

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2022 / 1

FIYATI: 15 TL

2022

Yeni Yılın

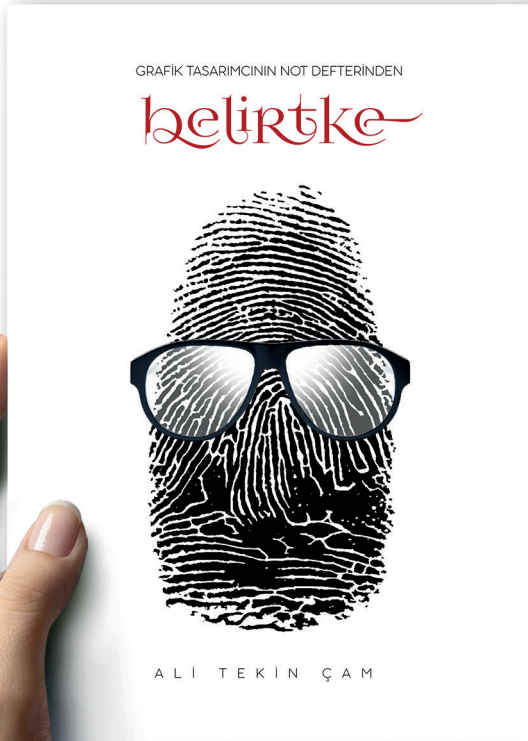
**Tüm İnsanlığa ve Ülkemize
Sağlık, Barış, Mutluluk
Getirmesi Dileğiyle**

Barbaros Eneç: **Ekonomi ve Seçmen** • Berk Yüksel: **Kabile Zihniyeti ve Birey Olamamak** • Cemal Türkmen: **Şu Uzun Gecenin Gecesi Olsam** • Cengiz Kuday: **Beyin Hastalıklarının Topluma ve İnsanlık Tarihine Etkileri** • Cengiz Özakıncı: **Atatürk, Şemsettin Günaltay ve İslam Tarihi** • Cihangir Dumanlı: **Amasya Buluşması** • Demir Ayaç: **Denise Lebrun** • Erdem Akyüz: **Atatürk ve Saat Sabahın 4'ü** • Erhan Kanyılmaz: **Fidel Castro'nun Zafer Yürüyüşü** • Gürbüz Evren: **Montrö Sözleşmesi Üzerinden Söylenen Yalanlar** • İzlen Şen Toker: **Türkiye İş Bankası Müzesi** • Kaya Boztepe: **"Beni Hatırlayınız"** • Konur Ertop: **Evliya Çelebi'nin Cana Yakın Celalileri** • Mehmet Ünver: **Pişman Olmamak İçin** • Mete Akyol: **Ömür Kömür Savaşı** • Necdet Pamir: **Enerjide Dönüşüm Dönemlerinin Jeopolitik Arka Planları** • Necef Uğurlu: **Ölümlerle İrtibata Geçmek ve Medyumlar Mahallesi** • Nuray Bartoschek: **Hoş Geldin 2022** • Olcay Bağır: **Nuhun Gemisi** • Ömer Dedeoğlu: **Bağlantısallık ve Yaşamdaşlık** • Sabriye Aşır: **Demokrasilerde Diktatörler Nasıl İktidara Gelirler** • Sezin San Sungunay: **Neler Olmuyor ki Dünyada** • Tekin Özertem: **Otobüs** •Ufuk Akyol: **En Tehlikeli Düşman** • Vahap Candan: **Gök Güneş Ay ve Takvim** • Yahya Aksoy: **Çini Sanatı** • Yaşar Öztürk: Fransa'nın Shakespeare'i **Molière 400** Türkiye'nin Shakespeare'i **Orhan Asena 100 Yaşında**

LOGOLARIN GÜCÜ ADINA!

Dünyamızı ele geçiren uzaylılar gibi, her yerdeler; dünyayı sahipleri adına değiştirmek için her şeyi yapabilecek “şeyler” onlar... Onları biz yapıyoruz! Yaparken ne kadar bilgi, beceri ve emek harcarsak, o kadar etkili oluyorlar. Logoların gücü tartışılmaz ama çoğu zaman kendi başlarına değil. İyi bir ürüne kötü logo, iyi bir atletin kötü bir ayakkabıyla koşması gibi, ayağının acıması, performansının düşmesine neden olsa da, o yine iyi koşuyor ama çabuk yoruluyor. Kötü bir ürüne muhteşem bir logo ise yaramaz bir çocuğun ayağındaki lüks ayakkabı gibi, kısa sürede dağılıp, şatafatını yitiriyor.

Logo, markanın yalnızca bir parçası. Bütünün ifadesini bulduğu bir simge: “Güçlü”, “Atılgımcı”, “Çılgın”, “Yenilikçi”, “Geleneksel” gibi kavramlar form ve renk ilişkileriyle kendini göstermeye çalışıyor. Ama bir sorun var: milyonlarca markanın paylaştığı bu iddialar, bir o kadar tasarımcının elinden geçerken, bir “olmazsa olmaz”a varmak zorunda: Farklı ve diğerlerinden ayrılan bir şey üretmek. Bu kadar etrafımızı sarmış ve görünmek için çabalayan logo arasından sıyrılıp öne çıkacak bir şampiyon yetiştirmek, her logo tasarımcısı için heyecanlı bir macera. Büyük ödül ise, diğer tasarımcıların “Ahhh! Bunu ben yapmalıydım!” diyeceği bir logo tasarlamak, ya da diğer markaların “Ahhh! Bizim logomuzu da bu tasarımcı yapmalıydı!” diyeceği...

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya 2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

*Bütün Dünya 2000 dergisi,
Başkent Üniversitesi'nin
kültür hizmetidir.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (*Anısal Başkan*)
Prof. Dr. Ahmet Mumcu
Prof. Dr. Solmaz Doğanca
Prof. Dr. Sevil Öksüz
Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,
Prof. Dr. Okay Eroskay
Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,
Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,
Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,
Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,
Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, Yücel Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır,
Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Dr. Cihangir Dumanlı,
Barbaros Eneç, Haluk Erdemol, Konur Ertop, Gürbüz Evren,
Metin Gören, Erhan Kanyılmaz, Filiz Leloğlu Oskay,
Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı, Dr. Tekin Özertem, Yaşar Öztürk,
Necdet Pamir, Zeki Sarhan, Sezin San Sungunay,
İzlen Şen Toker, Necef Uğurlu, Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız,
Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara
Tel: (0312) 212 80 16
Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103
Üsküdar, 34662 İstanbul
Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11
abonebd@gmail.com

Baskı: BPC Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A. Ş.
Akçaburgaz Mah. Mehmet Deniz Kopuz Cad. No: 17,
34522 Esenyurt, İstanbul

Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama

Basım Tarihi: 28 / 12 / 2021

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

3 En Tehlikeli Düşman

Dr. Ufuk Akyol

6

**Atatürk,
Şemseddin
Günaltay ve
İslam Tarihi**

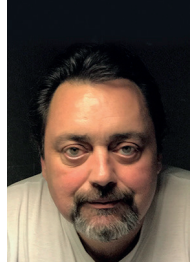
Cengiz Özakıncı

- 13** “Beni Hatırlayınız.”
Kaya Boztepe
- 20** Hakimiyeti Milliye Yazıları
- 21** Ulusal Birliği Bozma
Çabaları *Cengiz Önal*
- 25** Amasya Buluşması
Dr. Cihangir Dumanlı
- 31** Atatürk ve Saat Sabahın 4’ü
A. Erdem Akyüz
- 34** Hoş Geldin 2022
Nuray Bartoschek
- 35** Ömür Kömür Savaşı
Mete Akyol
- 37** 12. Uluslararası Turhan
Selçuk Karikatür Yarışması
- 39** Ekonomi ve Seçmen
Barbaros Eneç
- 44** Montrö Sözleşmesi
Üzerinden Söylenen Yalanlar
Gürbüz Evren
- 50** Beyin Hastalıklarının
Topluma ve İnsanlık Tarihine
Etkileri *Prof. Dr. Cengiz Kuday*
- 54** Ölümlerle İrtibata Geçmek...
ve Medyumlar Mahallesi
Necef Uğurlu
- 60** Bağlantısallık ve Yaşamdaşlık
Ömer Dedeoğlu

İÇİNDEKİLER

- 67** Kabile Zihniyeti ve Birey
Olamamak *Berk Yüksel*
- 71** Demokrasilerde Diktatörler
Nasıl İktidara Gelirler?
Sabriye Aşır
- 78** Türkiye İş Bankası Müzesi
İzlen Şen Toker
- 83** Evliya Çelebi’nin Cana Yakın
Celalileri *Konur Ertop*
- 89** Otobüs *Dr. Tekin Özertem*
- 93** Gök Güneş Ay ve Takvim
Vahap Candan
- 99** Şu Uzun Gecenin Gecesi
Olsam *Cemal Türkmen*
- 104** Nuh’un Gemisi *Olca Bayağ*
- 110** Fidel Castro’nun Zafer
Yürüyüşü *Erhan Kanyılmaz*
- 117** Enerjide Dönüşüm
Dönemlerinin Jeopolitik
Arka Planları *Necdet Pamir*
- 125** Denise Lebrun *Demir Aytaç*
- 131** Türkiye’nin Shakespeare’i
Orhan Asena 100 Yaşında
Yaşar Öztürk
- 137** Pişman Olmamak İçin
Mehmet Ünver
- 141** Çini Sanatı *Yahya Aksoy*
- 145** Aziz Nesin
- 147** Neler Olmuyor ki Dünyada
Sezin San Sungunay

- 4 Beni Hatırlayınız
- 30 İlk Dersimiz Türkçe
- 43 Gözün Sözü
- 98 Bilginizi Denetleyin
- 151 Çözümler
- 152 Yarının Büyükleri
- 154 Bulmaca
- 156 Satranç
- 158 Bize Gönderilen Kitaplardan
- 160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük

En Tehlikeli Düşman

Herkes, her şeyi bilecek diye bir kural yok. Hatta böyle bir gereksinim de yok. Sağlıklı bir toplumsal piramidin tepesinde uç dallarda uzmanlaşmış bireyler, hemen altında daha genel konulara hakim olanlar en altta ise temel bilgi birikimi olan bireylerin olması gerekir. Sorun bu temel bilgi çizgisinin altında kalanların olmasıdır. Bu alt çizgi geçen yüzyıl başlarında okur-yazarlık idi. Takdir edersiniz ki bu çizgi, bugün artık daha fazla "gereklilikler" içeriyor. En önemlisi de kişinin "bilmediğinin" farkında olması. Zira bu kişi eksikliğini tamamlamak için çaba sarfedecek ve en azından o temel çizgiye ulaşmayı hedefleyecektir.

Oysa "bilmediğinin" farkında olmayan kişi, ne acı bir tezattır ki, her şeyi bildiğini sanır. Onun her konuda bir fikri, söyleyecek bir sözü vardır ve ciddiye alınmadığında öfkelenip dışlandığını öne sürerek mağdur edildiğini iddia eder.

İşte en tehlikeli düşman: Cehalet ve taassup.

Düşünün bir de bu gibi kimselerin sayısının çok artıp ciddi bir kitle oluşturduğunu. O toplum büyük tehlike altındadır. Yönetilenler yöneticilerinin kendileri gibi insanlar olmasını isteyecek, böylelikle "dışlanmışlık" duygusunun önüne geçebileceklerini düşünecekler.

Sonuçları öngörmek çok zor değil. Temel eğitim ve öğrenim çok ciddi bir konu ve tüm dikkati hak ediyor.

Mutlu ve sağlıklı yıllar dilerim.

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

● “Bizi yanlış yola sevk eden habisler; biliniz ki, çok kere din perdesine bürünmüşlerdir. Saf ve nezih halkımızı hep şeriat sözleriyle aldatagelmüşlerdir. Tarihimizi okuyunuz, dinleyiniz, görürsünüz ki, hep din kisvesi altındaki küfür ve alçaklıktan gelmiştir. Onlar her hayırlı hareketi dinle karşılarlar; halbuki hamdolsun hepimiz dindarız. Artık bizim dinin icaplarını, dinin yasaklarını öğrenmek için şundan bundan derse ve akıl hocalığına ihtiyacımız yoktur. Milletimizin içinde hakiki, ciddi alimler vardır. Milletimiz bu gibi alimleriyle iftihar eder. Bu gibi alimlere gidin, bu efendi bize böyle diyor; siz ne diyorsunuz deyin. Fakat umumiyetle buna da ihtiyaç yoktur. Bilhassa bizim dinimiz için herkesin elinde bir ölçü vardır. Bu ölçü ile hangi şeyin dine uygun olup olmadığını kolayca takdir edebilirsiniz.

Eğer bizim dinimiz akla mantığa uygun bir din olmasaydı mükemmel olamazdı, dinlerin sonuncusu olmazdı.”

● “Bütün zorba hükümdarlar hep dini alet edindiler; hakiki ulema, dini bütün alimler hiçbir vakit bu zorba hükümdarlara boyun eğmediler. Fakat gerçekte alim olmamakla beraber, sırf o kılıkta buldukları için alim sanılan, çıkarına düşkün haris ve imansız bir takım hocalar da vardır. Hükümdarlar işte bunları ele aldılar ve işte bunlar dine uygundur diye fetva verdiler. Gereklikçe yanlış hadisler uydurmaktan çekinmediler. Gerçek ve imanlı ulema her vakit her devirde bunların kinine hedef oldu.”

● “Bizim dinimiz, milletimize hakir, miskin ve zelil olmayı tavsiye etmez. Tam tersine Allah da, Peygamber de insanların ve milletlerin izzet ve şerefini korumalarını emrediyor.”

K Atatürk

DEĞERLİ YAZARIMIZ

METİN GÖREN'İ

KAYBETTİK

(14.12.1942 - 12.12.2021)

UNUTMAYACAĞIZ

MEKÂNI CENNET OLSUN

Atatürk, Şemsetdin Günaltay ve İslam Tarihi

Mehmet
Şemsettin
Günaltay

Mehmet Şemsetdin (Günaltay, d.1883-ö.1961) "meslek hayatına İstanbul Darüüşsafaka'da geometri öğretmeni olarak başladı. Daha sonra Kıbrıs Lisesi'nde müdür yardımcılığı ve müdürlük

yaptı. Başarılı bir öğretmen ve iyi bir yönetici olan Şemsettin Bey, tabii bilimler okumak üzere Maarif Nezâreti (Milli Eğitim Bakanlığı) tarafından 1909'da İsviçre'nin Lozan Üniversitesi'ne gönderildi.

Otopsi

Cengiz Özakıncı

Bu üniversitenin Doğa Bilimleri Bölümünden mezun olarak sonra yurda döndüğünde bu kez Midilli Lisesi ile İstanbul Gelenbevi Lisesi'nde müdürlük yaptı. İstanbul Dârülfünunu'nda yapılan 1915 reformu sırasında Edebiyat Fakültesi'nde Türk tarihi ve medeniyet tarihi müderrisi (öğretim üyesi) oldu. Aynı zamanda dönemin en yüksek medresesi sayılan Süleymaniye Medresesi'nde de dinler tarihi hocasıydı. 1919'da İ.Ü. Edebiyat Fakültesi İslâm kavimleri tarihi ve Süleymaniye Medresesi İslâm felsefesi müderrisliklerine atandı. 1924'te Dârülfünun İlahiyat

Fakültesi'nde İslâm tarihi ve fıkıh (İslam hukuku) tarihi müderrisi ve aynı zamanda fakülte genel sekreteri oldu. Ertesi yıl bu fakültede dekanlık görevine getirildi."

Günaltay, 1929, 1930, 1931'de

Türk Tarih Tezi'nin yazımı sürecinde, Türklerin İslam Tarihi'ndeki yerine ilişkin yazdıklarıyla Atatürk'ün konuya bakışını önemli ölçüde etkilemiştir. 1931 lise Tarih II kitabında İslamiyetin doğuşundan dört halife döneminin sonuna dek olan bölümü kendisi yazmış olan Atatürk, Emevi ve Abbasi dönemleri konusundaysa Ş. Günaltay'ın yazdıklarını beğenmiş; bunu Türk Tarih Cemiyeti'ne gönderdiği mektuplarda belirtmiştir. Uluğ İğdemir, 22.10.1961 günlü Ulus gazetesinde yayımlanan "Fikir ve Ülkü Adamı Günaltay" başlıklı yazısında, Atatürk'ün bu mektuplarından aktarmalar yaparken şöyle diyor:

"O sırada Lise tarih kitapları yazılıyordu. Atatürk bu kitapların müsveddelerini dikkatle okuyor; düşüncelerini Kurum Başkanlığına Yalova'dan yazdığı mektuplarla bildiriyordu.

Atatürk İslam Tarihi üzerinde titizlikle durmakta idi. 16 Ağustos 1931'de Kurum Başkanlığına yazdığı bir yazıda yazılanları beğenmediğini, bu bahsin İslam tarihi üzerindeki geniş yetkisini yakından bildiği Günaltay tarafından yazılmasını istiyordu. »

Birinci Türk Tarih Kongresi anısı. 9 Temmuz 1932. Ş. Günaltay, sağ baştan ikinci.

Atatürk mektubunda şöyle demektedir: 'Muhterem azanızdan Şemseddin Beyefendi -ki bu notları etüd etmekle meşguldür- benimle aynı fikirdedir ümit ederim. Şemseddin Bey'in bu notlar üzerinde yapacağı tadilata ve kitap tertibine ne nokta-i nazardan ehemmiyet vermesi faydalı olacağını zannettiğim bir numuneyi takdim ediyorum.'

Günaltay, Atatürk'ün direktiflerine uyararak bu bahsi yeniden yazmış ve Yalova'ya göndermişti. 22.08.1931'de Atatürk'ten Kurum Başkanı'na şu yazı geldi:

"Tevfik Beyefendiye,

Şemseddin Bey'in hazırladığı notlardan okuduğum kısımları fevkalade enteresan ve kıymetli buldum. Bunlardan mühlhem olarak yeniden, size verdiğim notlara

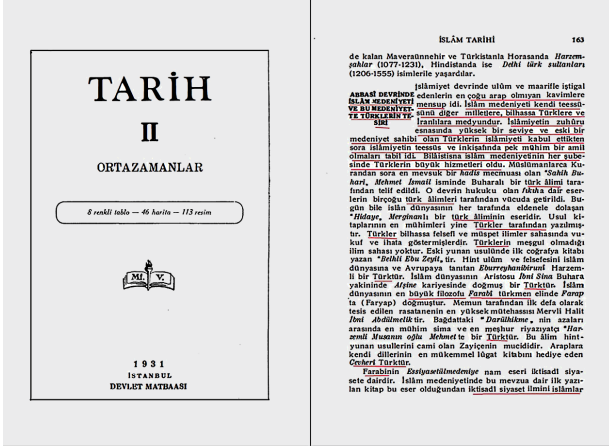
ufak bir ilave yaptım.' 'Sizin not defterinize işaret ettiğim plana göre artık ayrıca Bizans ve Anadolu hareketından bahse lüzum kalmıyor. O çerçeveye göre Türk-Arap mücadelesine başlamak lazımdır. Bu mücadeleyi Şemseddin Bey çok parlak yazmıştır. Ben onu aynen kabul ettim.'

Uluğ İğdemir 1961'de yayımlanan bu yazısından 12 yıl sonra, 1973'te yayımlanan "Cumhuriyet'in 50. Yılında Türk Tarih Kurumu" adlı kitabında, Atatürk ve Şemseddin Günaltay'ın İslam Tarihi yazımıyla ilgili olarak şu bilgileri veriyor:

"Kurum, Temmuz 1931 sonunda bir sekreter ve bir daktilodan oluşan kadrosuyla İstanbul'a taşınarak Dolmabahçe Sarayı'ndaki özel bölümde dört ciltlik lise tarihinin öteki

ciltlerini yazmaya koyuldu.(...)"

"Atatürk, çalışmaları Yalova'dan ilgiyle izlerdi. Yazılan müsveddeler kendisine gönderilir; o da düşüncelerini yazı ile bildirirdi."

1931 lise Tarih II ders kitabı ve Günaltay'ın yazdığı bölümün bir sayfa.

"Atatürk "İslam Tarihi" bölümüne çok önem vermişti. Bu bölümün önemli bir dilimini de kendisi yazmıştı. İlk önce Kurum üyelerinden rahmetli Zakir Kadiri (Ugan) yazdırılan bu bölümü hiç beğenmemiş, bunun Şemseddin Bey (Günaltay) tarafından yazılmasını istemişti. 16 Ağustos 1931'de Kurum Başkanı Tevfik Bey'e Yalova'dan yazdığı mektupta: "(...) Size verdiğim ilk notlarla beraber şimdi gönderdiğim "Hulefa-i Raşidin Devri" notları da yüksek cemiyetinizin behemahal tenkit nazarlarından geçmelidir."

Mektubun ikinci bölümünde Atatürk şöyle demektedir:

"II - Benim size gönderdiğim

"Hulefa-i Raşidin Devri" notlarından sonra "Emevi Saltanatı" ve ondan sonraki devirler Şemseddin Beyefendi tarafından hazırlanır, benim de vaktim, daha doğrusu

disposition'um olursa, ben de meşgul olurum."

Atatürk 23 Ağustos 1931'de yazdığı mektuba da şöyle başlıyor:

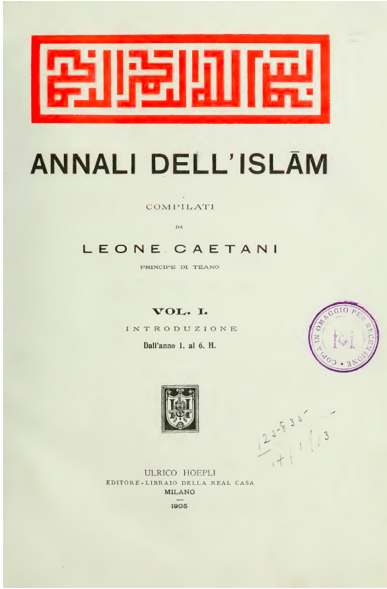
"Şemseddin Bey'in hazırladığı notlarından okuduğum kısımlarını fevkalade enteresan ve kıymetli buldum.

Bunlardan müphem olarak yeniden size verdiğim notlara ufak bir ilave yaptım."

Not: Beş parçadan oluşan bu mektuplar Türk Tarih Kurumu özel arşivindedir."

1931 yılı Temmuz ayında başlanan I lise Tarih II ders kitabının yazımı yaklaşık 4 ay sürmüştü, "Maarif Vekaleti Milli Talim ve Terbiye dairesinin 28 Kasım 1931 tarih ve 2847 sayılı emri ile 25.000 nüsha tab edilmiş" olan kitap, liselerde tarih ders kitabı olarak okutulmaya başlanmıştı.

Atatürk'ün okuduğu kitaplar arasında bulunan Leone Caetani'nin Hüseyin Cahit Yalçın tarafından "İslam Tarihi" adıyla çevrilen

Leone Caetani'nin İslam Tarihi kitabı.

kitabında "Arabistan peygamberi" "Arabistan Peygamberinin dini" gibi nitelemeler vardı. Batılı oryantalistler, "Arap/ların dini" gibi nitelemeleri, Arap olmayan Müslüman bilginlerin yapıtlarını Araplara maalemtmek kastıyla kullanıyorlardı. Günaltay, Atatürk tarafından beğenilerek lise Tarih II kitabında yayımlanan yazısında, Türk karşıtı oryantalistlerin bu savlarını çürütücü bilgiler vererek şöyle diyordu:

"İslamiyet döneminde ulum ve maarifle iştigal edenlerin (bilimler ve eğitimle uğraşanların) en çoğu Arap olmayan kavimlere mensup idi. İslam medeniyeti kendi teessüsünü (kuruluşunu) diğer milletlere, bilhassa Türklere ve İranlılara medyundur (borçludur). İslamiyetin zuhuru esnasında (ortaya çıkışı

İslamı "Arabistan paygamberinin dini" olarak niteleyen İtalyan yazar Leone Caetani.

sırasında) yüksek bir seviye ve eski bir medeniyet sahibi olan Türklere İslamiyeti kabul ettikten sonra İslamiyetin teessüs (kuruluş) ve inkişafına (gelişmesine) pek mühim bir amil (etken) olmaları tabii idi. Bilaistisna (istisnasız) İslam medeniyetinin her şubesinde Türklere büyük hizmetleri oldu. (...) Türklere bilhassa felsefi ve müsbet ilimler sahasında vukuf ve ihata (kavrayış ve kapsayış) göstermişlerdir. Türklere meşgul olmadığı ilim sahası yoktur. (...) İslam dünyasının en büyük filozofu Farabi, Türkmenlerinde Farap'ta (Faryap) doğmuştur. (...) Araplara kendi dillerinin en mükemmel lugat kitabını hediye eden Cevheri Türk'tür. Farabi'nin

"essiyasetülmedeniye" nam eseri iktisadi siyasete (ekonomi politiğe) dairdir. İslam medeniyetinde bu mevzua dair ilk yazılan kitap bu olduğundan iktisadi siyaset (ekonomi politik) ilmini İslamlar arasında tesis etmek (kurmak) şerefi de Türklere aittir. Abbasiler devrinde teşekkül eden Müslüman Türk devletlerinin merkezleri aynı zamanda birer ilim ve medeniyet merkezi olmuşlardı. (...) Dokuz Oğuz Türklerinden inen ve Mısır'a hakim olan Tolonoğulları'nın ve Fergana Türklerinden inen ve Fergana hükümdarlarının unvanını alan Akşit Türklerinin de Abbasi devri medeniyetine tesirleri pek büyük olmuştur. İslam dünyasının idaresini Abbasi halifelerinin elinden alan ve İslamlığı inhilalden (çöküşten) kurtaran Selçukluların

Ş. Günaltay'ın 1937'de II. Türk Tarih Kurultayı'na sunduğu bildirisinin kitapçığı.

İslam medeniyetine hizmetleri çok büyüktür. Ortazamanların en mühim darülfünunları (üniversiteleri) bunlar devrinde açılmıştı. (...) Konya Selçukluları da bu ilim ve medeniyet yolunda seleflerinden (öncekilerden) geri kalmamışlardı. (...) Tarih vesikalarile edinilen bilgilere istinaden, kat'i olarak denilebilir ki, İslamdan evvel bir Arap Medeniyeti olmamıştır. İslam devrinde de medeniyeti yaratan Araplar değil, onlardan başka ırktan olanlar ve bilhassa Türklerdir." (a.g.e., s.161, 162, 163, 164.)

Atatürk, 1931 lise Tarih II ders kitabında İslam Tarihi'nin başlangıçtan Emevilere dek olan bölümünü doğrudan kendisi yazmaya koyulmuş iken; aynı günlerde Şemseddin Günaltay'ın Emevi ve Abbasi dönemine ilişkin bu yazdıklarını okuyacak ve Tarih Kurumu'na gönderdiği 16.08.1931-23.08.1931 tarihli mektuplarda:

"Benim size gönderdiğim "Hulefa-i Raşidin Devri" notlarından sonra "Emevi Saltanatı" ve ondan sonraki devirler Şemseddin Beyefendi tarafından hazırlanır, benim de vaktim, daha doğrusu disposition'um olursa, ben de meşgul olurum." (...) "Şemseddin Bey'in hazırladığı notlarından okuduğum kısımlarını fevkalade enteresan ve kıymetli buldum. Bunlardan mühim olarak yeniden size verdiğim notlara ufak bir ilave yaptım." diyecekti. Leone Caetani'nin İslam uygarlığında Türk katkılarını

Atatürk, İsmet İnönü ve Celal Bayar, 1937'de II. Türk Tarih Kongresini izlerken.

Araplara maletmekte kullanılan "*Arabistan Peygamberi*", "*Arabistan peygamberinin dini*" gibi nitelendirmelerine, Şemseddin Günaltay'ı okuduktan sonra uzak duran Atatürk, lise Tarih II ders kitabına yazdığı bölümde İslam'ı "**cihanşümul bir din**" (evrensel, dünyayı kapsayan bir din) olarak niteleyecekti. (Tarih II, 1. basım, 1931, s.91)

İslam Uygarlığını "*Arap Dini, Arap Uygarlığı*" diye öven Arı/Sami ırkçısı oryantalistler, bu uygarlığın "barbar" dedikleri Türk Selçuklularca yıkıldığını propaganda etmişlerdir. Günaltay, onların bu savını 1937'de II. Türk Tarih Kongresi'ne sunduğu "*İslam Dünyasının inhitatı sebebi Selçuk istilası mıdır mıdır?*"

başlıklı bildiriyle yanıtlamış, örneklerle çürütmüş; Atatürk'ün anılan Kongre'de dinlediği bu bildiri, kongre kitabından başka, ayrı bir kitapçık olarak da basılmıştı.

Günaltay, Atatürk'ün ölümünden, II. Dünya Savaşı'nın bitiminden ve Türkiye ABD'nin Sovyet Rusya'ya karşı dinciliğe dayalı soğuk savaşa cephesine katıldıktan sonra, 1949'da başbakan olunca, laiklikten ödün veren uygulamaları nedeniyle eleştirilebilir, ancak bu, Atatürk'ün, "fevkalade enteresan ve kıymetli buldum", "ilham aldım", "parlak buldum", "aynen kabul ettim" dediği Şemseddin Günaltay yazılarını yoksaymayı gerektirmez. •

cingizozakincibd@gmail.com

Bizim dinimiz en mâkul ve en tabî bir dindir. Ve ancak bundan dolayıdır ki son din olmuştur. Bir dinin tabî olması için akla, fenne, ilme ve mantığa uyması lâzımdır. Bizim dinimiz bunlara tamamen uygundur.

M. Kemal Atatürk

“Beni Hatırlayınız.”

Sir Percy Loraine, İngiltere'nin 1933-1939 Ankara Büyükelçisi. Kahire'de Büyükelçiyken Paris'e tayin olmuş, Atatürk hayranlığı ve genç Cumhuriyet'e olan merakından dolayı Ankara'yı tercih etmişti.

Kısa bir tarih notu düşerek devam edelim. 1936'da Kral V. George ölüyor.

Yerine VIII. Edward geçiyor. 1936 Aralık'ta VIII. Edward istifa ediyor ve yerine kardeşi VI. George geçiyordu.

Kral VI. George, Atatürk Türkiye'si'ne büyük değer veriyordu. Yaklaşan II. Dünya Savaşı'nda, Türkiye'nin mutlaka İngiltere'nin yanında yer alması için büyük gayret gösteriyor ve ilişkileri sıcak tutmaya

çalışıyordu.

Düşündü ve "Atatürk'e güzel, önemli bir armağan verelim." dedi.

Bu elbette en üst düzeyde verilen bir armağan, üstü purlanta ve elmaslarla bezenmiş, "Diz Bağı Nişanı" olmalıydı. Bunu vermeyi düşünerek görevi nedeniyle Atatürk'ü oldukça iyi tanıyan ve yakınlığı dostluk seviyesine gelmiş Büyükelçi Loraine'e soruyorlar. "Sakin;" diyor, "sakin böyle bir şey yapmayın, kabul etmez. Yabancı bir ülkenin nişanını katiyen takmaz, kıymetli taşlarla bezenmiş pahalı hediyelere karşıdır. Beni kiminle karıştırıyor-sunuz?" diye tepki koyar, hatta gelişti-relim derken ilişkileri tehlikeye bile atabilirsiniz!" der.

Büyükelçi
Percy
Lorraine

Herkes şaşırır.

Ancak Büyükelçi Atatürk'ü iyi tanımaktadır. Bir başka formül ararlar. "Oxford veya Cambridge üniversitelerinin rektörleri de toplantıdadırlar. Acaba Atatürk'e, barış konusunda tüm dünyaya yaptığı katkılar nedeniyle bir "doktora" payesi verebilir mi?

Her iki rektör de "Memnuniyetle." derler.

Büyükelçi Loraine sorar, "Bunu nerede vermeyi düşünüyorsunuz?"

Rektörler cevaplar. "Bizler bin yıllık, gelenekleri olan üniversiteleriz. Doktora diplomasını burada, üniversitede veririz, doktora cübbesini de rektörümüz burada, üniversitede giydirir!"

Lorraine cevaplamakta gecikmez. Kesin ve net olarak "Gitmez ki!" diye yanıt verir. Bunun üzerine Kral, "İyi de ne yapalım, ne verelim!" diye sorar.

Lorraine'den yanıt: "Kitap verin! Onu büyük bir keyifle alır."

Atatürk'ün, kendi nezdine tayin edilmiş yabancı bir büyükelçinin üzerinde bıraktığı etkiye bakar mısınız?

Kitap!

Kral, bunun üzerine büyük bir jest yapmaya karar verir ve Çanakkale'de bulunmuş, iki tarihçi generale, "Gelibolu Savaşları" diye bir kitap yazmalarını, bu kitapta "Mustafa Kemal'e neden ve nasıl mağlup olduklarını anlatmalarını" ister.

Bu kitap yazılır.

"Büyük Bir Komutan, Asil Bir Düşman ve Alicenap Bir Dost Şerefine, Türkiye Cumhuriyeti Reisi Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine, **Haşmetli İngiltere Kralı'nın Hükümeti Tarafından Takdim Edilmiştir.**"

"Gallipoli Wars" yani "Gelibolu Savaşları" kitabın orijinalini Anıtka-bir'de görebilirsiniz.

Bunun üzerine başka ne yazılabilir ki?

Ankara'daki İngiliz Büyükelçisi Sir Percy Loraine, Atatürk'ün ölümünden 15 gün sonra İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na bir rapor

gönderir. Bu raporun üzerinde iki damga vardır. “Çok gizli” ve “40 yıl süreyle açıklanmayacaktır.”

Bu raporu ilk yayımlayan Kuva-yı Medya Dergisi olmuştu. Dikkatle okuyalım:

Boğaz boğaza savaştığımız ve her alanda çekiştiğimiz, Lozan’dan sonra da bize düşmanca davranma-ya devam et-tikleri halde dost elimizi uzattığımız emperyalist ülkenin bü-yükelçisi, Atatürk hak-kında neler yazıyor:

“Gerçek-

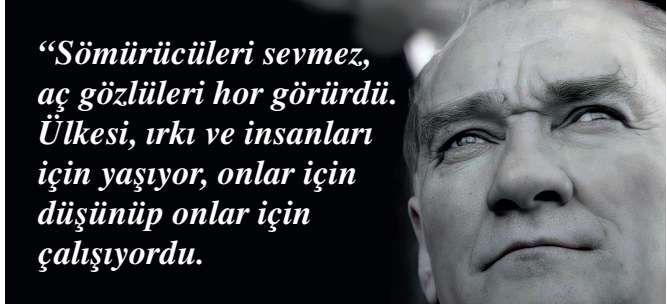
ten müstesna ve takdire değer bir kişiydi. 15 yıl içinde pek çok iyi şey yapmıştır. Atatürk’ün dinamik ener-jisi üzerinde durmama gerek yok. Bu enerjinin dayanılmaz gücü, Türk ırkının tarihinde şimdiden önemli bir sayfa olarak yer almıştır.

Ancak ben, pek bilinmeyen başka bir özelliğine değinmek istiyorum. Bu da, Atatürk’ün doğuştan gelen, belki de farkında olmadan, tıpkı sütün kaymağını ayıran aletler gibi, faydasızı faydalıdan ayırma yeteneği idi.

“Evetçi” olarak bilinen insan-lardan (yağcılardan) hoşlanmıyor, bu tür insanları aşağılıyordu. Ah-mak ve dalkavuklara tahammülü yoktu. Sömürücüleri sevmeyiz, aç gözlüleri hor görürdü. Ülkesi, ırkı ve insanları için yaşıyor, onlar için

düşünüp onlar için çalışıyordu.

Korkarım gelecek kuşaklara Ata-türk bir diktatör olarak aktarılacak. Bunun yanlış olacağı kanısındayım. Evet, o hem savaşa, hem de barışta büyük bir liderdi. Ancak bir dikta-tör değildi. Hitler ve Mussolini’nin tersine, devlette yönetim fonksiyonu yoktu. Af yetkisi, mahkemelere emir

verme yetkisi yoktu. Diplomatik mis-yon temsilcilerini reddetme yetkisi-ne sahip değildi.

Olayların gidişi, Atatürk’ün görüş açısının doğruluğunu, ver-diği hükümlerin zekice olduğunu ve hata yapmadığını göstermiştir. Atatürk’ün kavrama gücünde esra-rengiz bir yön vardı. Konsantrasyon gücü olağanüstü idi.

Müslüman olarak doğmuş, ancak din (dinci) karşıtı olmuştu. Doğruluğu sevmiş, günahahtan nefret etmişti. İşini iyi bilen bir askerdi. Ancak savaştan nefret ederdi. Ba-ğimsizliği elde ettiği andan itibaren barışın peşinde koşmuş ve barış or-tamını sağlamayı başarmıştı.

Türkiye’nin kaderini elleri ara-sına aldığından beri, Kemalist Cum-huriyet’in dostluk elini uzatmadığı

ve aralarında Osmanlı İmparatorluğu'nun düşmanlarının da bulunduğu tek bir komşusu bile yoktur.

Atatürk, yapılması gerektiğine inandığı şeyleri korkusuzca yerine getirmekten asla vazgeçmemiştir. Hastalığının şiddetlendiği anlarda ölüme çok yakınlaşmış olsa bile, beynine ve yüreğine korku asla yerleşmemiştir. O, Türk milletine hizmet ederken öldü. Ölüm bile büyük zaferini ondan çalmayı başaramadı. İnsanlara hayatlarını, onur ve şereflerini ve insanca yaşama yolunu vermiş, belki de daha önemlisi, bu haklarına sahip çıkmalarını sağla-yacak bağımsızlığı tattırmıştır.”

Üzerinde “40 yıl boyunca açıklanmayacak” damgası bulunan ve 6 sayfadan oluşan bu resmi rapor, şimdi İngiliz Dışişleri Bakanlığı arşivlerinde E-7361 sayısı ile kayıtlıdır.

Bir başka ziyaret.

Bu kez anlatacağım Kral VIII. Edward'ın ziyareti. İngiltere Kralı VIII. Edward Atatürk'ü İstanbul'da ziyaret edecekti.

Atatürk her ortamda milletiyle gurur duyar ve milletin onurunu en iyi şekilde temsil etmeyi görev bilir. O asla bu milletin evlatlarının yeteneğinden şüphe etmemiş, olumsuz koşullarla karşılaştığında bile o Türk insanını hep yüceltmıştır.

İşte bu örneklerden biri.

Kralı VIII. Edward İstanbul'a Atatürk'ü ziyarete gelmeden önce, Atatürk yine bazı araştırmalar yaptı ve “Bana İngiltere Sarayı'nda

verilen ziyafetler ne şekilde olur, onu bilen birisini ve bu usülleri bilen bir aşçı bulunuz!..” dedi.

Sonunda İngiliz sofraya düzenini iyi bilenlerden faydalanarak bir düzenleme yapıldı. Akşam Kral sofraya oturunca Atatürk'e dönerek, “Sizi tebrik eder ve size teşekkür ederim. Kendimi İngiltere’de zannettim.” diyerek memnuniyetini bildirdi.

Sofraya hep Türk garsonlar hizmet etmekte idi. Bunlardan bir tanesi heyecanlanarak, elindeki büyük bir tabakla birdenbire yere yuvarlandı. Yemekler de halılara dağıldı. Misafirler utançlarına kıpkırmızı kesildiler. Fakat Atatürk Kral'a eğilerek, “Bu millete her şeyi öğrettim, fakat uşaklığı öğretmedim.” dedi.

Herkes gültüştü ancak aslında herkes ona yine hayran olmuştu. Aslında buna benzer bir olay daha Kral geldiğinde yaşanmıştı. İngiltere Kralı VIII. Edward Çanakkale’de 3 Eylül 1936 günü şehit mezarlıklarını ziyaret ettikten sonra İstanbul’a gelmiş, özel yatı Nahlin Dolmabahçe önüne demir atmıştı.

Kral Edward ve heyeti yattan ayrılıp bir motora binerek Dolmabahçe Sarayı'na yanaştı. Atatürk ve heyet ise kendilerini beklemekteydiler. Oldukça dalgalı denizde kralın bindiği motor bir yukarı bir aşağı inip çıkmaktaydı. Kral rıhtıma çıkarken hafif dengesi bozuldu ve elleriyle yere tutundu. Elini uzatmış olan Atatürk'ün elini sıkmadan önce

hemen mendilini çıkarıp ellerini silmek isterken Atatürk önce davranıp Kral'ın elini tuttu, gülümsedi ve "Vatanımın toprağı temizdir, o, elinizi kirletmez" diyerek Kral'ı çekip rıhtıma çıkarttı.

Atatürk İngiltere Kralı VIII. Edward'ı Dolmabahçe Sarayı'nda karşılıyor.

İngiltere Kralı 8'inci Edward, Türkiye'ye geldiğinde, heyetinde bir bayan da vardı. Adı Wallis Simpson olan bu bayan başkasıyla evli iken Kral Edward ile aşk hayatı yaşıyordu. Bayan Wallis Simpson, 19 yaşında bir deniz subayı ile evlenmiş, eşinin alkol sorunu nedeniyle boşanmış; sonra bir iş adamıyla evlenmişti. Kültürlü, neşeli, çevresine ışık saçan bir kadındı. Kader ağlarını ördü. 1934 yılında Edward ile tanıştılar. Edward henüz kral değildi; Windsor Dükü'ydü. Wallis'i görür görmez, aşık oldu. Büyüdü adeta ve yasak aşk başladı. Aşıklar gizli gizli buluşurken; Kral V. George 20 Ocak 1936'da öldü. En büyük oğlu Edward 42 yaşındayken kral ilan edildi. Edward'ın babası Kral V.

George çocukluğundan beri hastalıklarla uğraşmış bir kişiydi. Kronik bronşit, nefes darlığı gibi akciğer sorunları olmasına rağmen aşırı sigara içiyordu. Olasılıkla kanser olan Kral V. George, 20 Ocak 1936

günü sağlık ekibinden Lord Dawson tarafından daha fazla acı çekmesin diye aşırı dozda ejekte edilen morfin kokain karışımından dolayı ölmüştür. Bir başka deyişle Kral V. George aniden ölmemiş, dolaylı da olsa

öldürülmüştür.

Kimse farkında değildi ama, Türkiye gezisinde Wallis Simpson adındaki bu bayan da, Kral'ın heyetindeydi. Mustafa Kemal'in "keskin" gözleri, bu detayı atlamadı. İstanbul Moda'daki deniz yarışlarını seyrediyorlardı. Madam Simpson, bir ara çok heyecanlandı, daha iyi görebilmek için elindeki dürbünle ayağa fırladı. Bunun üzerine Madam Simpson'un ayağa kalktığını gören Kral da, dürbünle bakıyorum bahanesiyle, ayağa kalktı. Mustafa Kemal gülümsedi, notunu vermişti... Yanındakilere döndü, çaktırmadan fısıldadı, "*Madam'a müthiş zaafı var. Korkarım, bu yüzden tahtını kaybedecek!*"

Kral, İngiltere'ye döndü. Wallis

Simpson da dönüştü boşanma davası açtı. İkinci kez boşandı. İkinci kez dul kaldı. Üstelik, Amerikalıydı. Kraliyet yasaları, gelenekler, kilise, hepsi karşılarındaydı. Tek çare vardı. Kral, sadece 325 gün oturduğu tahtını bıraktı. 11 Aralık 1936 günü radyolarının başında oturan milyonlarca İngiliz, kulaklarına inanamadı. Kral 8'inci Edward, Amerikalı dul sevgilisi Wallis ile evlenebilmek için tahtından vazgeçmişti. 2008 Mayıs ayında Türkiye'ye gelen

Kraliçe Elizabeth'in babası, yani Edward'ın kardeşi George kral oldu. 3 Haziran 1937'de Edward ve Wallis Fransa'daki Conte Şatosu'nda evlendi... Böylece, İngiltere tarihinde, kendi isteğiyle, hem de kadını için tahtını bırakan ilk hükümdar oldu.

Mustafa Kemal, Kral Edward'ın tahtını bırakacağını önceden bilmişti.

Japon Velihtı'nın Atatürk Ziyareti

Japon Velihtı Ankara'ya gelmişti. Veliht trenden inince yalnız Mareşal Fevzi Çakmak'la Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ın ellerini sıkışmış, öbürlerine pek ilgi göstermemiş. Bu durum herkesin canını sıkıştı. Çankaya Köşkü'ne geldikleri zaman Atatürk sordu, "Japon Velihtını nasıl buldunuz?" Tevfik Bey de yaşananları aynen anlattı. "Paşam, veliaht bizi adam yerine

koyup ellerimizi bile sıkmadı."

Bunun üzerine Atatürk "Çok mağrur olmasınlar. Gurur iyi bir şey değildir." diye hem fikirlerini belirtti, hem de ileri görüşlülüğünün bir örneğini daha verdi.

Gerçekten de yıllar sonra o

**Mustafa Kemal,
Kral Edward'ın
tahtını
bırakacağını
önceden bilmişti.**

gururlu ve kibirli veliaht, koskoca Japon İmparatorluğu'nu, savaşa sokmuş ve sonunda büyük bir yenilgiye uğramıştı.

Atatürk, Japon veliahtının kabalığına iyiden iyiye içermişti.

Öyle ya, dünyanın öbür ucundan kalk, dost bir ülkeye gel de, seni karşılayanların elini sıkma. Bu kabalığa incelikle karşılık vermek ve onu utandırmak gerekti. Bu yüzden Atatürk, veliahta çok nazik davranıyor, iltifat ediyordu. Hatta ziyafet sofrasının özenle hazırlanmasıyla kendisi uğraşmıştı.

Yemek arasında Atatürk, Japon tarihinden söz açmıştı. Velihta çeşitli sorular soruyor, daha sonra onun karşılık vermesine meydan bırakmadan sorusunun karşılığını yine kendisi vererek Velihtı hayretten hayrete düşürüyordu. Atatürk, tarihte ünlü Japon savaşlarını sıralıyor,

Japon mitolojisinden söz ediyor, bir Japon kadar Japonya'nın coğrafyasından örnekler veriyordu. Veliht adamakıllı şaşırmişti. Oysa Japonlar zeki olurlar derler. Bizim konuğun ağzı açık, Atatürk'ün ezbere okuduğu Japon şairlerinin şiirlerini dinliyordu. Atatürk "Japon şiirinin dünya edebiyatında çok büyük yeri vardır." diye şiir dizelerini arka arkaya sıraladıkça, veliahtın şaşkınlığı artıyordu. Veliht "Bunları nereden öğrendiniz?" diye de sormadı.

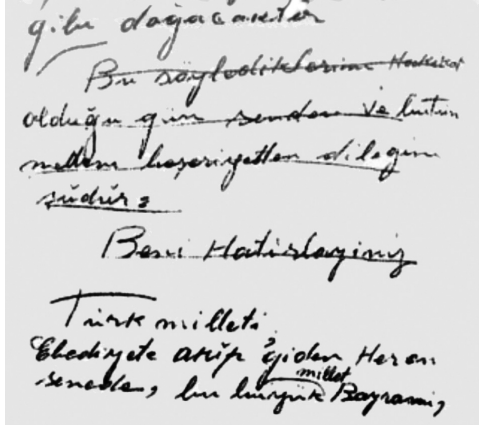
Dikkatinizi çekerim, o zamanlar telefon ya da bilgisayar arama motoruna tuşlayarak saniyeler içinde bir çok bilgiye filan ulaşmıyorsunuz.

Tevfik Rüştü Aras hatıralarını şöyle noktalyor: "Veliht Atatürk'ün bilgi ve hafızasına hayran kaldı, adeta onun esiri oldu. Öyle sanıyorum ki, veliaht, kendi ülkesine ve milletine ilişkin birçok şeyleri, o gece yabancı bir ülkede, o ülkenin devlet başkanının ağzından öğrenmişti."

Son hikayem ise aynı yukarıda okuduklarımız gibi Atatürk'ün öngörüsü üzerine ve biraz buruk bir hikaye.

Atatürk Nutuk metnini elyazısı ile yazmıştı. Hiç dikkatinizi çekti mi bilemem. Beni hatırlayınız cümlesinin üzeri çizilmiş ve o cümle Nutuk'da yer almamıştır. Nutuk bitikten sonra Atatürk, tarihçi Hikmet Bayur'u çağırdı ve "Oku bakalım..." dedi. Bayur Atatürk'ün en güvendiği

ve en değer verdiği insanlardan biriydi. Hikmet Bayur metni okudu ancak "Beni hatırlayınız." cümlesine gelince içi burkuldu, üzüldü. Metnin tamamını okuyup bitirince "Gazi Hazretleri, eğer izin verirseniz bir şey söylemek istiyorum." dedi. "Bu cümle bir vedayı hatırlatıyor, insanlar elbette fanidir ama böyle mutlu bir günde Cumhuriyetin onuncu yılında, milletin kalbini bir veda acısıyla yakmayınız."

Hikmet Bayur daha sonra bu olayı Cemal Kutay'a anlatıyor. Derin bir nefes alıp yutkunuyor ve "Cemal," diyor. "söylediklerimi düşündü, yüzüme uzun uzun baktı ve aynen şöyle dedi: 'Bu söylediklerin doğrudur, ben bu cümleyi kaldıracığım ama bunu bana kaldırtığın için ileride ben öldükten sonra inşallah pişmanlık duymazsın...'"

Devam ediyor Bayur. "Sanki sonradan olacakları taa o günden biliyordun." •

kayaboztepebd@gmail.com

Hâkimiyeti Milliye

Güzel Bir Sürpriz

İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Müdürü, Ulu Önder Mustafa Kemal'in bir heykelinin Türk sanat-kârlarına yaptırılması gereğinden bahsettikten sonra:

“Bu eser ortaya çıkınca bir sürpriz karşısında kalacağınıza eminim.” demiştir.

Bundan önce sipariş edilen heykeller de birer sürprizdir.

Fakat bu sürprizin niteliği büsbütün başkadır.

Sanat gücüne inandığımız ülkelerin büyük şöhretleri, bizi kanaatimizde hatalı çıkarmak için birkaç eser getirdiler ve anlatmak istediler ki, kahramanlık ısmarlama olmaz ve destanlar siparişle yazılamazlar.

Ancak elden ne gelebilir ki?

Yabancı heykeltıraşları ve ressamları davet edenler bunları düşünmüyorlar mı ki? Elbet düşünüyor ve biliyorlardı.

Bununla beraber onları çağırılmaktan başka çare de yoktu.

Bizde, heykel ve resim henüz arzu edilen düzeydeki başarıya ulaştığını kanıtlayamadık.

Ulusal Kurtuluş ve Bağımsızlık Savaşımız gibi baştan başa büyüklüklerle dolu bir dönem, tarihimiz

bir daha kaydetmeyecektir.

Böylesi bir dönemin tekrarı olasılığını düşünmekten çok uzağız.

Bu aydınlık dolu bağımsızlık için öyle bir geçmişten geçmek, işteğimiz dışındadır.

Türk'ün her çeşit sanatkârı, o yılların her türden üzüntü ve mucizesini gördü.

Bu görüşlerden ortaya çıkan eserler nelerdir?

Eğer olduğu söyleniyor ya da iddia ediliyorsa; o kadarını bütün dünya görmüştür.

Bizim daha fazla olarak görmemiz, bilmemiz, duymamız ve hissetmemiz gerekir.

Şimdi bu görüş, duyuş ve hissediş dönemini geçip, anlatım aşamasına geldiğimizi, Akademi Müdürü'nün sözlerinden anlıyoruz.

Bursa şehri, bir Türk heykeltıraşına eser ısmarlamakla, ilk sürpriz için zemin hazırlamıştır.

Sonuç bizi sevindirecek bir şekil ortaya koyarsa, bunu, Büyük Gazi'nin sanatkâr ruhunda yarattığı sınırsız bir heyecanın görüntüsü sayar ve saygıyla selamlarız. •

**Ulusal Kurtuluş
ve Bağımsızlık
Savaşımız gibi
baştan başa
büyüklüklerle
dolu bir dönem,
tarihimiz bir daha
kaydetmeyecektir.**

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

42

Ulusal Birliği Bozma Çabaları

Efendiler!

İstanbul Yönetimi'nin, Hükümetin Dâhiliye Nazırı aracılığıyla Ulusal Birliğimiz'i bozmaya ve Heyet-i Temsiliye delegesi olduğunu her fırsatta dile getiren Cemal Paşa'nın da bu hükümetin faaliyetlerini şiddetle ve inatla savunmaya çalıştığı açık bir gerçektir.

Bunu aşağıda yer alan telgraflarda görmek mümkündür.

Cemal Paşa'nın özel olarak Sivas'a gönderdiği ve kendi eliyle yazdığı 10 Kasım 1919 günlü bir mektubunu da, ancak 18

gün sonra -yani 28 Kasım 1919 günü- almıştım.

Cemal Paşa bu mektubunda, yapılan yazışmaların ilgili olduğu sorunları birer birer özetliyor ve her biri üzerinde açıklamalarda bulunuyordu.

Özellikle, Millet Meclisi'nin İstanbul'dan

Cemal Paşa

Cemal Paşa, hükümet birçok işler yapmayı düşünmüşse de:

“Köklü bir girişim için, dayandığı kuvvetin sağlamlığına daha inanamadı sözleriyle...” bizi suçladıktan sonra şu kanısını ortaya

başka bir yerde toplanması işinden söz ederken:

“Bu işe Padişahın olur demeyeceği kesin olarak anlaşılmıştır. İstanbul’daki düşman kuvvetlerinin Millet Meclisi’ne saldırımlarının belki Osmanlı Devleti için yararlı sonuçlar doğurabileceğini, Amerikalılar sezdirdiler, üstelik açıkladılar da ve böyle bir saldırının olasılığına inanmadılar...” diyordu.

Cemal Paşa:

“Kuvay-ı Milliye ruhu taşımayan görevlilerin kodamanları, arkalarını işgal ordularına dayamış gibidirler...” yollu, sanki bilinmeyen bir bilgi de verdikten ve bu bilgiyi; “Eski hükümet üyelerinin çoğu böyledir...” cümlesiyle tamamladıktan sonra, “Örneğin Polis Müdürü’nün değiştirilmesinde bu durum iyice belli oldu...” diye bir de örnek veriyor.

atıyordu:

“Dâhiliye Nazırı bu kuvvete -yani Kuvay-ı Milliye’ye- gereksinme gösterenlerin başında desem ileri gitmiş olmam...”

Cemal Paşa’nın, mektubunu imzaladıktan sonra yine kendi imzasıyla mektubuna eklediği bir özette şu cümleler vardı:

“Muhafızlar ve yabancılar, Meclis’in açılmasını engellemeye karar vermişlerdir. Heyet-i Temsiliye toplantı yeri üzerindeki çekişmeyle bu engellemeyi sürdürürse işimiz Tanrı’ya kalıyor demektir.”

Efendiler!

Bu mektuptaki, bundan önce gelen yazılardaki ve bundan sonra sürekli olarak bildirilecek olan düşüncelerdeki mantık, yorumlama ve görüş sağlamlığı üzerinde söz

“Dâhiliye Nazırı Damat Şerif Paşa, duraksamaksızın ve durmaksızın ulusal birliği bozmaktan, ulusu, her gün sürüp giden ve genişleyen saldırılar karşısında sessiz ve kıpırtısız tutacak önlemler almaktan geri durmuyordu.”

söylemeyeceğim.

Ancak, bu mektuba 28 Kasım 1919 günü verdiğimiz açıklama yanıtın bir cümlesini, olduğu gibi aktarmakla yetineceğim.

O cümle şudur:

“Hükümetin, köklü bir girişim için dayandığı kuvvetin sağlamlığına güvenemediğini ortaya koyan sözlerini, gerçeğe uygun bulmuyoruz!”

İstanbul Hükümeti Düşman Gibi Davranıyor!

Efendiler!

Dâhiliye Nazırı Damat Şerif Paşa, duraksamaksızın ve durmaksızın ulusal birliği bozmaktan, ulusu, her gün sürüp giden ve genişleyen saldırılar karşısında sessiz ve kıpırtısız tutacak önlemler almaktan geri durmuyordu. Öteki nazırlıkları da bu ilkeye göre iş görmeye kışkırttığı görülüyordu.

Örneğin; Eskişehir’de Hamdi Efendi adında bir kadı vardı.

Kuvay-ı Milliye’ye karşı olduğu için orada durmamış, geri gelmemek üzere İstanbul’a gitmişti. Bu Kadı Efendi’yi, yeni hükümet gene Eskişehir’e göndermişti.

Mutasarrıf, durumu bildirerek, kendisinin değiştirilmesi gerektiğini Adliye Nazırlığı’na yazmış, fakat bu yazıya yanıt verilmemişti.

Mutasarrıf ve Eskişehir Bölge Komutanı, bu durumu Heyet-i Temsiliye’ye bildiriyor ve:

“Eğer Adliye Nazırlığı bu öneriyi dikkate almayacak olursa, Kadı Efendi’nin kovulması gereklidir. Yüksek buyruk ve düşüncenizin bildirilmesi rica olunur...” diyordu.

Biz de düşüncemizi soranlara şu yanıtı vermek zorunda kaldık:

“Ulusal amaçlara uyacağına söz veren ve bu ilkeye göre Ulusal Örgüt’ten her türlü yardımı

Dahiliye Nazırı
Mehmet Şerif Paşa

gören hükümete, ‘Kadı Efendi’nin değiştirilmesi işi halledilmezse, en sonunda kovulmasının zorunluluk haline geleceği açık bir gerçektir’ şeklinde görüşümüzü bildirdik.”

Doğaldır ki bu durumda bulunan İstanbul görevlileri az değildi.

Buna benzer birtakım işler üzerinde hükümetin görüşünü bildiren Harbiye Nazırı Cemal Paşa’nın 24 Kasım 1919 günlü bir telgrafının ilk cümlesi şuydu:

“Devletin içişleri ve siyaseti kesinlikle ortaklık kabul etmez!”

Bu telgrafa 29 Kasım 1919 günü verdiğimiz ayrıntılı yanıtta, biz de şöyle dedik:

“Devletin içişlerinin ve siyasetinin kesinlikle ortaklık kabul etmediği bir gerçek olmakla birlikte, bir benzeri bulunmayan bugünkü durumda yurdun ve ulusun geleceğini güven altında tutacak olan ulusal örgütleri bilerek ya da bilmeyerek güçsüz bırakacak ve ulusal birliği bozacak hiçbir işlemi ulusun kabul etmeyeceği de yasal ve doğaldır.”

Bu telgrafın son cümlesi şöyleydi:

“Kurulumuz, imza ederek vermiş olduğu sözlere yüzde yüz bağlıdır. Şu var ki bunun karşılıklı olması gerekir. Oysa hükümet Salih Paşa’nın imzaladığı protokollerle notlarda sözü geçen işlerin daha hiçbirini yapmamış ve varsa engelleyici nedenleri de bildirmemiştir.”

Efendiler!

Şimdi vereceğim kısa bir bilgi

ve göstereceğim belgeler -ki bu bilgiyi doğrulamaktadır- Ali Rıza Paşa Hükümeti’nin bizi suçlamada ne denli haksız ve hükümet işlerinde, en hafif deyimiyile, ne denli ilgisiz olduğunu gözlerinizin önünde canlandıracaktır sanırım.

İstanbul’daki gizli dernekler ve bu derneklere önderlik eden, onların ifadesiyle kodaman birtakım kişiler -Harbiye Nazırı Cemal Paşa’nın mektubunda da itiraf edildiği gibisırtlarını yabancılara dayamışlardı.

Bunlar, gerek bol paradan, gerekse Ali Rıza Paşa Hükümeti’nin çokça hoş görünüşünden ve gevşekliğinden yararlanarak yurdun, baştan-başta ateşe vermek için olanca güç ve çabalarıyla çalışıyorlardı.

Bu konudaki bilgiler ve elde edilen belgeler de Hükümetin bilgisi dışında bırakılmış değildi.

İstanbul’daki örgütümüz ve düzenimiz yardımıyla elde edilmiş bir kısım belgeler, olduğu gibi, Cemal Paşa’nın ve Sadrazam Paşa’nın ellerine de verilmişti.

Bu belgeler, o günlerde, yabancı devlet temsilcilerine de verilmiş ve böylece işi, İtilâf Devletleri Hükümetleri’nin çoğu öğrenmişti.

O zaman özetleri de bütün komutanlara ve başka gerekenlere bildirilmiş olduğuna göre, artık olayın tarihe karışmış olduğu bugün, yüksek topluluğunuzca ve ulusça bilinmesinde bir sakınca görmüyorum. •

cengizonalbd@gmail.com

*Gelecek Ay: Hain Sait Molla’nın
Çalışma Yol ve Yöntemi!)*

Yılmadan Yorulmadan
Dr. Cihangir Dumanlı

Amasya

Buluşması

Atatürk'ün Amasya'da karşılanışı

Kurtuluş Savaşımızda bir yandan işgalci emperyalist güçlere karşı askeri mücadele verilirken öte yandan işbirlikçi padişah ve hükümetlerine karşı siyasi mücadele verilmiştir. Mustafa Kemal gücünü artırdıkça padişah ve hükümetleri kendisi ile temas kurmak ihtiyacını duymuşlardır. Bu temasların ilki 20-22 Ekim 1919'da Amasya'da gerçekleştirilmiştir. »

Padişaha karşı siyasi mücadele-
nin en önemli başarıları Sivas
Kongresi'nden sonra 3 ay bu kentte
kalan Mustafa Kemal tarafından
telgraf başında kazanılmıştır. Mus-
tafa Kemal Sivas Kongresi'nde
Anadolu'daki kurtuluş hareketlerini
“Anadolu ve Rumeli Müdafai Hu-
kuk Cemiyeti” adıyla tek bir çatı
altında birleştirmiş
kendisi de bu cemi-
yetin temsil heyeti
başkanı olmuştur.
Halk temsilcilerinin
desteğini arkasına
alarak güç kazanan
lider bu gücünü
öncelikle işbir-
likçi Damat Ferit
Paşa hükümetine
yönelmiştir.

Mustafa Kemal
Sivas Kongresi'ni-
den sonra ulusal
hareketin yürütme
erkini fiilen kul-
lanmaya başlamıştır. Bu kapsamda
padişah tarafından atanan ve ulusal
harekete karşı çıkan vali, mutassarıf
ve komutanların yerine ulusal
hareketi destekleyen kişileri atamış;

Batıda Yunan işgaline karşı
oluşturulan cephelerin başına “Gar-
bi Anadolu Umum Kuvayı Milliye
Komutanı” sıfatıyla Ali Fuat Pa-
şa'yı atamış;

Güneyde Fransız işgaline
karşı direnen Kuvayı Milliye
örgütlerine güvendiği subayları
görevlendirmiştir.

Bu dönemde en önemli

gelişmeler İstanbul hükümeti ile
bağlantıların kesilmesi ve işbirlik-
çi, Sadrazam Damat Ferit'in istifa
ettirilmesidir.

Damat Ferit Paşa Hükümeti İle Bağlantının Kesilmesi

Sivas Kongresi'nin son gününde
(11 Eylül) Mustafa Kemal Sivas

Valisi Reşit Paşa
ile birlikte Sivas
telgraf merkezini
dedir. Sivas Valisi
Dahiliye Nazırı
Adil Bey'le Elazığ
Valisi Ali Galip
arasındaki telgraf
haberleşmesine ta-
nık olmuş ve aldığı
bilgileri Mustafa
Kemal'e ilemiştir.
Dahiliye Nazırı ile
Ali Galip Mustafa
Kemal ve Sivas
Kongresi üyelerini
yakalamak için dü-

zenler kurmaktadır. Bunu öğrenen
Mustafa Kemal Dahiliye Nazırı'na
“Alçaklar, katiller, yabancılarla
işbirliği yapıyorsunuz. Bunun sonu-
cuna katlanacaksınız.” şeklinde ağır
ifadeler dolu bir telgraf çeker. Artık
üstünlük Mustafa Kemal'e geçmiş-
tir. 11 Eylül'de Padişah'a bir telgraf
çekerek Damat Ferit'in hainliklerini
şikayet eder ve namuslu kişilerden
yeni bir hükümet kurulmasını ister.

12 Eylül'de Mustafa Kemal tüm
kolordu komutanlarına Sadrazam'a
(Damat Ferit) telgraf çekmeleri için
emir vermiştir. Kendisi de Sivas

**Artık üstünlük Mustafa Kemal'e geçmiştir.
II Eylül'de Padişah'a bir telgraf çekerek Damat Ferit'in hainliklerini şikayet eder ve namuslu kişilerden yeni bir hükümet kurulmasını ister.**

telgrafhanesinden Sadrazam'la bağlantı kurmaya çalışmaktadır. Fakat Damat Ferit İstanbul'da telgraf başına bir türlü gelmemektedir. Bunun üzerine 12/13 Eylül gecesi 04.00'da Sadrazam'a çektiği telgrafta "*Bir saat içinde telgrafa çıkmaz ve bizim isteklerimizi padişaha iletmezseniz İstanbul ile Anadolu arasında bağlantıyı keseceğiz.*" der. Bir saat içinde olumlu bir cevap alınamayınca yasal bir hükümet kuruluncaya kadar İstanbul ile Anadolu'nun her türlü bağlantısı kesilir. Artık Anadolu'da İstanbul hükümetinin değil, Mustafa Kemal'in sözü geçmektedir.

Damat Ferit Paşa Hükümetinin Düşürülmesi:

Eylül (1919) ayının sonlarına doğru Ferit Paşa hükümeti bir hayli sarsılmış bulunuyordu. Artık hükümetin yaşama imkânı kalmamıştı, hükümetin otoritesi, ancak Bab-ı

Ali'de geçerli idi. Bakanlar arasında da geçimsizlikler başlamıştı. Öte yandan gittikçe güçlenen Anadolu ulusal kurtuluş hareketinin İstanbul üzerindeki baskısı artıyordu. Padişah en sonunda Damat Ferit hükümetinin yürüyemeyeceğini anlamış, ulusal kurtuluş hareketi ile anlaşmaktan başka çıkar yol olmadığını kavramıştı, Mustafa Kemal ve Ali Fuat Paşaların eski bir arkadaşı olan Abdülkerim Paşa'yı bu maksatla görevlendirdi.

Sivas'taki Mustafa Kemal Paşa ile İstanbul'daki Abdülkerim Paşa 27/28 Eylül gecesi 8,5 saat telgraf başında görüştüler. Mustafa Kemal Damat Ferit'in suçlarını bir bir açıkladıktan sonra hükümetin derhal istifasını ve yurtsever

Damat Ferit Paşa

kişilerden oluşan yeni bir hükümet kurulmasını istedi. Sonunda Ferit Paşa Hükümeti 30 Eylül 1919'da istifa etti. 2 Ekim'de ulusal kurtuluş hareketine daha yakın olan Ali Rıza Paşa başkanlığında yeni bir hükümet kuruldu.

Böylece Mustafa Kemal İstanbul'a karşı telgraf başında önemli bir başarı kazanmış oluyordu.

Amasya Buluşması:

Ali Rıza Paşa Hükümetinin ilk işi Anadolu ile bağlantı kurup bir anlaşmaya varmaktı. Mustafa Kemal de Ferit Paşa hükümetini düşürmenin kendisine verdiği avantajdan yararlanmak istiyordu.

Mustafa Kemal'in yeni hükümete kabul ettirmek istediği başlıca konular şunlardı:

1. Hükümet Erzurum ve Sivas Kongreleri kararlarını tanımalıdır.

2. Ulusal Meclis toplanıp fiilen hükümeti denetlemeye başlayıncaya kadar hükümet hiçbir remi taahhüde girişmemelidir.

3. Barış konferansına atanacak temsilciler, temsil heyetinin güvенеbileceği kişilerden oluşmalıdır.

Bu teklifleri alan hükümet Bahriye Nazırı Salih Paşa'yı Mustafa Kemal Paşa ile görüşmek üzere Amasya'ya gönderdi.

Amasya görüşmeleri 20-22

Ekim 1919 tarihlerinde yapıldı. Ulusal Kurtuluş Hareketini Mustafa Kemal, Rauf Bey ve Bekir Sami Bey; İstanbul Hükümetini ise Bahriye Nazırı Salih Paşa temsil ediyordu.

Görüşmeler sonunda Mustafa Kemal'in yukarıda bahsedilen üç temel isteği de İstanbul Hükümeti tarafından kabul edildi. Beş adet protokol hazırlanarak taraflarca imza altına alındı.

Amasya Buluşması ve alınan kararlar Mustafa Kemal'in İstanbul yönetimine karşı siyasi mücadelesinde önemli bir başarıdır.

Bu protokollere göre:

1. Misak-ı milli (ulusal ant) sınırlarının tanınması,
2. Trakya'nın vatanın bölünmez bir parçası olduğu,
3. Yabancı ve azınlıklara ulusal egemenliği zedeleyecek ayrıcalıklar

tanınmayacağı,

4. Meclisin İstanbul'da toplanması, buna olanak olmazsa Anadolu'da toplanabileceği,

5. Ulusal meclisin ulusal iradeyi temsil edeceği kabul edildi.

Görüleceği gibi bu konular Erzurum ve Sivas Kongrelerinin kararlarından başka bir şey değildi.

Değerlendirme

Amasya Buluşması ve alınan kararlar Mustafa Kemal'in İstanbul yönetimine karşı siyasi mücadelesinde önemli bir başarıdır. Bu mücadele 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılması ve Vahdettin'in İngiltere'ye sığınarak ülkeden kaçması ile sonuçlanacaktır.

Arkasına İtilaf Devletlerini alan Osmanlı yönetimi gücünü halktan ve kişiliğinden alan Mustafa

Kemal'in isteklerini kabul etmek zorunda kalmıştır.

Mustafa Kemal'in kurtuluş mücadelesini Meclisin denetimi altında yürütmek istemesi onun demokrasiye bağlılığının açık bir göstergesidir.

Amasya Protokolü ile Mustafa Kemal hem kendi isteklerini yeni İstanbul Hükümetine kabul ettirmiş oluyor, hem de İstanbul Hükümeti Ulusal Kurtuluş Hareketi'ni ve onun lideri Mustafa Kemal'i resmen tanımış oluyordu.

Bu olay padişahın emperyalistlerle işbirliği yaparak Mustafa Kemal'i engellemeye çalışmasını unutturmaz fakat padişaha karşı siyasi mücadelenin kırılma noktasıdır. Mustafa Kemal'in askeri bir deha olduğu kadar siyasi bir deha olduğunu göstermektedir. •

cihangirdumanlibd@gmail.com

VARSIN O ÖYLE BİLSİN

Bir gün Çankaya yöresinde bir köylü evine gitmiştik. Evde ihtiyar bir köylü kansı ile oturuyordu. Bize ikram edilen kahveleri içerken Atatürk bana köylü ile konuşmanı söyledi. Köylüye ilk aklıma geleni sordum:

“Sen Gazi'yi tanır mısın?”

İhtiyar beni saçma bir soru sormuşum gibi küçümseyerek süzdü:

“Gazi'yi tanımayan var mı ki?” dedi ve ekledi: “Ben görmedim ama, her hafta Hacı Bayram Camii şerifinde cuma namazı kılarım. Ta göbeğine kadar sakalları varmış. Melek gibi, nur yüzlü, peygamber gibi mübarek bir ihtiyarmış...”

Gülmemi zor tutarak Atatürk'ün genç ve tıraşlı yüzüne baktım.

O, kaşlarını çatarak kendisini tanıtmamamı emretti. Dışarı çıktığımız zaman da güldü ve: “Varsın, dedi, o öyle bilsin. Gerçeği öğrenmek belki biçarenin hayalini yıkar, onun hayalindeki şirin sakallıyı öldürüp de sevgisini kaybetmenin ne anlamı var.” - *Salih Bozok*

Atatürkçülük (Birinci Kitap); Gnkur: ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1983.

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1- Sabotaj (Fr.)

- a-Baltalama
- b-Topluluk
- c-Bağlanmış
- d-Düzenlemeci

2- Baz (Fr.)

- a-Dış
- b-Aykırılık
- c-Temel, taban
- d-Öndelik

3- Çip (İng.)

- a-Yonga
- b-Yıllık
- c-Satımcı
- d-Teker

4- Artikülasyon (Fr.)

- a-Bilgilendirme
- b-Gerekirci
- c-Tasarımcı
- d-Boğumlanma

5- Disket (Fr.)

- a-Engel
- b-Düzenleme
- c-Geliştirici
- d-Tekerci

6- Doping (İng.)

- a-Biçimleme
- b-Parça
- c-Uyarıcı
- d-Bilişim Ağı

7- Emisyon (Fr.)

- a-Çıkış
- b-Dilim
- c-Sürüm
- d-Ayırmaç

8- İzolatör (Fr.)

- a-Çözücü
- b-Tırmanış
- c-Gizlenme
- d-Yalıtkan

9- Konjonktivit (Fr.)

- a-Üçleme
- b-Yerinde vuruş
- c-Göz yangısı
- d-Söylemleme

10- Mikro (Fr.)

- a-Son birim
- b-Durum
- c-Dar, küçük
- d-Yapım

11- Ekoloji (Fr.)

- a-Yakmalık
- b-Çevre bilimi
- c-Öne sürmek
- d-Mecaz

12- Konsensüs (Fr.)

- a-Elenmek
- b-Koşmaca
- c-Uzlaşma
- d-Kışkırtmak

13- Marj (Fr.)

- a-Gözde
- b-Pay
- c-Tekel
- d-Kötümserlik

14- Optimal (Fr.)

- a-Başarım
- b-Bindirim
- c-Merkezkaç
- d-En Uygun

15- Plasman (Fr.)

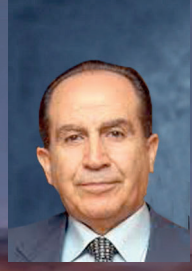
- a-Tınlaşım
- b-Yavaşlatılmış
- c-Gerginlik
- d-Yatırım

(Fr.) Fransızca, (İng.) İngilizce

Yanırdar:
151.
sayfada

Bilmek Gerek

A. Erdem Akyüz

Atatürk ve Saat Sabahın 4'ü

İsminin tam olarak yazılışı ile Wilhelm Walter Friedrich Kempff, dünya çapında, bir Alman piyanist ve bestecidir. Repertuarını, dünyanın en ünlü müzisyenleri olan; Ludwig van Beethoven, Franz Schubert, Bach, Mozart, Chopin, Schumann,

Liszt ve Brahms gibi olağanüstü kişilerin eserleri oluşturmaktadır. Dünyanın çeşitli yerlerinde konserler vermiştir. Tüm zamanların en büyük piyanistlerinden biri olarak kabul edilir. »

Wilhelm Kempff

İdil Biret Piyanist Mithat Fenmen ile

Wilhelm Kempff, Paris'e bir konser için gittiğinde, kaldığı otelin lobisinde, piyanonun başında 7-8 yaşlarında bir çocuk piyano çalmaktadır. Çocuk ile ünlü müzisyen Kempff'in tanışmaları bu şekilde başlar. Kempff, Paris'e her gelişinde çocuğun piyano çalışını dinler, ona bir baba gibi ilgi gösterir ve ilerleyen süreçte çocuk, bu müzisyenin öğrencisi olur.

İdil Biret 3 yaşında

Üç yaşından itibaren piyano çalmaya başlayan ve müziğe olağanüstü bir ilgi ve başarı gösteren bu çocuk, TBMM'nin 1948 yılında çıkardığı özel bir kanunla, 7 yaşında iken Fransa'ya gönderilen İdil Biret'tir.

Biret, Paris Ulusal

Konservatuarı'nı, yüksek piyano ve oda müziği dallarında birinci olarak bitirdiğinde 15 yaşındadır. 16 yaşından itibaren dünya sahnelerinde yer almıştır. Dünyanın büyük şefleri ile beş kıtayı kapsayan iki bine yakın konser vermiş ve birçok festivale katılmıştır.

İdil Biret ile Wilhelm Kempff'in; öğrenci-öğretmen, baba-kız, meslektaş ilişkileri, dostluk ve arkadaşlıkları devam eder ve Kempff, Akdeniz'e bakan Positano villasında, 1982 yılında misafir ettiği İdil Biret ile eşi Şefik Yüksel'e, şu anısını anlatır:

"İlk kez 1927 yılında gittiğim Ankara'da Mustafa Kemal Paşa'nın huzurunda, Ankara Halkevi'nde bir konser verdim. Mustafa Kemal Paşa, konserden sonra beni Çankaya'da

akşam yemeğine davet etti.. Yemek hayli kalabalıktı ve gece 11.00'e kadar sürdü. Paşa, misafirler kalkarken bana biraz daha kalıp kalamayacağımı sordu. Herkes gittikten sonra çalışma odasına geçtik. Kemal Paşa sohbet; Türkiye'yi çağdaşlaştırma yolunda hukuk, eğitim ve sosyal alan-

larda yaptığı reformlardan bahsederek başladı. Ona göre klasik müzik, giriştiği devrim hareketinin temelini oluşturan Batı kültürünün ayrılmaz bir parçasıydı. Bu nedenle Türkiye'de de klasik müziğe, çağdaşlaşma hareketinin bir unsuru olarak geniş

bir başlangıç yapmak istiyordu.

Kemal Paşa bana, bu hedefe nasıl ulaşabileceği, bu amaca hizmet edecek okul ve kuruluşların nasıl kurulabileceği konusundaki görüşlerimi sordu..

Ona, bu konudaki görüş ve önerilerimi anlattım. Ayrıca görüşlerinden yararlanması için Wilhelm Furtwangler'e danışmasını tavsiye ettim. Klasik müziği Türkiye'de sistemli bir şekilde geliştirmek için, bir organizasyon planı yapmak üzere kendisini Türkiye'ye davet edebileceğini belirttim. Sohbetimiz sabahın 4'ünde ben ayrılınca kadar devam etti.

Atatürk büyük adamdı!..."

Olayın akıl almaz yönü ve Atatürk'ün büyüklüğü için bir söz söylemeye gerek yok çünkü hiçbir söz, bu büyüklüğü ifade etmeye yeterli olmayacaktır.

Ama Atatürk'ün akşam yemekleri ve sofrası için bazı sözleri sarf edenlerin bu olaydan ders ve ibret almaları en azından yüzlerinin kızarması gerekir.

Olayın devamında, Türk Hükümeti; konservatuvarı kurmak, müzik eğitimi konusunda çalışma ve programlar yapmak üzere, Furtwangler'i davet etti. Furtwangler, bağlantı ve çalışmaları nedeniyle gelemeyeceğini beyan ederek kendi yerine; çağdaş dönemin ve Alman müzik sanatının önde gelen isimlerinden biri olan

Paul Hindemith

besteci, kemancı, orkestra şefi ve eğitimci Paul Hindemith'i önerdi.

Atatürk'ün; diğer devrimleri yanında müzik devrimini de gerçekleştirmek amacıyla ile 1934 yılında oluşturduğu 1. Müzik Kurultayı'nın ardından Hindemith, Ankara'ya davet edilerek Cevat

Memduh Altar ve Carl Ebert ile birlikte çalışmalara başladılar.

İdil Biret

Atatürk'ün, özel davetiyle Türkiye'ye gelerek müzik eğitimine katkılarda bulunan Paul Hindemith ve Carl Ebert; Ankara Devlet Konservatuvarı'nın ve Ankara Devlet Operası'nın da önde gelen kurucuları arasında yer almışlardır.

Sabahın 4'üne kadar süren çalışma devam etmiş ve sonsuza kadar devam edecek olan demokratik, laik Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini atmıştır. •

erdemakyuzbd@gmail.com

Yaşamdan Yansımalar

Nuray Bartoschek

Hoş Geldin 2022

Doğrusu, umarız, hoş gelmişsindir.

Baş döndürücü, zorlu bir değişim sürecinden sonra seni böyle kuşkuyla, tedirgin karşılamamızı hoş gör lütfen. Senden önceki son birkaç yılımız öylesine yordu, öylesine içimizi kararttı ki, gelişini kalabalık partilerle kutlayacak halimiz kalmadı. Her yeni yıl, eskisini aratır oldu. Sabrımızı, sevgimizi, gücümüzü, insanlığımızı zorlayan sınavlar bitmek bilmedi.

Yolun başındayken bir anlaşma yapalım seninle. Hızınla yorma bizi. Her yeni güne yeni bir heyecan sığdırmak zorunda değilsin. Bırak, zamanı biraz yavaş, biraz sakin, biraz dingin yaşayalım.

Senden öyle çok pahalı hediyeler, gerçekleştirilmesi çok zor, karmaşık dilekler istemiyoruz. Artık, piyangodan büyük ikramiye çıksın hayallerimiz bile kalmadı. Sahip olduklarımızı yitirmeyelim, ona da razıyız.

İzin ver, sevdiklerimize doya doya sarılalım, havayı özgürce soluyalım. Yorgun yüreklerimize huzur, hayatı sorgulamadan yaşayanlara farkındalık ver yeter. Unuttuklarımızı anımsat bize. İnsanın insana yaraşır şekilde yaşamasının ne demek olduğunu, doğaya, yaşayan her canlıya saygı duymayı, iyiliği, güzelliği, sevgiyi, barışı, adaleti yeniden anlat bize. Karanlığa, cehalete, kötülüğe karşı çıkacak cesaret tohumları serp yüreklerimize.

Hoş gel 2022.

Hoş gel ki, 365 gün sonra “Ne yıldız ama! İlaç gibi geldi yorgun yüreklerimize. Keşke hiç bitmeseydi.” diye coşkuyla uğurlayalım seni, sitemle değil.

Özlemini duyduğumuz günlerin başlangıcı olsun 2022.

nuraybartoschekbd@gmail.com

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Düzenzedeler adlı kitabından)

Ömür Kömür Savaşı

Zonguldak'ta doğa, bir yandan Ülkeye verdiği için sevabı içindedir, bir yandan da, işçiye ettiği için günahı altındadır.

Ülkeye kömür verir, karşılığında işçiden ömür alır Zonguldak'ta, doğa...

Doğanın Zonguldak pazarında enerji dolu kara kara kömür parçaları ile, enerjileri yarı yarı, yüzleri sarı sarı, çökük avurtlu kömür işçileri yan yanadırlar.

"Benden önce babamın, babamdan önce dedemin ömrünü yemiştir kömür. Şimdi yemlik olma sırası bendedir. Benden sonra ise, oğlum var sırada."

Zonguldak'ta, yaşları kırkın üstün-

de olan kömür işçileri, öne doğru eğik duran bedenlerinden, çökük avurtları ve sarı yüzlerinden başka bir de, konuşmalarıyla, gülmeleriyle de belli ederler kimliklerini. Kesik kesik konuşurlar, kesik kesik gülerle hatta küfretmeleri gerektiğinde, kesik kesik küfür ederler.

Öfkeleri de kesik kesiktir, sevinçleri de kesik kesiktir.

"Kömür tozu ciğerimize öyle bir çökmüş, oturmuştur ki... Konuşmak istesek, istediğimiz gibi rahat rahat konuşurmaz. Gülmek istesek, istediğimiz gibi rahat rahat güldürmez."

Şöyle doyasıya konuşabilmeye, doyasıya gülebilmeye yetecek kadar bile nefeslik boş yer bırakmamıştır ciğerimizde kömür tozu.”

Kömür işçisi, öyle diyor bilimsel anketler, “kadına olan aşırı düşkünlüğüyle, içkiye olan tutkunluğuyla. Tanrısal yazgıya olan eksiksiz

inancıyla” alabilmektedir ancak yaşamdan payını.

Bunların dışında kalanı, damarlarından koparıldığı kömür karşılığında doğaya, hepimizin adım adım ödediği borca gitmektedir.

Otomobillerimiz, buzdolaplarımız için saç yetiştirilsin diye...

Yapılara demir, fabrikalara çelik sağlanabilsin diye... Lokomotifler buharsız, kaloriferler ıssız kalmasın diye Zonguldak'ta 40 bin işçi, yılın her günü, günün her saati doğayla sürekli bir sürtüşme içindedir.

Bu sürtüşmede işçi kömür törpüleri, kömür işçi ömrü törpüleri.

Ben, sen, biz, siz yerin üstünde daha rahat bir yaşam sürdürebilelim diye, o ve onlar, yerin altından kopardıkları her kömür parçası karşılığında, ömürlerinin bir parçasını bırakırlar yerin altında.

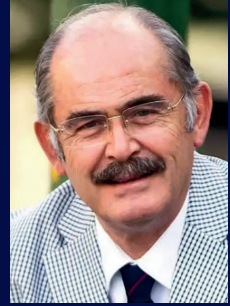
Yukarıdan bakıldığında, bir ekmek kavgası sanılan bu doğadan alış, doğaya veriş görüntüsü, gerçekte yer altında sürdürülen sessiz, acımasız, dede intikamı dolu, baba intikamı dolu, sıradaki bebenin intikamı dolu bir ömür kömür savaşıdır. •

12 ULUSLARARASI TURHAN SELÇUK
KARİKATÜR YARIŞMASI
INTERNATIONAL TURHAN SELÇUK
CARTOON COMPETITION

SON KATILIM TARİHİ: 30 NİSAN 2022, CUMARTESİ THE LAST PARTICIPATION DATE: APRIL 30, 2022

www.milas.bel.tr - kulturyarisma@milas.bel.tr
facebook/milas.belediyesi twitter/MilasBelediyesi
milas_belediyesi

12. Uluslararası Turhan Selçuk Karikatür Yarışması'nın Jüri Başkanı **Yılmaz Büyükerşen**

Yılmaz Büyükerşen

Milas Belediyesi'nin Turhan Selçuk adına her yıl düzenlediği, bu yıl on ikincisini organize ettiği Uluslararası Turhan Selçuk Karikatür Yarışması'nın şartnamesi açıklandı.

Seçici Kurul Başkanlığı'nı Eskişehir'in başarılı Büyükşehir Belediye Başkanı olmasının yanı sıra, heykeltıraş, çizer gibi unvanlara da sahip olan Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen'in

yapacağı Uluslararası Turhan Selçuk Karikatür Yarışması, Milas'ın dünya ölçeğindeki markaları arasında yer alıyor. Milas Belediye Başkanı Muhammet Tokat'ın on bir yıl önce başlattığı, Uluslararası Turhan Selçuk Karikatür Yarışması'nın 12.si için son katılım tarihi 30 Nisan 2022.

Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen başkanlığındaki Seçici Kurul 12 Mayıs 2022 tarihinde toplanacaktır.

KONU: Serbest
KOŞULLAR:

1- Yarışma tüm çizerlere açıktır.
2- Yarışmaya gönderilen karikatürler daha önce yayımlanmış olabilir. Ancak başka bir yarışmada ödül almamış olmalıdır.

3- Teknik serbesttir. Çizer yarışmaya en fazla 5 eserle katılabilir. Eserler orijinal ya da baskıya uygun 300 dpi ve jpg formatında olmak üzere e-posta ile de kabul edilebilir. Farklı formatlarda gönderilen; açılmayan dosyalardan kurumumuz sorumlu değildir.

4- Gönderilecek karikatürlerin boyutu en fazla 30x40 cm. olmalıdır.

5- Katılımcılar, eserinin arkasına büyük harflerle adını, soyadını, adresini, e-postasını, ülkesini ve telefon numarasını yazmalı; kısa bir özgeçmişini zarfın içine koymalıdır.

6- Karikatürler, 30 Nisan 2022 tarihine kadar aşağıdaki adrese gönderilmiş olmalıdır.

12. Uluslararası Turhan Selçuk Karikatür Yarışması Milas Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü
48200 Milas-Muğla /TÜRKİYE
www.milas.bel.tr • e-posta: kulturyarisma@milas.bel.tr

7- Yarışma sonuçları 18 Mayıs 2022 tarihinde açıklanacaktır.

8- Yarışmaya gönderilen karikatürler iade edilmeyecektir. Dereceye giren veya girmeyen karikatürler kültürel amaçlı kullanılabilir, yayımlanabilirler. Yarışmaya katılanlar bu şartları kabul etmiş sayılırlar. Eserler Turhan Selçuk Karikatürlü Ev'de saklanacaktır.

9- Jüri tarafından seçilen eserler sergilenecek ve albümde yer alacaktır.

10- Ödül töreni 14 Eylül 2022 tarihinde yapılacaktır. Aynı tarihte sergilenmeye değer görülen ve ödül alan karikatürlerin sergi açılışı Turhan Selçuk Karikatürlü Ev'de gerçekleştirilecektir. Sergi 1 Ekim 2022 tarihine kadar açık kalacaktır.

11- Özel Ödül kazananların konaklama ve yemek giderleri karşılanacaktır. Yol masrafları kendilerine aittir. Yarışmada 1. 2. ve 3. olan yarışmacıların yol, konaklama ve yemek masrafları tarafımızdan karşılanacaktır.

SEÇİCİ KURUL

Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen

Eskişehir Büyükşehir Belediye

Başkanı / Çizer-Seçici Kurul Başkanı

Muhammet Tokat -

Milas Belediye Başkanı

Ruhan Selçuk

Kamil Masaracı - Çizer

İzel Rozental - Çizer

Zeynep Gargi - Çizer

Zehra Ömeroğlu - Çizer

Sevda Deniz Anıl - Çizer

Yoshiaki Yokota - Çizer / Japonya

Hayati Boyacıoğlu - Çizer / Almanya

Mehmet Nergiz - Eğitimci Ressam

Bülent Örkensoy - Koordinatör

ÖDÜLLER:

Birincilik Ödülü: 10.000

İkincilik Ödülü: 7.500

Üçüncülük Ödülü: 5.000

Diğer Özel Ödüller:

Çeşitli kuruluşların, dernek, gazete, sanat dergileri, sendika, ajans ve kişilerin koyacakları özel ödüller.

Not: 12 Mayıs 2022 tarihinde jüri toplantısı yapılacaktır.

EKONOMİ VE SEÇMEN

1992 ABD Başkanlık Seçimleri'nde Bill Clinton'ın kampanya merkezinde asılı olan pankartta şu yazar: Bu ekonomi işi, salak. (*It is the economy, stupid.*) 1930'lardan bu yana, demokratik ülkelerde, seçmenler, hükümetleri ekonominin kötü gidişinden sorumlu tutuyorlar. Bu konu siyaset biliminin en çok incelediği alanlardan biridir.

Ekonomik koşulların seçmen

tercihlerini nasıl etkilediğini inceleyen ekonomik oy verme teorisi, oy verme fonksiyonu ile popülerlik fonksiyonundan oluşmaktadır. Bu iki fonksiyonun analiz alanı birbirleriyle aynıdır, sadece analiz dönemleri birbirinden farklıdır. Oy fonksiyonu da, popülerlik fonksiyonu da ekonomi ile seçmen tercihleri arasındaki etkileşimi incelemektedir. Oy fonksiyonu, seçim

zamanında kullanılan oyları ele alarak ekonomik performans ile siyasal destek arasındaki ilişkiyi modellemektedir. Popülerlik fonksiyonu ise, seçimler arasındaki dönemde partiler, parti liderleri ve ekonomik durum hakkında kamuoyunun düşüncelerini ölçen anketlerle analiz yapan çalışmalardır. Hatta popülerlik anketlerine dayanarak yapılan çalışmaların seçim sonuçlarına göre yapılan çalışmalardan daha iyi bir şekilde halkın düşüncelerini yansıttığı düşünülmektedir. Çünkü seçimler her 4-5 yılda bir yapılırken, popülerlik anketleri her ay yapıldığı için ekonomik ve siyasal gelişmeler karşısında halkın tepkilerini sık aralıklarla ölçebilmektedir. G.W. Bush'un yönetim döneminde görebileceğimiz gibi, kötü bir ekonomi idaresine rağmen, Körfez Savaşı nedeni ile popülerliği %90'a çıkabiliyor.

Ekonomi ile siyasal iktidarın popülerliği arasındaki ilişki çok yönlüdür ve karmaşıktır.

Ekonomik oy verme ile ilgili yazının sorumluluk hipotezi üzerine kurulmuştur. Seçmenler ekonomideki durumdan hükümeti sorumlu tutarlar. Buna göre, ekonomik şartlar iyi gittiğinde seçmen hükümeti

ödüllendirmekte, ekonominin durumu kötüye gittiğinde seçmen, iktidar partisini cezalandırmaktadır. Siyasal iktidarlar işsizlik ve enflasyon oranı yükseldiğinde cezalandırılırken, düşük olduğunda ise ödüllendirilmektedir. Yani seçmenler partileri sağ ve sol olarak ayırt etmeyip, sadece ekonomik duruma göre oy kullanmaktadırlar. Oy fonksiyonu, seçim zamanında kullanılan oyları ele alarak ekonomik perfor-

mans ile siyasal destek arasındaki ilişkiyi modellemektedir. Popülerlik fonksiyonu ise, seçimler arasındaki dönemde partiler, parti liderleri hakkında kamuoyunun düşüncelerini

ölçen anketleri kullanarak analiz yapan çalışmalardır.

Bir partinin seçmen kitlesiyle nasıl ilişki kurduğunu anlamak için, söylemini nasıl inşa ettiği, değişimlerin olup olmadığı, değişen liderlere göre hedef kitesine nasıl ulaştığı üzerinde durulması gerekir.

Ekonomi ile siyasi iktidarın popülerliği arasındaki ilişki çok yönlüdür ve karmaşıktır. Bu ilişkiyi etkileyen süreçleri gözlemleyebiliriz. Öncelikle idrak süzgeci gelir. Sıradan vatandaşın ekonomi ile ilgili bilgileri çok derin değildir. Bu nedenle makro ve mikro düzeydeki ekonomik durumu değerlendirenler az veya çok öznel kararlar verirler. Bu nedenle ekonomi ile ilgili değerlendirmeler seçmenler arasında farklı farklı olmaktadır. Bir başka süreç değerlendirmeleri geçmişe yönelik veya geleceğe yönelik yapmaktır.

Değerlendirme birey eksenli veya toplum eksenli olabilir. Yani ekonomik değerlendirmelerin bireysel, seçmenin kendi ekonomik durumuna göre veya toplumsal, seçmenin ülke ekonomisinin bütününe bakarak yapılmasıdır.

Değerlendirme tersine nedenellik oluşturarak da yapılabilir.

Burada önemli olan ekonomik değerlendirmede hükümeti desteklemenin dışsal bir faktör olarak görülüp görülmediğinin tespit edilmesidir. Hükümeti destekleyenler ekonomik durumun parlak tarafını görecekler, desteklemeyenler ise bunun tersini yapacaklardır.

Bir örnek inceleme yapmak istersek 7 Haziran 2015 seçimlerine bakabiliriz.

Daha önceki yazılarımızda da gördüğümüz gibi, muhalefetin iktidara aday

olabilmesi için kendisine oy vermeye hazır olan kitle dışında yeni bir kitleden oy kazanması gerekir. Bir partinin seçmen kitlesiyle nasıl ilişki kurduğunu anlamak için, söylemini nasıl inşa ettiği, değişimlerin olup olmadığı, değişen liderlere göre hedef kitesine nasıl ulaştığı üzerinde durulması gerekir. 2015 seçimlerinde ana muhalefet partisi CHP kampanyasını bir sorundan yola çıkarak belirledi: Tüketicilik ve tüketenlerin borçları.

Bu kampanyadaki amaç, CHP geçmiş politikalarını anlatmak yerine ilk önce halkı dinlemek, düşüncelerini öğrenmekti. Yapılan bire bir görüşmeler sonucunda, kazandığından çok harcayan tüketiciler haline geldiği, kültürel olarak tüketiciliğin desteklediği ortaya çıktı. İnsanların geçinemedikleri ve ekonomik durumlarının olmamasına rağmen gereğinden

fazla borçlandıkları sonucuna varıldı. Seçmenler ekonomik alanda projeler beklemekteydi.

Ayrıca, çoğunluk, kampanyanın içerisinde, eğitim, sağlık, sosyal yardım, ücret artırımını gibi konularda mevcut durumdan daha iyisini talep etti. Bu talepler genel Türkiye ekonomisi ile çerçevelendi. Bu çerçevede iki hassasiyet noktası ortaya çıktı: Ekonomiye uygulanan baskıcı politikanın ekonomik daralmayı tetiklemesi ve politikalarının halka değil üst gelirli gruplara göre planlanması.

Yapılan araştırmalar iktisadi şartlar ile seçim sonuçları arasında genel bir ilişki ortaya çıkartsa da, bu ilişkiyi bir kural olarak göremeyiz.

Kampanya stratejisi, konusunda inanılabilirlik sağlayacak lider başarılı olur düsturu ile geliştirildi. Bu doğrultuda Kemal Kılıçdaroğlu'nun vergiler konusunda güçlü olduğu ve vergilerin hedef kitle için önemli fırsatlar içerdiği belirlendi. Sunulacak projeler, gerçek verilere dayandırıldı. Bu projeleri şöyle sıralayabiliriz:

Yeni bir vergi sistemine

geçilmesi, vergilendirmede indirimler yapılması ve şeffaflık, işçiyeye yönelik vergi eşitliği ve ücret iyileştirilmesi, emeklinin geçimine yönelik adımlar atılması, uygulanan sosyal yardımların iyileştirilerek devam etmesi, sağlık alanında daha az ödeme yapılması, kredi borçları ile ilgili çalışma yapılması, daha iyi bir eğitim sistemi, öğrencilere, harç, yurt ve burs konularında daha iyi imkanlar sunulması. Bu kampanya sonucunda iktidar partisi, %10 civarında bir oy kaybına uğradı.

Tüm projeler iktidarın bir seçim sonraki seçim beyannamesine eklendi. CHP ise dişe dokunur bir artış sağlayamadı. (Tabii ki bu seçimlerin özelliğini göz önünde bulundurmamız; CHP tabanı HDP'nin seçim barajını geçebilmesi için stratejik oy kullanmıştır)

Yapılan araştırmalar iktisadi şartlar ile seçim sonuçları arasında genel bir ilişki ortaya çıkartsa da, bu ilişkiyi bir kural olarak göremeyiz. Yapılan çalışmaların en büyük eksiği, iktidar için rekabet eden siyasi

partileri bir fail olarak ele almamalarıdır. Partiler seçim sürecinde karar alıcıları etkilemek için çok çeşitli manevralar yaparlar, dolayısı ile mevcut durumun analizi yeterli bir temel oluşturamaz. Ayrıca bu çalışmalar seçmen bireyi homojen olarak görme eğilimindedir, ancak, bireyler farklı kimlik ve rollerdedir.

barbarosenebd@gmail.com

Gözün Sözü
Cemal Tahsin

Montrö Sözleşmesi Üzerinden Söylenen Yalanlar

20 Temmuz 1936 tarihinde Bulgaristan, Fransa, Büyük Britanya, Avustralya, Yunanistan, Japonya, Romanya, Sovyetler Birliği, Yugoslavya ve Türkiye tarafından imzalanan Montrö (Montreux) Boğazlar Sözleşmesi son dönemlerde yeniden gündeme geldi.

Sözleşmeyle ilgili olarak yaşananları daha iyi anlayabilmemizi sağlayacak 2 önemli noktayı hatırlatarak başlayalım.

Montrö
Boğazlar
Sözleşmesi
(20 Temmuz
1936)

Evrensel Bakış Açısı

Gürbüz Evren

Yeni ABD stratejilerinin temelinde Rusya'yı çevrelemek var.

Bunun en önemli ayağını ise Rusya'nın güneyden kuşatılması oluşturuyor.

Birincisi süre konusudur. Başlangıçta 20 yıl olarak belirlenen sözleşmenin süresi 20 Temmuz 1956'da bitmişti. Sonrasında ise imzacı devletlerin Montrö Boğazlar Sözleşmesi'ni değiştirmek için başlattıkları girişimler sonuçsuz kalmıştı.

İkincisi de "Savaş Gemilerinin Tâbi Olacağı Yaptırımlar ve Geçiş Rejimi" başlığı altında yine bir süreyi »

ilgili olmamaktadır. Sözleşmede, “Karadeniz’de bulunmalarının amacı ne olursa olsun, kıyıdaş olmayan devletlerin savaş gemileri bu denizde 21 günden çok kalamayacaklardır” denilmektedir.

Yazıyı okuyanlar, sözleşmede olan birçok noktayı da hatırlatmak isteyecektir. Ama bu 2 noktadan hareket edilirse olup bitenler daha iyi anlaşılacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri’nde Joe Biden’ın Başkan seçilip göreve başlaması bugün içinde bulunduğumuz süreci tetikledi.

Yeni ABD stratejilerinin temelinde Rusya’yı çevrelemek var. Bunun en önemli ayağını ise Rusya’nın güneyden kuşatılması oluşturuyor. Yani tehdit bizzat Karadeniz’e, Rusya’nın en çok kendini güvende hissettiği yere taşınmak isteniyor. İşte bu noktada Boğazlar büyük önem kazanıyor.

Karadeniz’de kıyısı olan Romanya ve Bulgaristan geçmişte (2004) bu amaçla NATO üyeliğine alınmıştı. Gürcistan ve Ukrayna’nın NATO üyeliği de 2014 yılından beri gündemde. Bu 4 ülke ile birlikte Türkiye’yi de dikkate aldığımızda Rusya’nın

Karadeniz’de 290 km civarında bir kıyı şeridine hapsedilmek istendiği görülecektir. ABD’nin hedefi bu ülkelerin katılımıyla NATO’nun Karadeniz daimî filosunu kurmaktır.

Burada bir parantez açarak, Moskova ile Kiev arasında her an sıcak çatışmaya yol açabilecek bir konuya değinelim.

Amerikan Başkanı Joe Biden’ın Beyaz Saray’a yerleşmesiyle birlikte Ukrayna’nın, Avrupa Birliği ve NATO’ya üyeliğini gündeme getirme süreci hızlandı.

Olası bir savaş sonrası Ukrayna’nın bölünmesi de ciddi bir tehlike olarak ortada duruyor.

Ukrayna’nın en gelişmiş sanayi bölgesi Donbass Rusya yanlısı ayrılıkçıların işgalindeyken, Kırım ilhak edilmişken Ukrayna’nın NATO’ya girmesinin çok kolay bir iş olmadığı biliniyor.

Çünkü Moskova’nın

desteklediği Rus azınlığın yaşadığı Donbass'tan başlayan krizin, NATO-Rusya çatışmasına dönüşme ihtimalini herkes görüyor.

Olası bir savaş sonrası Ukrayna'nın bölünmesi de ciddi bir tehlike olarak ortada duruyor.

Kısacası arkasında ABD, NATO ve Avrupa Birliği olsa da Ukrayna'nın, Rusya ile topyekûn bir savaş göze alamayacağını biliyoruz.

Ama Ukrayna ile Rusya arasındaki sorunun Türkiye'yi de etkilemesi kaçınılmazdır.

Tekrar konuya dönecek olursak, Montrö Sözleşmesi ortadan kaldırılsa, Bulgaristan, Romanya ve gelecekte Ukrayna

ve Gürcistan limanlarında, NATO şemsiyesi altında ABD'nin savaş gemileri hiçbir süre sınırlaması olmaksızın kalabilecekler.

Başkan Biden'ın, 16 Mart 2021'de, "Putin katildir" açıklaması Rusya'ya, başta Karadeniz olmak üzere stratejik tüm noktalarda meydan okumanın işaret fişeğidir.

Burada konuyu Türkiye'ye bağlayarak, biraz geriye dönelim, ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken, 19 Ocak 2021'de, S-400 füze savunma sistemini gündeme getirerek, Türkiye için "Sözde stratejik ortak" tanımlamasını yapmıştı.

Aynı Blinken, 23 Mart 2021'de, Brüksel'de NATO toplantısına katıldığında önce "Türkiye'nin NATO'ya olan bağlılığının sürmesi herkesin çıkarına" ifadesini kullandı. Ardından da "Türkiye değer verdiğimiz bir müttefikimiz" diyerek, "Hem döveriz hem severiz" tavrına uygun davrandı. Ama Blinken-Çavuşoğlu görüşmesinin içeriğine ilişkin açıklama yapılmadı.

ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken, S-400 füze savunma sistemini gündeme getirerek, Türkiye için "Sözde stratejik ortak" tanımlamasını yapmıştı.

Bakan Çavuşoğlu, "Görüşmeler olumlu geçti demekle yetindi. NATO üyesi ülkelerin Dışişleri bakanları ve Genel Sekreter Stoltenberg'in Montrö Sözleşmesi'ni ele aldıkları sır gibi saklandı. Her ne kadar Romanya ve Macaristan Dışişleri Bakanları twitter mesajlarında 'müttefikler Boğazlar meselesini çözmeye niyetli' türünden ifadeler kullansalar da Stoltenberg'den gelen uyarı üzerinde bunları hemen sildiler.

Şurası açıktır, sözleşmenin sonlandırılması için Montrö'de taraf olmayan Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye'ye baskı yapmaktadır.

Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un, 31 Mart 2021'de, "Türkiye ile ilişkilere değer veriyoruz. Türkiye ile sorunlar yaşıyoruz, ama her zaman çözümler bulabiliyoruz" diyerek, ABD'nin planlarından haberdar oldukları mesajı vermesi de doğru okunmalıdır.

Rusya Boğazlar Sözleşmesi aracılığıyla Karadeniz'e yönelik Amerikan hamlesine bir de Ukrayna üzerinden uyarıda bulundu. Dışişleri Bakanı Lavrov, Ağustos 2008'de Gürcistan'a neler yaptıklarını, bu ülkeyi parçaladıklarını anımsatarak, bölgedeki olası savaşın "Ukrayna'nın yerle bir olmasına yol açabileceği" tehdidini dile getirdi.

Şimdi gelelim tüm yazıklarımızı daha da somutlaştıracak bilgilere.

Rusya Savunma Bakanı Sergey Soygu'ya sunulan ve biri general, biri Putin'in danışmanı 3 Rus stratejinin imzasını taşıyan 23 Ocak 2021 tarihli rapora bakalım. Raporda, Karadeniz'deki Rus donanmasının güçlendirilmesi gerektiğine dikkat

çekilerek, "ABD ve NATO'nun, Boğazların statüsünün değiştirilmesine yönelik hesaplar içinde olduğuna" vurgu yapıyor. Türkiye'nin bu konuda fazla direnmeyeceği kaydediliyor. ABD'nin, Ukrayna'yı cesaretlendirerek, Rusya'yı meşgul etmeye hazırlandığına da vurgu yapılıyor.

Sergey Lavrov (Solda) ve Vladimir Putin

Devlet Başkanı Putin ile Dışişleri Bakanı Lavrov'a da sunulmuş bu raporun içeriğindeki, "Boğazlardaki statü değişikliğinin kaybedeni öncelikle Türkiye olur" sözleri çok dikkat çekicidir.

Aslı Rus Dış İstihbaratı SVR tarafından hazırlanmış ve önce Devlet Başkanı Putin ile Dışişleri Bakanı Lavrov'a da sunulmuş bu raporun içeriğindeki, "Boğazlardaki statü değişikliğinin kaybedeni öncelikle Türkiye olur" sözleri çok dikkat çekicidir.

Le Monde Diplomatique'in,

özetlemeye çalıştığım raporun ayrintılarını 25 Mart'ta yayımlamaktan vazgeçmesi de ilginç bir gelişmedir.

Bu konuda Amerikan tarafında daha geniş bir çalışma olduğunu biliyoruz. Ulusal Güvenlik Danışmanı Jake Sullivan, 19 Mart 2021'de, Alaska'da Çin heyetiyle yapılan ve çok sert geçen görüşme öncesinde Dışişleri Bakanı Blinken'e, 12 sayfalık bir rapor sunuyor. Söz konusu rapor, Askeri İstihbarat MI, Ulusal Güvenlik Ajansı NSA ve Strateji kuruluğu RAND Corporation tarafından Şubat ayında ortaklaşa hazırlanmış.

“Çin ve Rusya ile yeni dönem” başlıklı raporun Çin bölümünü geçelim. Raporun Rusya bölümünde, “Rusları Karadeniz’de karşılamak” ifadesi kullanıldıktan sonra Su Yolları’ndaki (Türk Boğazları) mevcut resmi durum ABD ve NATO’daki müttefikleri için askeri ve

diplomatik sorunlara yol açmaktadır. Türkiye tavrını değiştirmek zorundadır. Statüde ısrar edemeyecekler” denilmektedir.

Son olarak, ABD Savunma Bakanı Austin’in 20 Ekim 2021 tarihli, "Rus tehdidine karşı eylem" çağrısı yaptığı açıklamasındaki, "Karadeniz ulusal çıkarımızdır" sözlerini hatırlatarak yazıyı bitirelim. Amerikan Bakanın bu sözleri önümüzdeki dönemde Montrö Anlaşması ve Karadeniz’in sürekli gündemde olacağını kanıtıdır.

Nitekim Amerikan savaş gemilerinin sıklıkla Karadeniz’e geçmesi Ukrayna, Bulgaristan ve Romanya limanlarına uğraması, Rusya’nın buna yanıt olarak füze tatbikatları yapması bundan sonra daha da yükselecek tansiyonun, artacak gerginliklerin işaretidir. •

gurbuzevrenbd@gmail.com

“Çok namuskâr olmalıdır!”

“Şimdiye kadar işlenen hataların en büyüğü, müteşebbislerimizin, aydınlarımızın, özellikle âlimlerimizin en büyük günahı namuskâr olmamaktır. Milletın karşısında namuskâr olmak ve namuskârane hareket etmek lâzımdır.

Milleti aldatmayacağız! Millete, daima ve daima gerçeği söyleyeceğiz.

Belki hata ederiz, yanlış şeyleri gerçek zannederiz; fakat millet onu düzeltsin. Kendimizi kimsenin üstünde görmeye de hakkımız yoktur Efendiler!...”

Mustafa Kemal Atatürk - 1923 (Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi 13. I. 1930)

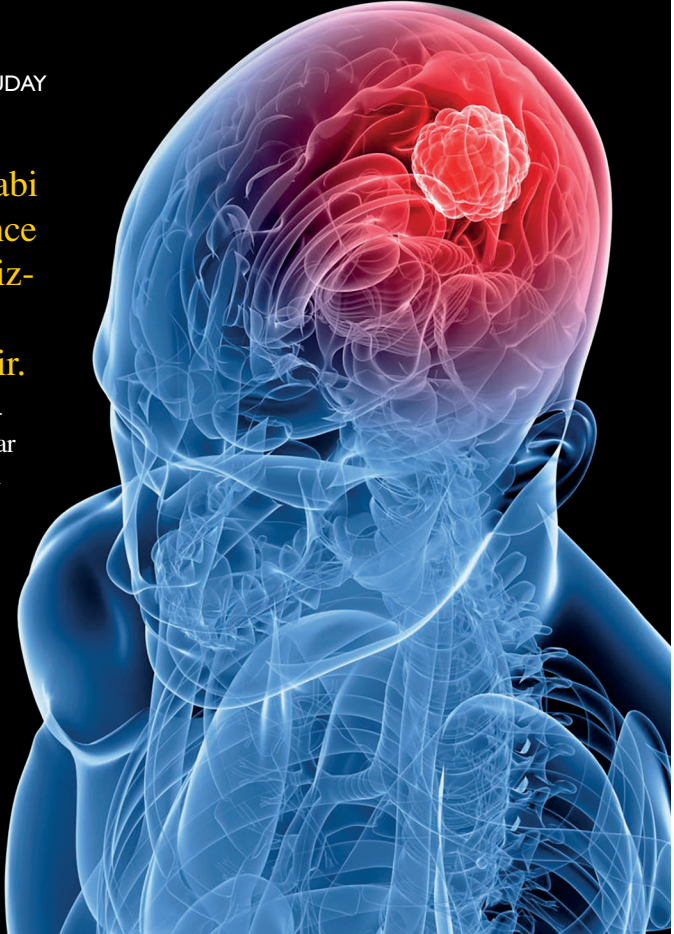
Beyin Hastalıklarının Topluma ve İnsanlık Tarihine Etkileri

Yazan: Prof Dr. CENGİZ KUDAY
Emekli Öğretim Üyesi

Eflatun ve Farabi
beynin düşünce
kabiliyetini, içimiz-
deki güneş diye
nitelendirmişlerdir.

Beyindeki hücre (nöron-
ların) sayısının 200 milyar
civarında olduğu tahmin
ediliyor. Her nöronun
bağlantısı ortalama
20-30 bin aksondur.
(kablo) Bunları
besleyen birkaç yüz
trilyon glia denilen
hücreler de nöronlar
arasında dolaşır.

Beyin şimdi-
ki anlayışlarla >>

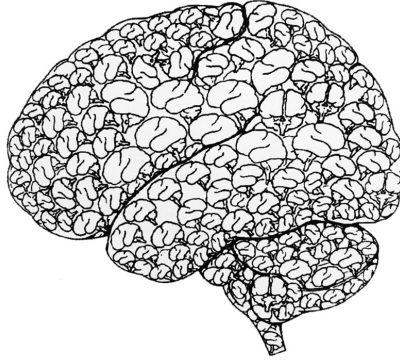

kullandığımız bilgisayarlara benzetilir ama bence bu çok yanlış bir düşüncedir. Beynin düşünce hızı dakikanın 60 katrilyon Fento saniyesinde bu hızı hiçbir bilgisayar erişemez. Mesela 5 yaşındaki bir çocuğun düşünmesine bugünün teknolojisi ile Amerika kıtasını kaplayan büyüklükte bir bilgisayar gereklidir.

Böyle bir organımız bazen çeşitli şekillerde hastalanabiliyor. Tabii bu hastalıkların hepsini burada listelemek neredeyse imkânsızdır. Ben burada beynimizdeki bir rahatsızlığın hukuk sistemini, siyaseti, tarihi veya sanatı nasıl etkilemiş olduğunu örnekler vererek anlatmaya çalışacağım.

Sinir bilimci David Eagleman tarihteki bazı din liderlerinin, din şehitlerinin, bazı yazar ve kompozitörlerin bir kısmında temporal lobe epilepsisi olduğunu ve bu yazı ve eserlerini bu şartlar içinde yarattıklarını düşünüyor.

Jeanne d'Arc', Aziz Catherine Dan, Aziz Marquvet ve Aziz Gabi kendi kafalarının içinden sesler duyduklarına inanmışlardır ve Fransız askerlerini buna ikna ettiği için yaz yıl savaşlarının akışını değiştirmeyi

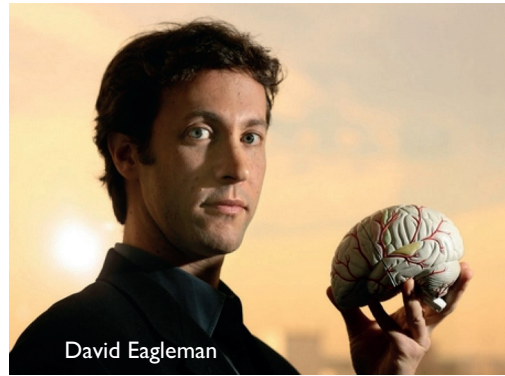
Her beynin içinde sayısız beyinlerin olduğunu sembolize eden bir resim. Bireysel beynin uygarlaşması ancak toplum içinde mümkün olabiliyor.

başarmıştır.

Dostoyevski, Gogol (Bir Delinin Hatıra Defteri) ve daha birçok yazar eserlerini temporal lobe epilepsisi nöbeti geçirirken yazmıştır. Mesih'in bestecisi Handel için de bu söylenir.

Ravel'in meşhur eseri

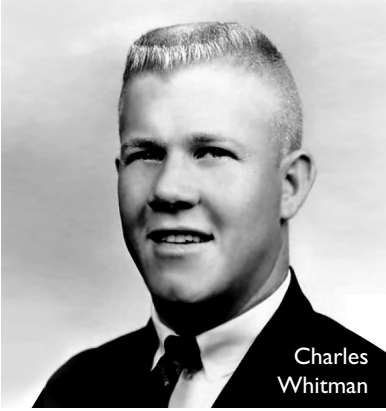
Bolero'yu bestelemesi ağır bir kafa travması sonucu ameliyat sonrasında gerçekleşmiştir. Müziği dinlerseniz farklılığı ve tekdüzeliği nasıl değişik yorumladığını görürsünüz.

David Eagleman

Şimdi de size beyin hastalıklarının hukuk ve tıp uygulamalarını nasıl etkilediğini örnekleyeyim:

Charles Whitman 1966 yılında Austin Teksas Üniversitesi'nin kulesinin en üst katına çıkmış yanında

da bir bavul dolusu silahı getirmiş-
tir. Daha sonra merdivenlerdeki ve
sokaktaki insanlara rastgele ateş
etmiş ve 13 kişiyi öldürüp 33 kişiyi
yaralamıştır. Üniversitedeki saldırı-
sından saatler önce de annesini ve
karısını uykularında öldürmüştür.
Whitman bir gece evvel daktilosuna
şöyle bir not düşmüştü:

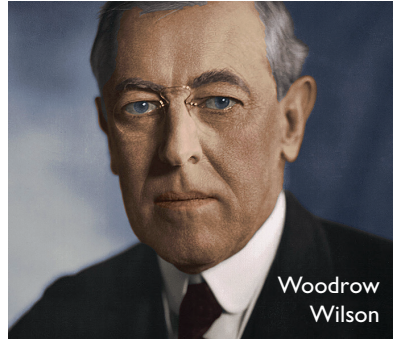
*“Şu günlerde kendimi anlamı-
yorum. Eşimi çok seviyorum, bana
lütfen bir otopsi yapılınsın.”*

Otopsi sonucunda beyninde duy-
gusal dürtülerimizin pek çoğunun
kontrol eden Amigdala bölgesinde
madeni para büyüklüğünde “gliob-
lastoma” dediğimiz kötü huylu bir
tümör bulunmuştur.

Benzer bir şekilde yıllar önce
Dinar Canavarı diye adlandırılan
bir kişi birçok kişiyi öldürmüş ve
sonunda da öldürülerek yakalan-
mıştır. Otopsisinde frontal bölgede
(beynin ön bölümünde duygularını-
mızı idare eden birçok merkezin
bulunduğu yer) çok büyük iyi
huylu “meningioma” dediğimiz

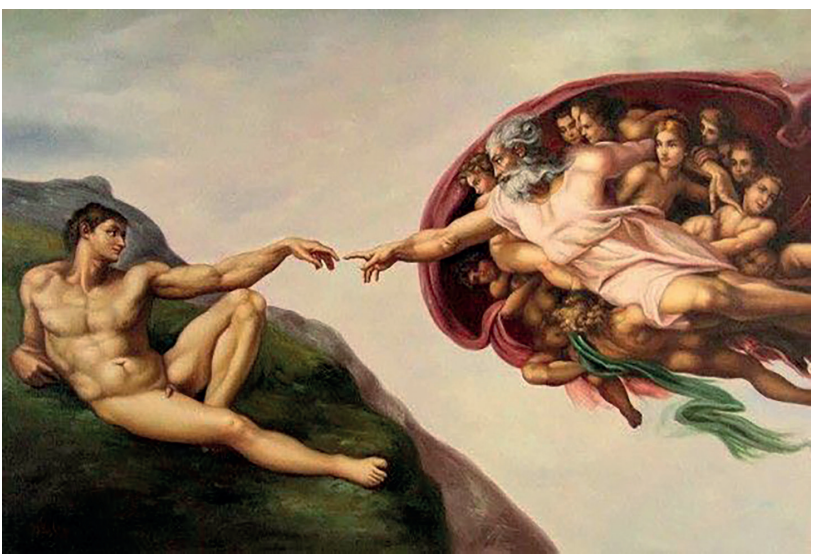
portakal büyüklüğünde bir tümör
bulunmuştu.

Birinci Dünya Savaşı sırasın-
da yönetimde olan ABD Başkanı
Wilson Türkiye aleyhinde Ermeni
meselesi dahil birçok kararlar almış-
tır. Kendisinin önceden bir beyin
kanaması geçirdiği ve bu kararları
sağlıklı bir şekilde ve mantık çer-
çevesinde almadığı ve yakın çev-
resinin bu konuyu kamuoyundan
gizlediği bugün bilinmektedir.

Bu misaller çoğaltılabilir. Ben
TV’de dizi olarak en çok Ma-
dam Secretary ve Grey’s Anato-
mi’yi izliyorum.

İlk örneğim Grey’s Anato-
mi’den. Grey’s Anatomi bir hasta-
nedeki olayları perdeye aksettiren
ve tıp dünyasının gerçeklerini çok
iyi aksettiren çok iyi kurgulanmış
bir dizidir. Bu dizinin bir bölümün-
de genç, çok yetenekli fakat zaman
zaman da asi ruhlu davranışlar
sergileyen bir beyin cerrahı birçok
tehlikeli ameliyatı meslektaşlarının
uyarlarına rağmen yapıyor ve çok
başarılı oluyor. Fakat kendisinin

zaman zaman sergilediği beklenmedik hareketleri tehlikeli bir hal alınca hastane yönetimi kendisinin bir sağlık kontrolünden geçmesini öneriyor. Neticede çekilen film ve MR sonuçlarında yine frontal bölgede büyük ve iyi huylu yavaş büyüyen bir tümör bulunuyor. Dizinin sonunu merak edenler için; kendisi ameliyat olup normale dönüyor ve sonrasında da işini başarılı bir şekilde yapmaya devam ediyor.

İkinci misal Madam Secretary dizisinde Beyaz Saray'da geçen bir olaydan. Madam Secretary Dış İşleri Bakanı ve Başkanın bütün işlerini organize eden bir hanım ve kendisinin çok yetenekli bir kadrosu var. Orta-doğu'dan gelen bir bilgi konusunda Madam Secretary Amerikan Başkanı ile bir problem yaşıyor. Madam Secretary Başkana kendisine ulaşmış olan ihbarın doğru olmadığını ve aksiyon almadan önce daha iyi bir araştırma yapılması gerektiğini söyler. Fakat

Başkan eski yıllarının aksine yerinde ve doğru kararlar veren bir başkan gibi değil çok farklı; tehdit edici, tehlikeli ve sonuçları kötü olacak emirler veren bir kişiliğe bürünmüştür. Beyaz Saray ekibi başkanın son zamanlarda vermekte olduğu bu fevri emirleri yerine getirmekte tereddüt ediyorlar ve Anayasa Başkanı başkanlığında bir kurulda bu olayı tartışıyorlar ve başkanı acil bir sağlık kuruluna sokmaya zorluyorlar ve sonuçta bunda başarılı oluyorlar.

Yukarıda verdiğim örneklerle benzer bir şekilde burada da Başkanın beyninde yine iyi huylu ve yavaş büyüyen bir tümör ve ödem bulunuyor. Kendisine gerekli ilaçlar veriliyor ve tümörün ödemi azaltılıyor. Başkanın davranışları normale dönüyor.

Bütün bu yukarıda anlattıklarım bugün dünyanın herhangi bir bölgesinde benzer bir şekilde cereyan ediyor olabilir, kim bilir? •

Ölülerle İrtibata geçmek... **ve Medyumlar Mahallesi**

Hangimiz ruh çağırmaı denemedik ki, kendi adıma 14, 15 yaşlarındayken arkadaş grubumla denedik. Derslerimizde başarılı, spor yapan efendi çocuklardık.

Organik Düşünceler

Necef Uğurlu

Yazlık sinemalara gider, konserleri kaçırmazdık ama bir ara fena halde ruh çağırmaya sardık!

Baş medyumumuz cennet mekân olsun Melih Kibar'dı. Masanın başında parmaklar fincanın üzerinde, kahve fincanı döndükçe korkudan fenalıklar geçirirdik,

cennet mekan Ercan'ı (Turgut) yeni kaybettik. Yaz Baltacıgil'e ve kalkanlara. Allah ömürler versin.

Fatoş hayatı, masanın etrafında ve odada olanların bir kısmı ruh çağırma yerine ne var ki artık çağırılmayı bekliyorlar.

Hayat buymuş.

Ruh çağırduğumuz geceler arkadaşım Fatoş'ta kalırdım, korkudan Fatoş'la aynı yatakta yatıp tuvalet ihtiyacı hasıl olduğunda gecenin bir vakti belki ruhlar gitmemişlerdir diye birbirimize eşlik ederdik.

Biz o yaşlarda, ruhların bizlerle irtibata geçtiğine inanırdık. Gerçek neydi? Fincanı harflere iten o güç bizler miydik; yoksa gelen ruh mu onu hâlâ bilemiyorum, ama bu işi yani medyumların öykülerini hâlâ büyüleyici buluyorum. Onun için bu yazıda spiritüalistlere göz atalım istedim.

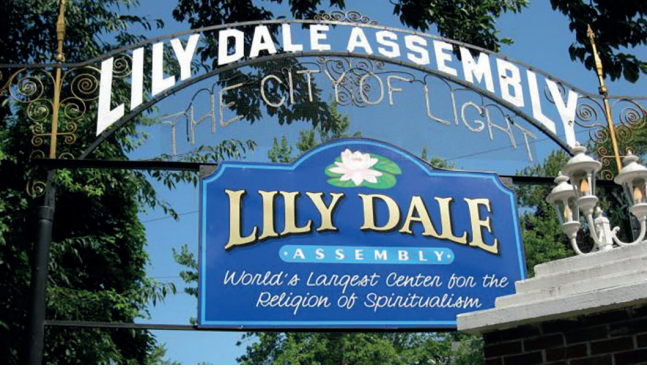
■ *Fincanı harflere iten o güç bizler miydik; yoksa gelen ruh mu onu hâlâ bilemiyorum...*

Çocukluk, gençlik masumiyetiyle neye bulaştığımızın farkında olmadan belki de boyumuzdan büyük işlere kalkıştığımızda başımıza gelebileceklerin farkında bile değildik.

Peki başımıza bir şey geldi mi, hayatımızda olağan olmayan veya beklemediğimiz şeylerin olmasını ruh çağırma seanslarına bağlamak ne derece doğru onu da bilmiyorum.

Gelelim Lily Dale'e, ölümsüzler beldesi diyorlar... Nasıl mı? New York'un kuzeyinde

rengârenk Viktorya dönemi evlerin dizildiği Lily Dale adlı kırsalda medyumlardan ya da ruhçulardan oluşan bir topluluk yaşamakta. Evlerde açık-kapalı tabelaları var. Müsait ise içeri girip ev sahibine ölülerinizin ruhlarını çağırabiliyorsunuz!

Lily Dale yerleşimden önce o bölge 1879'da yetişkinlerin ruhçuluk seansları yaptıkları bir kamp olarak başlamış. 1879 yıllarında

Bu ruhçular yani spiritüalistler kampına gelenler arasında Sherlock Holmes'un yaratıcısı Conan Doyle, ünlü aktris Mae West, hatta Thomas Edison'un da olduğu söyleniyor.

araziye kamp kurup rahmetlilerin gelmesini beklerlermiş.

Mesaj servisleri, ruh çağırma seansları ve ders verilen sınıflarla iş genişlemiş. Bu ruhçular yani spiritüalistler kampına gelenler arasında Sherlock Holmes'un yaratıcısı Conan Doyle, ünlü aktris Mae West, hatta Thomas Edison'un da olduğu söyleniyor.

Topluluğun temel inancı hayatın devam ettiği ve ölmeyeceğimiz yolunda; yani ölüncü sadece var oluş şeklimiz değişiyor. Moral olsun diye uydurmuşum gerçekten böyle düşünüyorlar.

Yaşamın devamlılığının ispatı olarak ruhlarla iletişime geçiyorlarmış. Lily Dale medyumlarından Janice Dreshman böyle diyor. Peki bu topluluğa katılmanın şartları var mı? Elbette var, ciddi sınavdan geçmeniz gerekiyor.

250 kişinin devamlı-yarı devamlı ikamet ettiği bu sevimli medyumlar mahallesinde ruh çağırma seansları 80 ile 100 dolar arasymış. Yarım saatlik ahiretle ile iletişim ücreti hepı topu 100 dolar.

Çağırduğumuz aile büyüklerinize sorular sorup cevaplarını alabiliyorsunuz.

Vefat etmiş arkadaşlarımızı da çağırabiliyorsunuz illa geleceklerin akraba olmaları şart değil.

Yani burada

“İyi sıhhatte olsunlar” ile ücreti mukabili muhabbet yapıyor.

Lily Dale topluluğunun yönetimi ve üyeleri var. Hepsi medyum değil elbette, çalışanlar da yönetime katılıyorlar.

Yönetim kurulu zaman zaman oylamaya başvuruyor, bu küçük cemaatin sorunlarını çözmek için;

Lily Dale’de ziyaretçilerini bekleyen Angie Abd adlı bir medyumun evi

Lily Dale beldesinden bir başka görünüş

yani demokrasi de var!

Her gelen kafasına göre dükkan açıp medyumluk yapamıyor gayet sıkı, ciddi kuralları varmış.

Orada doğup büyüyen medyumlar olduğu gibi dışarıdan katılanlar da var, elbette pek çok sınavdan geçtikten sonra çalışma izni veriliyormuş. Halen 36 medyum faaliyet gösteriyormuş ve fakat pek çok müracaat değerlendirme sonuçlarını bekliyormuş.

Peki yıllık ziyaretçi sayısı nedir diye soracak olursanız; her yıl Haziran ile Eylül arası 30 bin ziyaretçi geliyormuş. Aralarında samimiyetle akraba, arkadaşlarının ruhlarıyla irtibata geçmek niyetiyle gelenlerin yanı sıra şüphe ile yaklaşıp ne olup bittiğini görmek isteyenler ve bir de hafta sonu yapacak şey bulamayıp gelenler de oluyormuş.

Açık havada yapılan ruh çağırmaları ise bedava.

Lilly Dale'de hediyelik alınabilecek dükkanlar, çevrede kalınabilecek oteller gelenlerin hizmetinde.

Medyum çağırıldığı ruha kim olduğunu soruyor ismini aldıktan sonra kalabalık arasında kiminle ilişkisi olduğu tespit ediliyor. Daha sonra medyum karşılıklı soru, mesajları iletiyor.

Ziyaretçiler arasında şifa için gelenler de oluyormuş.

Hediyelik alınabilecek dükkanlar, çevrede kalınabilecek oteller gelenlerin hizmetinde.

Peki spiritüalizmin ardındaki psikoloji nedir diye soracak olursanız buna cevap veremem, bilemem ancak okuduklarıma göre ruh çağırma Viktoriya dönemi dal budak sarmış bir muhayyele ürünü dence de gitgide ilgi çektiği muhakkak.

Çocuk çocuk kutlanan bayramlarına göz attığımızda Batı dünyasının ölümlerle haşır neşir bir yapısı olduğunu görüyoruz.

Halloween, All Saints, All

Souls günleri bir kaç örnek. İnsanlık eski çağlardan beri ölümlerle irtibata geçmek istemiş.

Lakin Eski Ahit, medyumlar ve ölümlerle irtibata geçmeyi yasaklamış. Ancak spiritüalizm 19. yy. rasyonalite yani mantık ve din çatışmalarında zirvede yerini alıyor.

Kiliseye devam eden inançlılar bu

çatışmada inançlarını ispat duyuyorlar. Kurtuluş biri 11 öbürü 14 yaşında iki kız kardeşin Kate ve Margaret Fox'un ölümlerle iletişime geçeceklerini söylemeleriyle başlıyor; anne babaları bile şaşırıyorlar. Evlerinde olduğunu iddia ettikleri

Margaret Fox ve Kate Fox

ruhla bir kere tıklama evet 2 kere tıklama hayır anlamında kodu ile işi 400 kişilik gösteriye taşıyorlar. Yeni bir din doğuyor adeta.

Spiritüalizm, konformist olmayan değerler, biraz liberal düşünceler ve şömüne başında ölümlerle muhabbet (!) zamanın ünlülerinin de dikkatini çekiyor. Bu seanslara katılanlar arasında Alfred Russel Wallece isimli biyolog, Sir Arthur Conan Doyle da var. Sherlock Holmes hikayelerinde epey spiritüalizm promosyonu bulabilirsiniz. Fox kız kardeşlerin sahtekârlıkları ortaya çıkmış olsa da 1888'de spiritüalist hareket hızını kesmiyor. Halen 350 kilisede devam ediyor. Medyumlarının kullandıkları hileler ve teknikler James Randi, Dersen Brown, Jon Dennis tarafından Bad Psychics sahifesinde açık edilse de ruhçuların önüne geçmek ne mümkün.

Paranormal, yani normal dışı işlere merak, inanç artık tv programlarına da yansdı. Saatlerce kavurup duruyorlar. Özel toplantılarda, karanlıkta bir masa etrafında elele tutuşmak korkuyu körüklerken karanlığın seslere hassasiyeti yükselttiği de bir gerçek.

Peki masa kaldırmaya ne diyeceğiz? 160 yıl önce Michael Faraday cevabını bir deneyle vermiş. Malum Faraday, manyetizm ve elektrikleme arasındaki ilintiyi bulan adam; bize fazla laf düşmez. Medyumların hilelerini açığa çıkararak pek çok bilim adamı var ama yine de insanlar inanmaya devam ediyorlarsa durup

düşünmek lazım. Öyle ki çetrefil cinayetleri çözmek için bazı polis teşkilatlarının psişiklerle çalıştıklarını unutmayalım.

Bir türlü çözülemeyen cinayet davalarında olay mahalline polislerle gidip cinayetin işlendiği zamanı katili tarif edenler var. Verdikleri bilgilerin katili yakalamakta kullanıldığı da bir gerçek. Bu insanlara artık şarlatan deyip geçilmiyor. Dahası bazı psişiklerin öldürülmüş kişilerin enerjisine girip irtibat sağlamaları ve cinyeti aydınlatmaları enerji seviyeleri ve enerji tünellerine girme kabiliyetleri inkâr edilir gibi değil.

Nitekim pek çok televizyon dizilerinde onlara ciddiyetle yer verildiğini de görüyoruz. Hatta onların üzerine yazılmış hikayeler üzerine yapılmış polisiye diziler var.

Ölümlerle irtibata geçmek ister miydiniz? Şahsen denemiş biri olarak masada oturan diğer arkadaşlarımızın kimilerinin çağırıldığımız ruhların arasında olduğu düşüncesi çok tuhaf geliyor bana.

Artık yavaş yavaş çağırarak değil bir bir çağırılan olacağımız gerçeği ürkütücü.

Ama büyük bir meydanda elele tutuşup Cumhuriyetimizin kurucularını çağırarak içimizde kalan soruları sormak ve bu Cumhuriyeti bizlere ölmek pahasına kurdukları, bıraktıkları için minnetlerimi ifade etmek isterdim.

Hepsi nur içinde yatsınlar!..

Saygıyla Efendim. •

necefugurlu@gmail.com

Bağlantısallık ve Yaşamdaşlık

**Satır
Arasında**
Ömer Dedeoğlu

*“Yaşam dediğimiz bu eşsiz öğretmen için,
dünyamız için, doğanın ekolojik devamlılığı için,
insan türünün önemi arı türü kadar bile değil,
korona salgınından öğrendiğimiz bir diğer sonuç
da řu oldu: **Tabiat insansız çok mutlu.**”*

Avrupa Bilim ve Sanat Akademisi üyesi, beyin cerrahisi profesörü ve anatomi bilim doktoru, değerli bilim insanımız, filozofumuz, gururumuz Sayın Prof. Dr. Türker Kılıç, Ayrıntı Yayınları'ndan çıkan **“Yeni Bilim:**

Bağlantısallık, Yeni Kültür: Yaşamdaşlık” isimli kitabında bizlere yeni bilim yöntemi **Bağlantısallık** ve bu yöntem sonucu doğabilecek, hatta doğması gereken bir yaşama

biçimi, kültürü olan **Yaşamdaşlık** kavramını anlatıyor. Bağlantısallık (bilimsel bir yöntem tanımlaması olarak) ve Yaşamdaşlık sözlerini güzel kök-dil Türkçemize kazandıran da kendisi. Bilimsel yolculuğunun başında “en yetkin ve esas öğretmen” yaşama sorduğu “Beyin nedir ve nasıl düşünüyor?” sorusu zamanla “Beyin nasıl zihin üretiyor?”a dönüşünce, beyin-bilimin öncüllük ettiği gelişmeler, kendisini bir bilimsel yöntem ve yaşama yaklaşım devriminin eşliğine getiriyor. Bilim dünyası dışında olanların da anlayabileceği bir dille yazdığı kitabı da bizler için bu devrime açılan bir pencere niteliğinde.

Bilgisayar teknolojisindeki, makine öğrenmesini mümkün kılan “nöronal ağ-yapay zekâ” alanındaki, beynin bağlantısallığını

Bu yeni yöntem, bütünü oluşturan parçalar yerine, parçalar arasındaki ilişkiyi, bağı esas alıyor.

ğuyor. Ayrıca bu yöntem bize en yetkin bilgi işlemi sisteminin insan beyni değil, yaşamın kendisi olduğunu gösteriyor. Bu, bizi bugünlere taşıyan tümdengelim ve tümevarım bilimsel yöntemlerinin üzerine eklenerek, diğer bilim dallarıyla beraber, yaşamın her alanını etkileyebilecek bir değişime, yeni bir düşünce sistemine ve kültüre giden yolu açıyor.

Bu yeni yöntem, bütünü oluşturan parçalar yerine, parçalar arasındaki ilişkiyi, bağı esas alıyor. Bu bütün-parça ilişkisinin temelinde ise ait olduğu oluş

detaylandırılan MRI teknolojisindeki ve “büyük veri” işleme kapasitesindeki hızlı gelişmeler eşliğinde ve en önemlisi, Türker Hoca’nın “olasılık ve öngörü matematiği” diye tarif ettiği, yeni matema-

tik dili “Enformasyon Matematiği” sayesinde beyin bağlantısal-bütünselliğini ve tarihte ilk kez beyin nasıl zihin ürettiğini anlama imkânı do-

katmanına ait kodlama biçiminin işlediği enformasyon/bilgi var. Varoluş da bu kodlama biçiminin, ait olduğu varoluşa özgü, parçalar arasındaki enformasyonu işlemeyle oluşan bağlantısallığı belirlemeyle meydana geliyor. Kitaptaki bir örneğe göre; beyinde bilgiyi oluşturan esas yapı nöronlar değil nöronların uzantıları üzerinden oluşturdukları enformasyon ağı. Yani bugünkü anlayışımızla fizik evrenin yapıtaşı atom, biyolojik evrenin yapıtaşı hücre, beynin yapıtaşı nöron, dilin yapıtaşı ise sözcüklerken, bağlantısal-bütünsellik yönteminde evrenin, doğanın, yaşamın tüm bütün-parça ilişkilerinin temelinde enformasyon bulunuyor. Yaşamın temel yapıtaşını da bütünün parçaları arasındaki ilişkinin bilgisi oluşturuyor.

Her yaşam bütünlüğünün bir başka yaşam bütünlüğünün parçası olduğu, her bütünlüğün kendine özgü bir enformasyon işleme sistemi yani kodlama kullandığı ve tüm bu kodlama sistemlerinin birbirine dönüşebildiği (en önemlisi de bilginin enerjiye dönüşebildiği), yaşamın iç içe var olan kodlamalar bütünü olduğu, bir doğa ve evren anlayışı, yeni matematik sayesinde, bilimsel bir temele oturuyor. Yaşamı oluşturan tüm varoluş kodlarının birbirine dönüşebilme özelliğini Türker Hoca şu örnekle veriyor:

“Yakın zamanda yapılan bir çalışmada araştırmacılar bakteri adaptasyonu ve bilgi depolama prensiplerini kullanarak bakterinin

DNA’sına gerçek veri arşivlemeyi başardılar. Çalışmada koşan bir at oynatan bir GIF animasyonunun piksel değerleri, bir virüs yardımcıya yaşayan bir bakteri popülasyonunun genomuna yüklendi. Daha sonra veri genomdan alınarak tekrar bir GIF’e dönüştürüldü. Baştaki animasyon ile sonra ortaya çıkan animasyon arasındaki benzerlik olağanüstüydü.” Yaşanan gelişmeler gelecekte, bilimin ve yaşamın her alanında sınırsız uygulama olanakları sunuyor.

Bu örnekten sonra da şunları ekliyor:

“Yaşamın onu oluşturan enformasyon örüntüleriyle ilişkisi, beynin onu oluşturan nöronal ağlarla ilişkisine benzer. Bütün açısından onu oluşturan parçaların önemi, bu parçaların -alt bütünlerin- birbiriyle bağlantılarının matematiksel zenginliğiyle belirlenebilir. Bu anlayış ile bakıldığında yaşam açısından selvi ağacı ile karga; balina ile arikuşu; insan ile arı arasında

Her bir tekil organizma, yaşam karşısındaki önemini, oluşturduğu ve yaşam adını verdiğimiz bağlantısallık ağının zenginliği, etkinliği ve karmaşıklığı ile yaratır...

kıymet farklılığı yoktur. Her bir tekil organizma, yaşam karşısındaki önemini, oluşturduğu ve yaşam adını verdiğimiz bağlantısallık ağının zenginliği, etkinliği ve karmaşıklığı ile yaratır... bazen bir bahçe için bir köstebek; işten anlamayan, toprağı havalandırmayan tembel bir bahçıvandan daha değerli bir yaşam yaratandır.”

Sevgili okurlar, yaşamın, Evrenin / doğanın kendisi ve 17. yüzyıl filozofu Spinoza'nın önerdiği gibi **“her şeyin bir bütünlük ve ilişkiler ağı içinde”** olduğunun bilimsel kanıtı ile karşı

İşin özünde yaşamın, doğanın, evrenin, her unsuruyla kardeşiz. İnsanoğlu yarattığı kültürle zorunlu bir yol ayrımında ama çoğumuz bunun farkında değiliz.

karşıyayız. Tüm evreni ve doğayı oluşturan parçalar, bütünlükleriyle iletişim halinde. Türker Hoca kitabında **“her bütünün başka bir bütünlüğün parçası”** olduğunu öngören mantık abidesi Spinoza'yı da saygıyla selamlıyor. Ayrıca Spinoza'nın kütüphanesinde, onun düşünce oluşumunda etkisi olabilecek Şeyh Bedrettin ve Mevlana'nın, yani irfan kuşunun gerçek yuvası Anadolu'nun, izlerini sürüyor.

Hollandalı filozof bugün hayatta olsaydı yüzünde içten ve mütevazı bir gülümsemeyle hocamızı sevgiyle kucaklardı. Sınırlı bilgi ve birikimimle bu yeni bilimsel yöntemi, aynı kitapta olduğu gibi, aktarmaya çalıştıktan sonra gelelim bu yöntemin bizleri, yani tutkularının esiri olmuş, neoliberal kapitalizmin kölesi zavallı insanı en çok ilgilendiren kısmına, yani bu yöntemin hayattaki izdüşümünü olan ve Türker Hoca'nın mucidi olduğu **Yaşamdaşlık** kültürüne.

Uygarlığımıza katkısı tartışılmaz güncel bilim anlayışımızdan doğan hali hazırdaki kültürümüze, temellerini atanlardan esinlenerek “Newton-Bacon-Descartes” kültürü adını veren Türker Hoca artık bu kültürün de her kültür gibi bir değişime ihtiyacı olduğunu belirtiyor. Kitabında

bu kültürü nasıl inşa edebileceğimizi, önce sorunları tespit ederek ve bir yol haritası çizerek anlatıyor. Yaşamdaşlık işte bu yeni ve kanımca gerekli kültürün adı. İşin özünde yaşamın, doğanın, evrenin, her unsuruyla kardeşiz. İnsanoğlu yarattığı kültürle zorunlu bir yol ayrımında ama çoğumuz bunun farkında değiliz. Bizler gördüğü her şeyi ve her yeri sahiplenip, sömürme derdine düştükten sonra doğanın parçası olduğumuzu unuttuk, doğayla uyumlu yaşamayı bıraktık. Doğanın sınırsız kaynak ve imkânları hepimize, her canlıya, tüm yaşamdaşlarımıza yetebilecek veya en azından varlıklarını koruyabilecek imkânları sunarken, miyadı dolmuş neoliberal kapitalizm ve getirdiği açgözlülük yüzünden gezegenimizin ölümü hızlandı. Kendisini doğanın sahibi görüp tanrılaştıran insan, geldiğimiz noktada talancı çekirge sürülerinden farksız bir şekilde kendi sonunu hayatın akışına lime lime dokuyor. Türümüzün kendini mucize olarak görmeyi bırakıp, esas mucizenin yaşamın kendisi olduğunu tekrar hatırlaması lazım.

İnsanoğlu bir yol ayrımında evet. Çünkü şu anda daha iyi bir dünya kurup, bir paylaşım ekonomisine geçmek için tüm bilimsel ve teknolojik altyapıya sahibiz. Vermemiz gereken karar hangi yöne gideceğimiz, çünkü yönlerden biri karanlık ve acılarla dolu. Türker Hoca bu dönüşümün merkezine iyilik kavramını oturtuyor ve okullarda evrensel iyilik dersleri okutulması

Türker Hoca bu dönüşümün merkezine iyilik kavramını oturtuyor ve okullarda evrensel iyilik dersleri okutulması gerektiğini vurguluyor.

gerektiğini vurguluyor. Evrensel bir iyilik tanımı ortaya koyamayışımızı da en büyük eksikliklerimizden birisi olarak görüyor.

“**Sevmenin ölçüsü, ölçüsü sevmektir**” diyen Spinoza belki bu konuda da bizlere ışık tutabilir. Prof. Dr. Türker Kılıç çok önemli ve gerekli bir devrimin öncülüğünü yapıyor. Bunu anlayabileceğimiz bir dille kitaplaştırması ve bizlerle paylaşması çok önemli çünkü bu değişim için istisnasız hepimize görev düşüyor.

İrfan kuşunun yuvasından bahsetmiştik, gelin sözü yüksek Türk kültürünün ürünü, kadim Anadolu'nun binlerce yıllık “doğanın bir parçası olarak onunla uyum içinde” yaşama bilincini, zamanın ötesinden bize aktaran şu dizelerle bitirelim:

“Bende sığar iki cihan, ben bu cihana sığamam...”

*Yersiz, yurtsuz cevher benim,
hiçbir mekâna sığamam...*

Hem sedefim hem inciylim,

Sırat' tan da geçiciyim

Bunca atlas kumaş ile, ben bu dükkana sığamam...

Gizli hazine benim işte, göz önünde olan da ben

Maddenin cevheri benim, doğa, ummana sığamam...

Can ile cihan benim işte, dünya ile zaman da

Ama gel gör ki, ne dünyaya, ne zamana sığamam...

Yıldızlarla felek benim, vahiy ile melek benim

Çek dilini dilsiz kesil, ben bu lisana sığamam...

Zerre benim, Güneş benim; dört, beş, altı... surlar benim

Her şey açık ve meydanda, ben bu lisana sığamam

Ateşteki ağaç benim, dönüp duran şu taş benim

Bak şu ateş yalımına, ben bu yanana sığamam...

*Şeker benim, bal da benim,
Güneş benim, Ay da benim
Herkes can bağışlarım, ama
ben cana sığamam*

*Ok da benim, yay da benim;
yaşlı benim, genç de benim
Sonsuz olan devlet benim, ben
ona buna sığamam...*

*Gerçi bugün Nesimi' yim,
Haşimi' yim, Kureysli' yim
Benden uludur ayetim; ayete,
şana sığamam..."*

Bağlantısallık ve Yaşamdaşlık dönüp dolaşıp bizi Anadolu'ya geri getiriyor...

omerdedeoglubd@gmail.com

Sayın Prof. Dr. Türker Kılıç geçtiğimiz ay içinde dünyanın en prestijli akademilerinden biri olan ve kurucuları arasında Albert Einstein ile Bertrand Russell'in de olduğu "Dünya Bilim ve Sanat Akademisi'ne" üye olarak seçilmiştir.

Baruch Spinoza Sözleri

- Anlamak, sevmenin başlangıcıdır.
- Aslında, insan zihninin "farkında" olduğu sadece kendi bedeni değildir. Zihin, aynı zamanda, kendisinin de farkındadır. İnsan bir şeyi bilir (yani bedenine yaptığı etkiyi bilir), ama aynı zamanda, bildiğini de bilir, bildiğini-bildiğini de bilir.
- Barış, savaşın olmaması demek değildir. O; bir erdem, bir ruh hali, iyilikseverlik, güven ve asalettir.
- Bilgisizlik bahane edilemez.
- Bir insan için gerçek dünyevi mutluluk ve gerçek sonsuz mutluluk,

bilgelik ve gerçek bilgidir. yoksa başkalarından daha bilge olmasından ya da bir başkasının gerçek bilgiye sahip olmamasından değil.

- Bir insan kendi iradesiyle savaş çıkarmayı başarabilir ancak çıktıktan sonra savaşı durdurabilmek için başkalarının iradesine ihtiyaç duyar.
- Bir şey iyi olduğu için arzu duyulmaz; O, arzu duyulduğu için iyi olur.
- Biz kendimizi hür sanıyoruz. Halbuki ellerimizde ihtiraslarımızın, kötü huylarımızın görünmez zincirleri vardır. Bileklerimizde görünmez kelepçeler takılmıştır.

Kabile Zihniyeti ve Birey Olamamak

“Hastalıklı bir topluma iyi eklemlenmiş olmak, sağlıklı olmanın bir ölçüsü olamaz.”

Krishnamurti

anlamda yapışık yaşam had safhadadır. Sürekli sadece aynı topluluk içi ilişki ve teşriki mesai sürer gider. Sevgi sömürüsü her daim yapılıp varsa boş

Klan ya da kavim; geleneksel topluluk, kabile şeklinde tanımlanır. Toplumsal ve ekonomik ilişkilerinde “Sen, ben, bizim oğlan” sistemi ile hareket eden bir topluluktur. Topluluk içi birbirine sirayet hatta bir

zamanların tamamına el konmak istenir. Gördükleri ve benimsedikleri ezber yaşam sistemi, yeni kuşaklara dayatılır. “Büyüklerimiz de bunu böyle yapardı, bizim zamanımızda..., atalarımız da vs...” şeklinde taarruzlarla bireyin en önemli kimliği yani birey olabilmesi, düşünmesi, sorgulaması, başkalarının değil kendi aklını kullanması elinden alınmak için amansızca çabalanır. Otoriter liderlere ya da lider takımına biat etmek özendirilir. Bu tip ilkel topluluklarda saygı kulluk gibidir, kibarlık değildir. Kul-köle tipi boynu bükük saygı, karanlık feodal

sen anla” tarzı bıkkınlık veren bir aba altından sopa gösterme taktiği ile yaşam biçimi şiddetle ve durmaksızın dayatılır.

Klan zihniyeti sosyalleşme bahanesini de çok güzel kullanır. Amaç, bir araya gelince verimli bir birliktelik değildir. Boş vaktin yine benzer şahsiyetlerle doldurulmasıdır. Fiziksel olarak bir araya gelen şahsiyetler, konu futbol sohbeti olunca bir anda kendilerine gelip dikkat kesilirken, sohbet derin mevzulara hasbelkader gelirse ağızları açık şekilde tavana bakıp dalabilirler. Klan ve kabile zihniyeti bel-

Klanımsı yaşamın en önemli özelliklerinden biri üyelerinin birbirine çıkar ilişkisine dayalı bağlılığıdır.

zihniyetteki gibi sadece yaşa, etikete ve makamadır, yaşanmışlıktan edinilen deme değildir. Tarikatvari bir yaklaşım ile kişinin hayatının her alanına sirayet söz konusudur. “Bu budur”cu yani dogmatik kör zihniyet mevcuttur. Kavim felsefesinde “Kızım sana söylüyorum, gelinim

li mutlak uyulması gerekli kuralları da bireye zorla uygulamaya kalkar ve küçük şeylerin peşinde koşarak hayat sürdürülür. Eflatun şöyle diyor: “Küçük şeylere gereğinden çok önem verener, elinden büyük iş gelmeyenlerdir. ”

Klanımsı yaşamın en önemli özelliklerinden biri üyelerinin

birbirine çıkar ilişkisine dayalı bağılılıdır. Amiyane tabir ile “Bugün sen benim sırtımı kaşı, ben de yarın senin sırtını kaşırım” basit tüccar mantığı ile bir nevi sosyal güvenlik sistemi kurmuşlardır. Klan zihniyetine sahip kişilerde birey olarak değil; sadece bir yığın oluşturduklarında mutlu ve mesut olmak ortak niteliklidir. Çoğunluğu boş zamanı değerlendirme, bu zaman diliminde verimli, üretken ve yaratıcı işlere vakit ayırma konusunda zayıftır. Birçoğunun hobileri yoktur. Kendini ve insanlığı geliştirmek için ne yapabileceğini düşünmez. Söylemleri şeklen “Hep bir arada olalım, bir sevgi yumağı olalım, ona dolanıp dünyayı sarmalayalım” iken, ite kaka bir araya toplananlar arasında maalesef yanında ruhunu da getiren kimse yoktur. Ayrıca gelenekçi klan zihniyeti çatık kaşlı, otorite sembolü yaşlı-erkilliği de beraberinde getirir.

Aile mahremiyeti konusunda da bu zihniyet zayıftır. “Ben her şeyimi paylaşıyorum, gizlim saklım yoktur...” mottosu ile aile içi her konuyu da her ortamda ortalığa saçmaktan çekinmez. Çekinmediği gibi yaşamın her alanında yaptığı gibi “Böyle yapılmalı!” söylemi ile farklı davranışlarda bulunanların boğazına çöreklenir. Klancılar, başkalarının hayatı hakkında atıp tutmak gibi, hatta utanmadan onların yaşamına karışmaya yeltenmek gibi davranışları kendilerine hak görebilirler. “En iyi bildiğim, haddim olmalı!” söylemi klan zihniyetçilere

**Klan zihniyeti
empatiden
(duygudaşlık)
yoksundur.
Bşkalarının ne
düşünebileceği
onların yerine
kendini koyarak
düşünebilme
bir lükstür.**

çok uzaktır.

İnsanoğlunun gelişim sürecinde gerilerde kalmış klan, kavim, aşiret, kabile tipi menfaat amaçlı toplulukların bireyleri; ezkaza bir gün yalnız başlarına kaldıklarında ciddi anlamda panikleyip sudan çıkmış balığa dönerler. Klan zihniyeti empatiden (duygudaşlık) yoksundur. Bşkalarının ne düşünebileceği onların yerine kendini koyarak düşünebilme bir lükstür. O, atgözlüklü yaşamını kavmi ile birlikte yaşar ve daha kötüsü bunu çevresine dayatmaya kalkar. Asabiyet, bu yaşam biçiminin vazgeçilmez bir parçasıdır. Eşitlik ise söz konusu bile değildir.

İshak Alaton şöyle diyor:

“Para ötesi, para-üstü bir konu vardır: Bunu parayla satın alamazsınız. Bunun adı zevk ve keyiftir. Zevk almak, keyif duymak ancak ‘kültür’ ile mümkündür. Yaşlılığınız için biriktireceğiniz kötü gün parası kadar belki ondan da önemli

Kavim zihniyetinin yolunun sonucu kişi “herkes gibi” olur; oysa aydınlanmış gerçek bir birey “kendisi gibi” olur.

olan bu zevkler ve mutluluklardır. Bunlara sahip olmak ancak kültürle mümkündür. Para kazanmaya emek verdiğiniz kadar kültür edinmeye de emek verin. Para harcamak ayrı bir kültürdür.”

Kavim zihniyetinin yolunun sonucu kişi “herkes gibi” olur; oysa aydınlanmış gerçek bir birey

“kendisi gibi” olur. “İnsanlar ikiye ayrılır: Mezarlıklara girenler ve ansiklopedilere girenler.” diyor Çetin Altan üstad. Klan zihniyetinde aile içinde çocuğa bir birey olduğunu hissettirme, saygı gösterme ve onu adam yerine koymak yerine; onu aile büyüklerinin çizdiği yolda yürütmek

mevzu bahistir. Klan zihniyeti öyle görmüştür, öyle yaşamalıdır; zincir kırma ihtiyacı yoktur, daha da sağlamlaştırır. Gelişmiş ülkelerde feodal zihniyetin bu anlamsız geri kalmış kalıpları tarihin çöplüğüne birer birer süpürülmektedir. Bu yapıda büyüyen gençler, aileden klan hayatı görürler ve kavim eğitimi alırlar. Ataerkil baba diktatoryası ile de gerektiğinde şiddetle bastırılıp, özgür bireyler olamazlar.

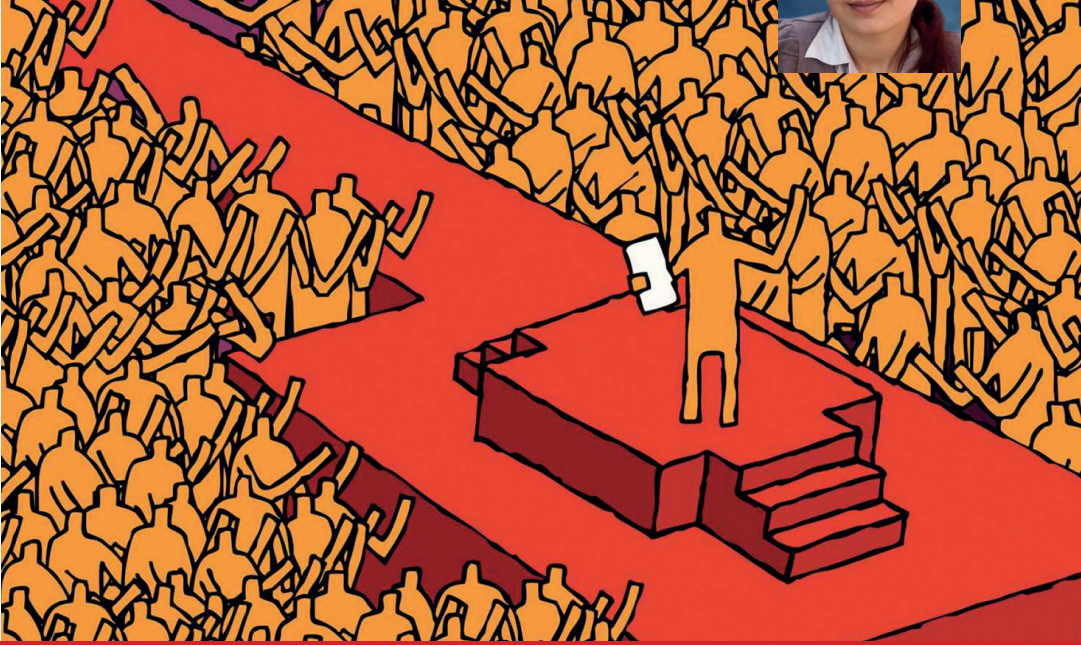
“Kendimiz olarak doğar; kendimizden bir başkası olarak ölürüz.” **Hanri Benazur**

berkyukselbd@gmail.com

Bir insan kendini bulduğunda, hayatı boyunca onurlu bir şekilde yaşayabileceği bir konağı olur.

- James A. Michener

Demokrasilerde diktatörler nasıl iktidara gelirler?

Diktatörlükler, genellikle beklenmeyen bir durumdur. Avrupa'da, Asya'da ve Güney Amerika'da, diktatörlük tehlikesinden uzakmış gibi görünen varlıklı, eğitimli ve kültürlü toplumlarda ortaya çıkmıştır. En paradoksal ve çarpıcı durumlardan biri olan Almanya'yı ele alalım.

19. yüzyılın sonlarında

Almanya'nın dünyanın en iyi eğitim sistemine sahip olduğu yaygın biçimde kabul görmüştü. Eğer herhangi bir eğitim sistemi insanları barbarca davranmaya karşı aşılatabilecek olsaydı, bu kesinlikle Almanya'ninki olurdu. Anaokuluyla erken eğitim vardı. Ortaöğretimde ise özellikle kültürel eğitime önem verilirdi. »

Almanlar, modern araştırma üniversiteleri kurdular. Benzinle çalışan otomobili icat eden Karl Benz’i, dizel motorun mucidi olan Rudolf Diesel’i, elektromanyetik dalgaların varlığını kanıtlayan Heinrich Hertz’i, X ışınlarını keşfederek röntgeni bulan Wilhelm Conrad Röntgen’i, kimyasal yapı teorisini geliştiren Friedrich August Kekulé’i, frengi için ilk tıbbi tedaviyi üreten Paul Ehrlich’i ve elbette teorik fizikçi Albert Einstein’ı düşündüğümüzde, Almanların bilim alanındaki başarılarıyla parladıklarını söylemek mümkündür. Bu nedenle, 19. yüzyılda bu denli çok Amerikalı akademisyenin eğitim için Alman üniversitelerine gitmesine inanmamak gerekir.

Birinci Dünya Savaşı’nın ardından Alman üniversitelerine kayıtlarda artış yaşandı. 1931 yılı itibarıyla, savaş öncesi 73 bin olan bu sayı, 120 bine ulaşmıştı. Devlet, yeteneği olan fakat maddi gereksinim içindeki öğrencilere burs sağladı. Burslu bir öğrenci, üniversiteye ücret ödemiyor, ders kitaplarını ücretsiz alıyor ve giyim, sağlık, ulaşım ile tiyatro-konser biletleri gibi harcamalarında indirim sağlanıyordu.

Her ne kadar 19. yüzyılın sonlarında bir kısım Yahudi düşmanı dalgalanmalar olsa da, Almanya bunun patlak vereceği olası bir yer gibi görünmüyordu. Ne de olsa Rusya’da on yıllardır Yahudi karşıtı ayaklanmalar ve zulümlerle katliamlar vardı. Rusya’nın Bolşevik

rejimi kendini nefrete, Karl Marx’ın toplumun hastalıkları için suçladığı “burjuvazi”ye duyduğu nefrete adadı. Lenin ve halefi Stalin bu felsefeyi daha ileri götürerek, bir ineği olan köylüğü bile “zengin” varsayarak kapsayan bir yok etme politikası sürdürdüler.

Peki öyleyse, iyi eğitilmiş Almanlar nasıl oldu da Adolf Hitler gibi bir akıl hastasını desteklediler? Buna verilebilecek en kısa yanıt, kötü yönetimin ekonomide, orduda ve siyasette krizlere neden olduğudur. Almanya’nın durumu gittikçe kötüye gitmeye başladı ve insanlar bir noktada sinirlendikleri ya da çaresiz hissettiklerinde, normalde bir kalabalığın ilgisini çekmeyecek delileri destekleyebilirler.

Öteki savaşan devletler gibi Almanlar da kazanma ve kaybedenlere

savaşın maliyetini ödetme beklentisiyle Birinci Dünya Savaşı'na katıldı. Alman hükümeti, halkı savaşta kazanmakta olduklarına inandırmıştı; bu nedenle gerçek ortaya çıktığında büyük bir şok yaşandı. Daha sonra ABD Başkanı

Woodrow Wilson, Almanlara barış müzakeresi beklentisi veren ünlü Wilson İlkeleri'ni açıkladığı bir konuşma yaptı. Fakat Amerika'nın başlıca müttefikleri olan İngiliz ve Fransızlar, kayıplarının intikamını alma konusunda kararlıydılar ve Almanlara intikamcı şartlar dayatıldı. Almanlar ihanete uğramış ve aşağılanmış hissettiler.

Almanya'nın önde gelen askeri komutanları, ateşkesi imzalayanlara nefret duyulacağını anladılar, bu yüzden istifa ettiler ve bir sivil yetkilinin imzalamasına istediler (imza atan yetkili daha sonra öldürüldü). Sonuçta, Almanya'nın kırılğan demokrasisinin itibarı sarsıldı. Hitler de Weimar hükümetine karşı kışkırtılanların arasındaydı. Sonradan adı değişerek Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (NSDAP) olan ve Nazi biçiminde kısaltılan Alman İşçi Partisi'ne katıldı. Bu parti milliyetçilik, sosyalizm, anti-Semitizm ve anti-kapitalizm karışımı ile bir cadı kazanıydı.

Tarihçi Ian Kershaw:
“Kaybedilen bir savaş, devrim ve yaygın bir ulusal aşağılanma duygusu olmasaydı, Hitler bir hiç olarak kalırdı.”

Hitler'in yeteneği iyi bir konuşmacı olmasıydı, bu nedenle de savaşın sonucu sebebiyle öfke ve düş kırıklığı içindeki Almanları etkileyici konuşmalar yapmaya başladı. Yahudileri ve kapitalistleri suçlarken,

“Alman Yüceliği”ni yeniden inşa etmeye söz verdi. Tarihçi Ian Kershaw, “Kaybedilen bir savaş, devrim ve yaygın bir ulusal aşağılanma duygusu olmasaydı, Hitler bir hiç olarak kalırdı.” demişti.

Ardından enflasyon krizi patlak verdi. Galip devletler, Almanların parayı nasıl bulacağı hakkında fazla dü-

şünmeden, Almanya'dan yüksek tazminatlar ödemesini talep ettiler. Ticaret kısıtlamaları, Alman şirketlerinin ihracat yoluyla para kazanmasını zorlaştırdı. Avrupa gümrük tarifeleri üç katına çıktı ve savaş öncesi seviyelere göre yüzde 800'e ulaşan artış yaşandı.

Alman hükümeti tazminat anlaşmasını temerrüde düşürdü. Almanlardan tazminat almaya kararlı olan Fransızlar, Ocak 1923'te Alman sanayisinin yoğunluklu olduğu Ruhr'a asker gönderdi. Alman hükümeti, Fransızlara karşı pasif direnişi sürdürenleri sübvans ederek yanıt verdi. Sonuç olarak, Almanların bütçe açıkları tırmandı. Göz

korkutucu olan yalnızca tazminatlar değildi, Almanya artık finansal bakımdan stres altına girmiş bir devlet konumundaydı. Alman hükümetinin harcamalarının neredeyse yüzde 90'ı bürokrasiye, sosyal programlara, para kaybeden kamulaştırılmış işletmelere ve diğer sübvansiyonlara gitti. Belediyeler de sübvansiyon alan kurumlar arasındaydı.

Almanya, hükümet tarafından yönetilen sorunlu bir emeklilik sistemine sahipti. Ayrıca hükümet, milyonlarca insana sağlık sigortası sağladı. 1,5 milyon engelli gazi için devlet programı oluşturuldu. Devlet tarafından işletilen tiyatrolar ve operalarla, sanat alanında da büyük sübvansiyonlar sağlandı. Devlete ait demiryolları para kaybetti. Alman hükümeti, margarin

ve sosis üreten fabrikaları bile işletti ve bunlarda da para kaybetti.

Hiperenflasyon döneminde Almanya'da hükümet bütçe açıklarını finanse etmek için durmadan para basmaya başladığı için Alman markı olağanüstü biçimde değer kaybetti. Çalışanlar maaşlarını çantalar dolusu banknotlarla alıyor, buna karşın alım gücü hızla düşüyordu. Alman markının duvar kağıdından daha değersiz hale geldiği, insanların soba yakmak için banknot kullandığı, sokaklarda çöppülerin banknotları süpürdüğü Almanya'da, para işlevini tamamen kaybetmişti.

Alman merkez bankası, tüm bunları karşılamak için muazzam miktarlarda banknot basmaya başladı. 1923'ün sonlarında enflasyonun zirve döneminde, Alman hükümet harcamalarının yalnızca yüzde 1,3'ü vergi gelirleriyle karşılanıyordu. Sonuç, beş yıldan daha kısa bir sürede fiyatların 100 milyar kat artmasıydı. Enflasyon herkese zarar verdi. Birçok banka mevduatı sıfıra devalüe edildi. Tarihçi Gerald D. Feldman, işsiz kömür madencilerinden oluşan çetelerin kırsal bölgeyi yağmaladığını, çünkü çiftçilerin ürünlerini değersiz kâğıt parayla takas etmeyi reddettiğini bildirdi. Hükümetin çıkardığı kira denetimi yasası nedeniyle müteahhitler bina inşa etme konusunda isteksizleşince, konut inşası için de dış borçlanma yapıldı.

Enflasyon nedeniyle kütüphaneler ve müzeler koleksiyonlarını koruyamadı. Birçok bilimsel araştırma da finansal olarak imkânsız hale geldi.

Tarihçi Konrad Heiden, o günleri şöyle anlatıyordu: “1923 yılında Cuma günleri öğleden sonraları, çalışanlar Alman fabrikalarının, büyük mağazaların, bankaların ve ofislerin ödeme pencerelerinin dışında bekliyorlardı. Her birine banknotlarla dolu bir çanta veriliyordu. Rakamlar aydan aya, sonra haftadan haftaya, nihayet günden güne yükseldi. İnsanlar, önlerinde kuyrukların olduğu en yakın marketlere koştu. Markete vardıklarında, örneğin iki kilo şekeri iki milyon marktan alabileceklerken; tezgâha geldiklerinde iki milyon mark karşılığında alabildikleri yalnızca bir kilograma düşüyordu. Herkes günü kurtarabilmenin peşindeydi.”

Hitler, “açlıktan ölmek üzere olan milyarderler” olarak adlandırdığı, milyarderler için kâğıt markı olmasına rağmen bir somun ekmek alamayanlara hitap eden konuşmalar yaptı. Enflasyonun zirve yaptığı bu dönemde Hitler 50 bin Nazi’yi çevresinde topladı ve hafife alınamayacak bir siyasi güç haline geldi. Ekonomist Constantino Bresciani-Turroni, Hitler için “enflasyonun üvey evladı” betimlemesini yapmıştır.

8 Kasım 1923’te Adolf Hitler başarısız bir darbe girişiminde bulundu ve hapse atıldı. Fakat destekçilerini kaybetmemiştir ve Nazilerin incili olarak kabul edilen nefret dolu hatıratı Kavgam’ı (Mein Kampf) yazdı. 1920’lerin sonlarında, Alman ekonomisi toparlanmaya başladı ve Nazilere olan ilgi azaldı. 1928 Reichstag (yasama meclisi) seçimlerinde oyların sadece yüzde 2,6’sını aldılar.

Bu iyi günler devam etseydi, Hitler unutulabilirdi. Fakat onun politik güç kazanma şansını yakalayabilmesi için başka bir krize daha ihtiyacı vardı. Kriz, yanlış politikaların şirketler önünde engeller yaratmasıyla doğdu ve Büyük Buhran patlak verdi. Hükümet deflasyonu destekledi. Fiyatların piyasa değerinin üstünde sabitlenmesi tüketicileri satın almaktan caydırdı. Maaşlar da piyasa değerinin üzerinde sabitlenince, işverenler işçi almayı

durdurdular. Hükümet destekli karteller rekabeti kısıtladı. Yüksek vergiler, insanların tasarruf etmesini ve yatırım yapmasını zorlaştırdı. Yüksek gümrük tarifeleri ticareti küçülttü. Alman üreticiler mal ihraç edebildiklerinde, döviz kontrolleri nedeniyle ödeme almakta zorlandılar. Tüm bu politikalar ekonominin büyümesini zorlaştırdı.

Alman bankaları, sermayelerinin önemli bir bölümünü yok eden ve onları geri çekilebilecek kısa vadeli yabancı mevduatlara bağımlı hale getiren enflasyondan tam olarak kurtulamadıkları için savunmasızdı. İşsiz sayısı arttıkça daha fazla Alman Nazilere oy verdi ve Nazi üyelerinin sayısı tekrar arttı.

Hitler, iktidar için durmaksızın ajitasyona devam etti. Sürekli seyahat ederek konuşmalar yaptı. Rakiplerinin yok edilmesini istedi, bu yüzden onları şeytanlaştırdı.

Hitler, iktidar için durmaksızın ajitasyona devam etti. Sürekli seyahat ederek konuşmalar yaptı. Rakiplerinin yok edilmesini istedi, bu

yüzden onları şeytanlaştırdı. Onları hain olmakla suçladı. İki Nazi milis örgütü S.A. ve S.S. rakiplerine kanlı saldırılar başlattı. Bu, şiddeti seven ve bunda iyi olan eşkıyaların da ilgisini beraberinde getirdi.

Her gece Nazi mitingleri ve yürüyüşleri vardı. Hitler'in destekçileri, çeşitli yayınlarla onun kitlesini büyütmek için çalışmalar yürüttü. Almanya'daki en büyük siyasi örgüt haline geldiler ve 30 Ocak 1933'te küçük bir şantajın da yardımıyla Hitler, Almanya şansölyesi oluverdi, hükümeti eline aldı. Kimse ne olduğunu anlamadan sınırsız gücünü pekiştirmeye başladı.

Hitler'in küçük bir hükümetin yönetimini ele geçirmedigini, tam

bir devlet yönetimini eline aldığını anlamamız gerekir. Bu devlet otokrat Şansölye Otto von Bismarck tarafından yaratılmıştı, Birinci Dünya Savaşı sırasında hızla genişledi ve ekonominin tam kontrolünü ele geçirdi. Savaşla bağlantılı olan özel işletmeler devlet bürokrasilerine dönüştürüldü. Hükümet, yetkililerin gereksiz gördüğü özel işletmeleri kapattı. Zorla çalıştırma vardı ve hiç kimse hükümetin izni olmadan işini değiştire-

mezdi. Bu "savaş sosyalizmi" ilk kez dünyaya sosyalist bir ekonominin nasıl olacağını gösterdi; Lenin ve diğer komünist teorisyenler için

Hitler'in küçük bir hükümetin yönetimini ele geçirmedigini, tam bir devlet yönetimini eline aldığını anlamamız gerekir.

bir model oldu. Müttefikler Alman savaş makinesinin sökülmesini istedi ancak hükümet tarafından yönetilen bir ekonomi büyük ölçüde hayatta kaldı.

Hitler, Dört Yıllık Plan ile Sovyet tarzı merkezi ekonomik planlamayı taklit etse de bu yöntem doğrudan kamulaştırmadan ziyade engelleyici bir düzenlemeydi. Özel mülkiyet sembolikti çünkü hükümet kontrolü altındaydı. Hitler hem erkekler hem de kadınlar için zorunlu çalışma getirerek işsizlikle mücadele etmeye çalıştı. Hükümetin ekonomi üzerindeki kontrolüyle, herhangi birinin rejimini ciddi şekilde tehdit etmesini neredeyse imkânsız hale getirdi. Hitler buna gizli polis, ölüm kampları ve savaş makineleri de ekledi.

Pek çok Amerikalı ilerlemeciye ilham vermiş olan Alman eğitim sistemi, tüm bunlarda önemli bir rol oynadı. Hükümet okulların ve üniversitelerin tam kontrolünü sağladı ve eğitimin en büyük önceliği itaati öğretmekti. Profesörler kolektivizmi desteklediler. En yüce iş, hükümet için çalışmaktı.

Bugün için hangi dersler çıkarılabilir? Kötü ekonomik politikalar ve dış politikalar, tehlikeli siyasi sonuçları olan krizlere neden olabilir. Politikacılar, altında yatan sorunların genellikle kötü hükümet politikalarından kaynaklanmasına rağmen, ulusal bir acil durumla başa çıkmak ve düzeni yeniden sağlamak için genellikle keyfi güç talep ederler. Zor zamanlarda çoğu insan, iyi zamanlarda düşünülemez hale gelen korkunç şeylere katılmaya ve onları desteklemeye razı olabilir. Amerika'da bir diktatörlük rejimi olasılığını reddedenler, koşullarımızı şimdi olduğundan daha kötü ve politik olarak daha değişken hale getirebilecek olası gelişmeleri -gizli hükümet harcamaları, artan vergiler, daha fazla savaş, enflasyon ve ekonomik çöküş gibi- göz önünde bulundurmalıdır.

Diktatör olma heveslileri bazen drakiplerini yok etme konusundaki hırslarıyla niyetlerini açığa vururlar. Kötü veya beceriksiz insanların güç kazanmasını engellemenin güvenilir bir yolu yoktur. Kuvvetler ayrılığı, denetim ve denge yapısına sahip bir siyasi sistem, hükümetin bir kolunun diğerlerine hükmetmesini daha da zorlaştırıyor. Nihayetinde, özgürlük ancak insanlar onun için savaşmayı göze aldıklarında korunabilir, çünkü hükümetler her yerde daha fazla güç için baskı yapar ve bundan asla isteyerek vazgeçmezler. •

sabriyeasirbd@gmail.com

Çeviri kaynağı yazı: "How Dictators Come To Power In A Democracy", Jim Powell, 5 Şubat 2013, forbes.com

Türkiye İş Bankası Müzesi

Gezdikçe
Gördükçe
İzlen Şen Toker

*“Bir milletin
doğrudan doğruya
yaşantısıyla ilgili olan,
o milletin ekonomik
durumudur...
Tam bağımsızlık için
şu prensip vardır:
Milli egemenlik,
ekonomik egemenlikle
pekiştirilmelidir.”*

Mustafa Kemal Atatürk'ün bu sözleri paylaştığı, 1923 yılında yapılan İzmir İktisat Kongresi'nde alınan, özel teşebbüslere kredi sağlayacak bir banka kurulması kararı, 1924 yılında Türkiye İş Bankası'nın kuruluşunu sağlamış. Böylece Türk milletinin saygın ve şerefli bir millet olarak yaşaması için siyasi, mali, ekonomik, adli, askeri, kültürel ve benzeri her hususta tam bağımsızlık ve tam serbestlik anlamına gelen Atatürk'ün bağımsızlık ilkesinin ekonomik yönü için önemli bir adım atılmış.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik gelişimine destek olmak ve ulusal sermaye oluşturmak amacıyla kurulan banka, ülkede tasarruf »

Müzenin binası 1892 yılında İstanbul Postanesi olarak inşa edilmiş. 1928'de İş Bankası İstanbul Şubesi burada hizmet vermeye başlamış...

ülkemizin kalkınma öyküsünü de yansıtıyor. Bu yüzden müze-yi gezerken, ülkenin dışa bağımlılıktan kurtulması için yapılan yatırımlar,

kurulan fabrikalar, kültür ve sanat iştiyakları, banka ve sigorta faaliyetleri ile ilgili bilgileri okudukça; savaştan çıkmış, yeni kurulmuş, yoksul bir ülkede kısa zamanda nele-rin yapılabildiğini görmek beni duygulandırıyor. Siyah beyaz fotoğraflarda, özenli giyinmiş insanların aydınlık yüzlerinde ki umut ışığını görüyorum.

anlayışının yaygınlaştırılmasında da rol oynamış. İstanbul Eminönü'nde, tarihi bir binadaki Türkiye İş Bankası Müzesi'nde anlatılan banka tarihi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonraki dönemde

Müzenin bulunduğu bina 1892 yılında İstanbul Postanesi olarak inşa edilmiş. 1928'de İş Bankası İstanbul Şubesi burada hizmet vermeye başlamış, şubenin adı 1950'li yıllarda Yenicami Şubesi olarak değişmiş. 2005'te bina müze olarak

düzenlenmeye başlamış ve 14 Kasım 2007’de Türkiye İş Bankası Müzesi ziyarete açılmış. Müzenin hazırlık sürecinde 1924’ten bu yana Türkiye’nin dört bir köşesinde biriken belgeler, fotoğraflar, filmler ve objeler toplanarak restore edilmiş ve korumaya alınmış.

Pazartesi hariç haftanın her günü ücretsiz olarak gezilebilen müzenin kalıcı sergisi, üç katlı tarihi binanın iki katına yayılmış bir koleksiyondan oluşuyor. Sergi, giriş kapısının tam karşısındaki mermer merdivenlerden çıkılan üst kattaki birinci salondan başlıyor. Birbirini takip eden sekiz salon boyunca; kuruluş, kumbara ve tasarruf, iştirakler ve büyüme, Şişecam, reklam ve tanıtım, yurtdışı şubeleri ve teknoloji temaları çerçevesinde İş Bankası’nın Cumhuriyet’le yaşıt tarihinin özeti kronolojik olarak aktarılıyor. Koleksiyonda bankanın kuruluş yıllarındaki toplumsal ve ekonomik hayatı yansıtan belge ve fotoğraflar, farklı dönemlere ait daktilo, hesap makinesi gibi bankacılık aletleri,

damga ve mühürler, kumbaralar, promosyon malzemeleri, reklam filmleri gibi bankaya özgü materyaller sergileniyor. Bu katta ayrıca Türkiye Cumhuriyeti’nin ve bankanın kurucusu Mustafa Kemal Atatürk için özel bir salon bulunuyor.

Poliçeler, makbuzlar, tahsilat ve kasa fişleri, hisse senetleri, çekler, banka cüzdanları, yazışmalar, mektuplar, gazete reklamları, reklam afişleri, kartpostallar, fotoğraflar, resimler, eski mimari plan ve projeler ile çeşitli filmler ziyaretçileri geçmişteki günlere götürüyor. Ücretsiz wi-fi hizmeti bulunan müzenin sergi alanında yer alan karekodları mobil cihazlarınızla okutarak koleksiyon hakkında daha fazla bilgiye ulaşabiliyorsunuz. Bodrum katında ise şube döneminden kalma tarihi bankolar, ana kasa ve kiralık kasa bölümleri görülebiliyor. İki kasa bölümünü bağlayan koridorda ışık ve seslerden oluşan hareketli bir enstalasyon bulunuyor. Giriş kat İş Bankası Kültür Yayınları kitap satış mağazasına ve müzenin süreli sergilerine ev sahipliği yapıyor.

30 Ekim 2022 tarihine kadar devam edecek **“Bir asrın ardından** Cepheler, İnsanlar ve Büyük Zafer” adlı süreli sergiyi gezerken ülkemizin ne büyük ve eşsiz bir milli mücadele sonucunda kurulduğunu

ve TBMM’nin 23 Nisan 1920 günü **“Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir.”** ilkesiyle açıldığını hatırlıyorum. İstiklal madalyalarının sergilendiği salonda gözlerim doluyor, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulması için yaşamını kaybedenleri saygı ve şükranla anıyorum. Tarih sahnesine yeni idealleri olan bir ülke, yeniden yapılanan bir devlet ve bilinç sahibi bir ulusun çıkışını anlatan bu sergide geçmişte nelerin başarılabilmiş olduğunu görmek beni gelecekle ilgili umutlandırıyor.

Sergideki bir panoda yer alan, Mustafa Kemal Atatürk’ün İş Bankası’nın kuruluş gününde, çalışanlara hitaben paylaştığı şu sözlerinin günümüzde de geçerli olduğunu düşünüyorum:

“Sermayenin azlığına bakarak cesaretiniz kırılmasın; böyle müesseseler için en kuvvetli sermaye zekâ, dikkat, iffettir; teknik ve metodik çalışmasını bilmektir. Bu kanaatle işe sarılınz, behemehâl muvaffak olursunuz.” •

izlensentokerbd@gmail.com

Büyük Yapıtlarımız

Konur Ertop

Evllya EÇelebi'nin Cana Yakın Celalileri

**Bozoklu der-
viş Celal,** Ana-

dolu'da 1519'da bir
ayaklanmaya öncülük
etmiş, devlete karşı bütün

başkaldırmalar sonraları bu
isyancının adıyla anılmaya
başlamıştı. Öyle ki, isyanın
neredeyse otuz yıl sonrasında
Kanuni Sultan Süleyman se-
vilen şehzadesi Mustafa'yı öl-
dürtüğünde, ünlü mersiyenin
sahibi Taşlıcalı Yahya Bey,
cinayetden sadrazam Rüstem
Paşa'yı sorumlu tutarak,

“Medet medet bu cihanın yıkıldı
bir yanı

*Ecel Celalileri aldı Mustafa
Hanı,*” diye haykıracaktı!

17. yüzyılda usta yazar Evliya Çelebi de, üç kıtaya yayılmış Osmanlı Devleti toprakları üzerindeki bitmez tükenmez gezileri sırasında pek çok kez Celali diye adlandırdığı eşkiya ile karşı karşıya gelmişti.

Şakaname diye bir yapıt da kaleme aldığı ileri sürülen ama yazık böyle bir kitabı günümüze ulaştıran yazar, benzersiz Seyahatname’inde niçin şaşırtıcı abartmalara, gülmeceye yer verdiğini şöyle açıklıyordu:

Evliya Çelebi:

“...yakından öğrenip gördüm ki vezir, vekil ve tüm devlet adamları ve bütün büyükler hoş gidecek sözlere, alaycı, şakacı kimselere, yalana, uydurmaya, iftiraya, fitnecilere, dedikoduculara yakınlık duyarlar.”

“Bu günahı çok değersiz Evliya, 1641 yılından beri dokuz padişah ve yetmiş yüce vezir ile tanışıp kamu-sunun durumunu yakından öğrenip gördüm ki vezir, vekil ve tüm devlet adamları ve bütün büyükler hoş

gidecek sözlere, alaycı, şakacı kimselere, yalana, uydurmaya, iftiraya, fitnecilere, dedikoduculara yakınlık duyarlar.”

Kendisi böylelerine kaşı çıksa, devletliler ötekilere yakınlık gösterir, söylediklerinden hoşlanırlar. Evliya Çelebi de bu yüzden zaman zaman, söyleşilerinde akıllamaz abartmalara yer veriyormuş!..

Ancak yapıtında böyle eğlenceli söyleşilerin yanı sıra, ölümlerle atbaşı giden korkunç sayfalar da karşımıza çıkar.

Yazarımız Defterzade

Mehmet Paşa, Murtaza Paşa, Melek Ahmet Paşa gibi üst düzey

devlet adamlarının hizmetindeydi. Görevle bir kentten ötekine taşınıyor, taşradan başkent İstanbul’a at sırtında gidip geldiği oluyordu. Usta bir binici olan Evliya Çelebi’nin örneğin Van’dan Osmanlı başkentine atla 13 günde gittiğini kendisinden öğreniyoruz. Bu yolculukları sırasında Celalilerin saldırılarına da uğruyor, kimi zaman eşkiyanın konakladığı yerlerde onlarla karşıya geliyor, konuşup görüşüyor, birlikte sofraya oturuyordu.

Evliya’nın “Seyahatname”sinin basımına Abdülhamit döneminde başlanabildi. İlk altı cilt bu ağır baskı döneminde çok sıkı sansür

denetimi altında yayımlandı.

Mustafa Nihat Özön'ün Manisa ili Genel Kitaplığı'ndaki elyazması Seyahatname'den yararlanarak hazırladığı seçmeler dizisinin üçüncü cildi, "On Yedinci Asır Hayatından Levhalar- Sansürce Çıkarılmış Parçalar" alt başlığını taşır.

Bu basımda Abdülhamit sansürünün örneğin Celali eşkıyası Karahaydaroglu'ndan, Katırcıoğlu'ndan söz eden bölümleri hedef aldığı görülmektedir. İsyancı Varvar Ali Paşa'ya yenilen Köprülü Mehmet Paşa'nın zincire vurulmasını, bu olay sırasında İstanbul'un sanki mavi boncuk dağıtarak isyanı görmezden gelmesini anlatan, Köprülü kurtarıldıktan sonraki konuşmaları aktaran, Melek Ahmet Paşa'nın sadrazamlığı sırasında işlerin nasıl bozulduğunu gösteren sayfalarda sansürün delik deşik ettiği bölümler birbirini izler.

Seyahatname yazarının

Celali eşkıyasıyla karşılaşmalarından biri, bir kış günü Defterdarzade Mehmet Paşa'nın yanında Erzurum'dan İstanbul'a dönüş yolunda gerçekleşmiştir:

Kar fırtınasında kalabalık yolcular birbirini yitmiş, Evliya Çelebi yanındakilerle birlikte bir köye ulaşabilmiştir.

17. yüzyılda Evliya Çelebi, üç kıtaya yayılmış Osmanlı Devleti toprakları üzerindeki bitmez tükenmez gezileri sırasında pek çok kez Celali diye adlandırdığı eşkıya ile karşı karşıya gelmişti.

İkiye ayrılırlar, başka bir eve yerleşecek olanlara Evliya,

"Âşıklar siz şu eve konup biz şu eve varalım. Ama birbirimizden haberimiz olsun." der.

Dokuz yardımcısıyla birlikte sığınmaya çalıştığı evde, yeni gelenleri istemeyen bir kalabalık bulunmaktadır. Evliya, "Bre hey kardeşler, iman ışığıyla aydınlananlar birbirine yabancı olmaz. Siz kendi sohbetinizde olun, biz dışarda bir sundurmada, bu kışta kıyamette bir gece konuk olalım, hey ömrümün varları!" diyerek ortalığı yatıştırma-ya çalışır. Sonunda kurulan sofraya

hep birlikte otururlar. Birbirlerine armağanlar verip ertesi sabah ayrılırken ev sahibi Hacı Baba'nın ortalıkta canlı cenaze gibi tedirgin dolaştığı görülür. Meğer Hacı Baba'nın evi eşkıya yatağıymış, çalıntı mallarıyla eşkıya orada saklanırmış. Sofradakiler arasında Katırcıoğlu, Akyakalioğlu gibi eşkıya bulunuyormuş. Hacı Baba, eşkıyanın elebaşını da açıklar:

“Ocak başında oturup sana bir çakmaklı tüfek bağışlayıp, ‘bey’ dedikleri, Karahaydaroğlu denilen kağan aslan odur!”

Eşkıya Kara Haydar bir keresinde, Evliya Çelebi'nin bulunduğu kervanı ele geçirerek tatlı dilli yazarı uzunca süre yanında dolaştırmıştı.

Karahaydaroğlu'nun uzun serüveni, ilerde Seyahatname'nin en renkli bölümlerinden birini oluşturacaktır:

Padişah Deli İbrahim döneminde dağa çıkan, yol kesip kasabaları basan eşkıya Kara Haydar bir keresinde, Evliya Çelebi'nin bulunduğu kervanı ele geçirerek

tatlı dilli yazarı uzunca süre yanında dolaştırmıştı.

Bir gece, kaldığı ev ateşe verilen Kara Haydar, kaçarken öldürüldü. Yerine geçen oğlu Karahaydaroğlu diye ün salarak üç eyaletlik yeri yağma etti. Vezir Küçük Çavuş Paşa, eşkıyanın üzerine gönderildi:

“Aç kurt koyuna saldırır gibi saldırıp Anadolu valisi koca veziri tutsak edip bağlayarak Haydaroğlu'nun önüne getirdiler.

Karahaydaroğlu, devletin namusu, şerefi vardır, diyerek Küçük Çavuş Paşa'yı atıyla, giyimiyle,

birkaç yakın hademesiyle, 'Bir daha devletin sancağı, askeriyle üzerime gelme!' diye yemin verdirerek bırakır. Bu sırada Paşa ile askeri ile çadırları ve malları Katırcıoğ-

lu adlı haydutun eline geçmişti. Katırcıoğlu ise Haydaroğlu'nun yanına geldiğinde Paşa'nın salıverildiğini duyunca sayıp söver. Ardından yetişip saldırdığı Paşa'yı öldürür...

4. Mehmet döneminde eşkıyanın üzerine Abaza Hasan Paşa gönderilmiş, Karahaydaroğlu ağır yaralı

olarak yakalanıp Üsküdar'a getirilmiştir. Evliya Çelebi orada kendisiyle uzun uzun görüşür. İsyancının padişah-tan bağışlanmayı dileyerek Girit'te savaşmak üzere gönderilmeyi istemesini söyler.

Karahaydaroğlu Sadrazam Sofu Mehmet Paşa'nın yanına çıkarıldığında da Evliya Çelebi oradadır.

Celali elebaşının savaşmak üzere Girit'e gönderilmesi isteğini, Sadrazam, "N'ola şimdi gönderelim," diye yanıtladıktan sonra, niçin eşkıyalık edip insanları öldürdüğünü sorunca Karahaydaroğlu, Mevlevi Sadrazama, "Canım dede efendi, kurt oğlu kurt idik, kişi aldığına göre satar. Babasıyla dedesinden gördüğünü eder." yanıtını veriyor. Derken sıra başka bir soruya geliyor:

"Bu kadar yıl baban harami idi. Onun ele geçirdiği mal ve senin bu kadar zamandır elde ettiklerin hangi dağlarda gömülüdür, hangi şehirlerin yataklarında gizlenmiştir." dedikte Haydaroğlu eydür:

Evliya Çelebi:
"Olanlar artık onunla Tanrı'nın arasındadır. Nice bağış ve armağanlarını gördüm. Nice zaman bir yerde yemek yedik. Tuz ekmek hakkı var. Tanrı'nın rahmeti onun olsun."

"Sultanım, bunun sonu mahşerde sorulacaktır. Çıkası bir canım için bu kadar Tanrı kulunu ele verip ve ateşe yakıp onlarda olan ve bellerde gizlenen malları bir bir diyesem, Koca vezir, gün akşamlıdır. Dün doğdum bugün ölü-rüm. Hemen işini gör!"

Destan kahra-manlarına yaraşır bu sözü, "N'ola baş üstüne!" diye yanıtlayan Sadrazam, Asesbaşı'ya,

"Varın, Parmak-kapı'da asın." diye ferman eder. Evliya Çelebi, emir yerine getirilirken Parmak-kapı'da gördüklerini de aktaracaktır:

"Olanlar artık onunla Tanrı'nın arasındadır. Nice bağış ve armağanla-

rını gördüm. Nice zaman bir yerde yemek yedik. Tuz ekmek hakkı var. Tanrı'nın rahmeti onun olsun."

Kan dökücü, acımasız Katircioğlu'na gelince...

Omuzdaşlarının bir bir yok edilmesi üzerine eşkıya başı, bağışlanma telaşına düşerek İstanbul'a araçlar gönderdi.

Dağ Padişahları kitabıyla başta Evliya Çelebi'yle çağdaşı tarihçi Naima'nın yapıtlarından yararlanarak Celali eşkiyasının serüvenlerini aktaran Reşat Ekrem Koçu olup bitenleri aktarıyor:

"Katırcıoğlu'nu saraya Kara Murat Paşa götürmüştü. Murat Paşa şakiyi ensesinden tutmuş, çocuk padişah 4. Sultan Mehmet'e:

'İşte Katırcıoğlu dedikleri hınzır budur padişahım, bağışlanmayı diler, mübarek ayağına yüz sürmeğe geldi.' demişti ve Katırcıoğlu'na da,

'Düş,' demişti o da düzüstü çökerek yer öpmüştü.

O gün resmen bağışlandı ve kendisine Beyşehir sancakbeyliği verildi...

(Valilikle Karaman'a, "paşa" unvanıyla Konya'ya gönderildikten sonra) Girit cengine gitti, orada kısa bir süre içinde dillere destan bir kahraman oldu, kendisine vezirlik payesi ile Anadolu Beylerbeyliği verildi. 1666'da Köprülüzade Fazıl Ahmet Paşa Sadrazam ve serdar olarak Girit'e gittiğinde kendisini karşılayanlar arasında Katırcıoğlu da bulunuyordu. Sarp dağlar arasında bir geçitten geçerlerken serdar, Katırcıoğlu'na şaka yollu takıldı:

"Mehmet Paşa, ne güzel (kervan yolu) beklenecek yerler." diyerek eski haramiliğini hatırlattı.

Katırcıoğlu da,

"Efendim, iyi dağlardır ama kervan işlemez!" dedi.

Katırcıoğlu Mehmet Paşa 17 Aralık 1668'de Girit'te Kandiye kalesi kuşatmasının en kanlı bir saldırısında şehit oldu."

Kanın, kıyımın kanıksandığı bir tarih döneminde devlet adamlarının Celali olup dağa çıktığı, öte yandan da Celalilerin devlet hizmetine alındığı oluyordu. Evliya Çelebi'nin bu karmaşık dönemi anlatırken insanoğlunu tüm yönleriyle kavramaya yöneldiği, hoşgörülü davrandığı, özverili davranışları yücelttiği gözlenir.

Yolu pek çok kez Celali topluluklarıyla keşmiş, Celali önderleriyle birlikte bulunmuştur. Onlarla ilgili yargılarında en çok, insancıl değerlere bağlı kalmıştır. Ancak Seyahatname yazarının üzerinde, bunların yanı sıra, hizmetinde bulunduğu devlet adamlarının ve olayların akışına göre değişen devlet uygulamalarının etkisi de olmamış değildir. •

konurertopbd@gmail.com

42 yıllık seyahatlerini 10 ciltlik Seyahatname eserinde ele alan Evliya Çelebi'nin seyahat tarihleri ve kitap cilt numaraları:

1630- İstanbul ve çevresi / **1640-** Anadolu, Kafkaslar, Girit ve Azerbaycan
1640- Suriye, Filistin, Ermenistan ve Rumeli / **1655-** Doğu Anadolu, Irak, ve İran / **1656-** Rusya ve Balkanlar / **1663-64** - Macaristan'da askeri seferler / **1664-** Avusturya, Kırım, ve ikinci kez Kafkaslar / **1667-70-** Yunanistan ve ikinci kez Kırım ve ikinci kez Rumeli / **1671-** Hac için Hicaz, Mekke ve Medine / **1672-** Mısır ve Sudan

Kültür ve Sanat Dünyasından
Tekin Özerterem

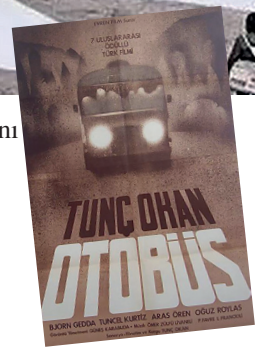

OTOBÜS

Tunç Okan'ın 1974 yılında yönettiği, “Türk insanını aşağıladığı, kötülediği için” Danıştay tarafından ülkemizde gösterimi yasaklanan, bir gazete haberinden / gerçek bir olaydan esinlenerek İsveç'te çektiği filmin adı Otobüs...

Altın Charbye Taormina Büyük Ödül, Don Kişot Ödülü, Karlovy Vary Fipresci Özel Ödülü, Santarem Uluslararası İnsan Hakları Film Festivali Ödülü, »

Otobüs Filmi Afışı

Tuncel Kurtiz Otobüs filminde

Strasbourg Uluslararası Sanat Edebiyat ve Sinema Ödülü ile taçlandırılan; Tunç Okan, Tuncel Kurtiz, Björn Gedda'nın baş rollerini paylaştıkları; görüntü yönetmenliğini Güneş Karabuda'nın yaptığı, müziğini Zülfü Livaneli'nin bestelediği; Tuncel Kurtiz'in olağanüstü oyunculuğuna bir kere daha hayran olduğum bu film, ancak üç yıl sonra, 1977 yılında gösterime girebildiydi ülkemizde.

Sadece hurda bir otobüsle yurt dışına / İsveç'e kaçak olarak götürülen ve Stockholm'ün en işlek meydanında o otobüsün içinde kaderlerine terk edilen dokuz Türk işçisinin yaşadığı şaşkınlığı, çaresizliği ve kültür şokunu anlatan bir film değil Otobüs... Resmi işlemleri

tamamlamak için paralarını ve pasaportlarını aldıktan sonra otobüsten çıkmamalarını tembihleyerek ortadan kaybolan otobüs şoförünün dolandırdığı bu umut yolcularının çektikleri çilenin yanı sıra kapitalizmin uygarlık denilen aldatmacasının insanları nasıl bencilleştirip birbirlerine yabancılaştırarak, acımasızca dönüştürdüğünü de sergilemişti Tunç Okan, sanat yaşamının bu ilk filminde.

Önce türkülerde, öykülerde, romanlarda, oyunlarda, şiirlerde dile getirildi köylerden kentlere göçen insanlarımızın ve geride kalanların çektikleri özlem ve çileler. Daha sonra da Yeşilçam'da ele alındı köylerden, kasabalardan büyük umutlarla büyük kentlere göçüp umduklarını bulamayan insanlarımızın yaşadığı düş kırıklıkları.

Otobüs filminden bir sahne

Halit Refiğ'in 1964 yılında Orhan Kemal'in 1962 yılında yayımlanan "Gurbet Kuşları" adlı

romanından aynı adla uyarladığı film sinemamızda iç göç konulu ilk film. Ömer Lütfi Akad, Metin Erksan, Atif Yılmaz, Memduh Ün, Osman Seden de 1960'lı yılların toplumculuğun güçlenmesiyle iç göç sorununu ele alan önde gelen yönetmenler. Ama ne yazık ki 1965 yılından sonra sansür, her alanda tüm toplumsal sorunların dile getirilmesine ket vurduğu için bu sorun gereği gibi beyaz perdeye aktarılamadı.

Göç, ne yazık ki sadece bizim kadim kültürümüzün değil günümüzün de önemli olgularından biri... İlkokul yıllarında öğrendik biz Türklerin geçmişte anayurdumuz Orta Asya'dan göçtüğümüzü. Nedeninin de bir zamanlar Orta Asya'da var olan iç denizin kuruması sonucunda başlayan kuraklık olduğunu söylemişti öğretmenimiz... Meraklı olanlarımız bunun böyle olmayıp yüz yıllar boyunca süregelen bu göçlerin çeşitli toplumsal, siyasal nedenlerden kaynaklandığını öğrenmiş olduk.

Öğrenmiş olduk, ama göçün bir nedeninin de "kuraklık" olduğu söylemini yabana atmamak lazım. Çünkü "kuraklık" aynı zamanda açlık, umutsuzluk, geçinememek, yarınından emin olamamak demek!

Yakın tarihimiz, bunun böyle olduğunu apaçık göstermekte. Ülkemizde, 1930'lu yıllarda başlayan iç göçlerle tanık olduk göçlerin nedeninin ekonomik, toplumsal ve yaşamsal kuraklık olduğuna.

İnsanlarımızın yaşamlarını sürdürürebilmek uğruna yataklarını yorganlarını sırtlayıp büyük şehirlere akın ettiklerine. Yaşadıkları topraklarda, karınlarını doyurabilip daha rahat geçinebilmek için göçerlerle oluşturdular büyük kentleri kuşatan gecekondu. Altmış yıl önce de Almanya'ya ve giderek Avrupa'nın birçok ülkesine olan göçlerin nedeni de aynı: Kuraklık! Yani geçim sıkıntısı. Gelecek kaygısı... Bu nedenle göçtü insanlarımız, dışlandıkları yaban ellere!

Altmış yıl önce de Almanya'ya ve giderek Avrupa'nın birçok ülkesine olan göçlerin nedeni de aynı: Kuraklık! Yani geçim sıkıntısı. Gelecek kaygısı...

Karınları toksa, ülkelerindeki yaşamlarından memnun; geleceklelerinden umutlu ise neden göçsünler ki ülkelerini, ailelerini, yakınlarını terk edip insanlar dillerine, dinlerine, kültürlerine yabancı oldukları diyarlara? Neden?

Ve neden sürüp gidiyor bu göç günümüzde de! 1961 yılında Almanya'da fabrikalarda, madenlerde işçi olarak çalıştırılacak insanlarımızla başlayan bu göç günümüzde beyin gücü göçü eklenerek devam

etmekte. Fırsatını bulsa insanlarımızın bir kısmının ülkemizi hiç duraksamadan terk edeceği tartışılmayacak acı bir gerçek. Özellikle de gençlerimizin!

TÜİK 2020 yılı raporuna göre bir gencimiz için üniversiteden mezun oluncaya kadar devletin yaptığı eğitim harcamalarının yıllık tutarı 62.415 TL.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'in 2020 yılı raporuna göre* bir gencimiz için üniversiteden mezun oluncaya kadar devletin yaptığı eğitim harcamalarının yıllık tutarı 62.415 TL.

İlkokuldan başlayarak ortalama yirmi yıllık öğretim süreci boyunca bir öğrenci için yapılan harcamanın toplam tutarı da 1.248.300 TL.

Bu harcama dışında aşılama ve sağlık harcamaları ile ailelerinin çocukları için doğumdan ve doğdukları gündün üniversiteden mezun

oldukları için yaptıkları harcamaları da göz önünde tutacak olursak sadece beyin göçünün bize, ülkemize neye mal olduğunu ve olacağını ülkemize sağlayabileceklerken

yitirdiğimiz katkı ve oluşturacakları artı değerlerin boyutunu varın siz hesaplayın...

Bu filmi animsamamın nedeni: 1961 yılında, Federal Almanya ile yapılan işbirliği anlaşmasıyla ülkemizden yurt dışına büyük göçün altmışıncı yılı olması nedeniyle kimi televizyonlarda yayınlanan programlar. O umuda yolculuğa ait görsellerdeki insanların yüzlerindeki mutluluğun nasıl bir mutsuzluğa, umutların umutsuzluğa dönüştüğüne yıllar boyunca tanık olmam ve gele-

ceklerini yurt dışında arayan gençlere gitmeyin burada, ülkenizde kalın diyememenin çaresizliği...

Bu gidişe dur diyebilmenin yolu da ülkemizi hak, hukuk, adalet, eşitlik, özgünlük temelleri üzerinde yeniden yapılandırmak.

Umalım böyle olsun, ama yetmez; istemek, çalışmak ve başarmak gerek. •

tekinozertembd@gmail.com

(*) TÜİK Eğitim düzeylerine göre öğrenci başına yapılan harcama tutarı (TL), 2020

Arayış
Vahap Candan

Gök Güneş Ay ve Takvim

Gökyüzüyle; zaman ve takvimle, Güneş ve Ay'ın hareketleriyle tarih öncesi çağlardan bu yana ilgilendiğini biliyoruz insanoğlunun.

Tüm kavim ve topluluklar “*Biz kimiz, nereden geldik, güneş ve Ay ahenk içinde niçin / nasıl görünüp kayboluyor?*” gibi sorulara cevap arayarak, kendi varlıklarını anlamlandırmaya; dünyayı ve evreni anlamaya çalışmışlar. Başlangıçta Güneş, Ay, yıldızlar, ulu dağlar, ulu ağaçlar tanrısallaştırılmış; onlar adına tapınaklar inşa edilmiş. Kadim Türklerde ise “gök”; tanrı olarak

kabul edilmiş ve gökyüzü, Göktaarı olarak adlandırılmış. Mevcut belgelere göre kadim Türkler evreni; “kuruhan” da denilen dairesel gövdeli “otağ”a benzetirlerdi ki, otağ da bir anlamda mikro evren olarak düşünülüyordu. 546 yılında Çin yıllıklarına giren bir Türk şiirinde; “*Gök, bir çadıra benzer; gökyüzünde asılı duran*” ifadesi benzetmeyi açıkça belirtiyor.¹ »

Daha geç dönemlere gelecek olursak aynı benzetmeye Oğuz Kağan Destanı'nda da rastlıyoruz.

*"Ben sizlere oldum kağan / Alalım yay ile kalkan / Nişan olsun bize buyan / (...) Demir kargı olsun orman / Av yerine yürüsün Kulan / Daha deniz daha müren / Güneş bayrak, gök kurikan"*²

Çin kaynaklarına göre 12 hayvanlı takvim Türklere aitti ve Çinlilerce de benimsenmişti. 12 hayvanlı takvime göre her yılın bir adı vardı. 12 yıl tamamlandıktan sonra başa dönülürdü. Yani 12 hayvanlı takvimin, 1 yılın 12 aydan meydana gelişiyile ilgisi yoktu. 12

Çin kaynaklarına göre 12 hayvanlı takvim Türklere aitti ve Çinlilerce de benimsenmişti.

yılın hepsinin toptan bir adı var mıydı bilmiyoruz. Yani ay adları farklıydı Türk takvim sisteminde. Yazılı belgelere göre Uygurlar;

Çeçeklig (*çiçekli*) İsig (*sıcak*) Yağmurlug, Küz, Tumlıg (*soğuk*) ve Karlıg gibi ay adları kullanıyorlardı.

Emel Esin'in araştırmalarına göre, "Göktürk çağında Kutup yıldızı (*Demir Kazguk*) Gök Tanrı'nın sarayı olarak biliniyordu. Yitiken (*Yedi Han*) adı verilen Büyük Ayı yıldız takımı ise Gök Tanrı'nın arabası (*Kanglı*) olarak kabul ediliyor ve Demir Kazık'a bağlı halde (*eksen*) dairesel şekilde hareket ettiği" düşünülüyordu. Bu hareketin bir yılda tamamlandığı sanılıyordu.

Türk kozmolojisinde Gök Tanrı'nın, (*gök kubbenin*) Demir Kazık etrafındaki yıllık dolanımının yanı sıra, ayrıca yıldızları taşıyan bir

"gök çarkı"nın olduğu düşünülüyor; bundan da "gün"ler meydana geliyordu.

"...Bu kavramın çok eski olduğu Baykal Gölü'nde bir adada bulunan ve üzerinde yıldız adlarının yazılı olduğu 7. yüzyıla ait bir "kadırık eğirçek" (*Çıkrık, çark*) ten anlaşılacaktır. (...) (*Gök Çarkı'na*), daha sonraki dönemlerde

de farklı adlar verildiğini görüyoruz. Kaşgarlı Mahmut'ta (DLT) Kök Çığırısı; Yusuf Has Hacıp'te ise Tezginç (*dönen*) olarak adlandırılmış.

Kaşgarlı Mahmut Kök Çığrısı kavramını DLT’de Arapçaya falak (*felek*) olarak çevirmiş. (...) Kaşgarlı Mahmut’un kaydettiği şu dörtlük ise Kök Çığrı’nın yıldızları taşıyarak döndüğü ve gece ile gündüzün böylece birbirini takip ettiği anlaşılmaktaydı...”

*Tengri Ajun türüttü,
Çığrı Udhu tezginür,
Yıldızları çurkeşip
Tün kün üze yürkenir.*

Uygur Maniheizt döneminde yazılmış Türkçe bir metinde geçen şu ifadeye göreyse Güneş ile Ay’ın buluşmasıyla mevsimler meydana geliyordu:

*“Künli aylı kavuşu
yorıyur,
Ötrü tört öd
bolur.”*

(Gün ve ay kavuşur ve ayrılırlar, ötürü dört zaman (mevsim) oluşur.)

Kadim Türk çağları içinde geliştirilen takvimlerde zaman zaman değişmeler olmuş. Ancak yılbaşında değişiklik olmamış. 21 Mart’ı-22 Mart’a bağlayan gece, yeni yıla geçiş günü olarak kabul edilmiş. Yeni yılın başlangıcı

Ay-yıldızlı Göktürk sikkesi

olarak kabul edilen söz konusu günde eğlence ve anma törenleri düzenlendiğine dair yüzlerce belge var elimizde. Güneş ve Ay’ın buluşması inancının; ya da Güneş ve Ay kültürünün sadece Uygur dönemine ait olduğunu söy-

lemek mümkün değil. Gün ve Ay’a Hun ve Göktürkler döneminde de saygı duyuluyor; “Kün Ana” ve “Ay Ata” (*Aydede*) olarak anılıyordu. Güneş ve Ay Kültü’nün daha erken dönemlerde (*Prototürklerde*) var olduğu, arkeolojik verilerle belgelenmiş durumda.

Şems-î (*Güneş’e dayalı*) takvime göre bir yıl 365 gün (yaklaşık) altı saat sürüyor.

Kamer-î; takvime (*Ay takvimi*)göreyse 354 gün.

Kamer-î takvim, dünyamızın uydusu Ay’ın hareketlerine göre düzenlenmiş. Ay’ın hilal şeklinde görünmesinden itibaren; yarım ay, dolunay vb evrelerden geçerek tekrar hilal haline gelişine kadar geçen süre bir aydır. Ay’ın bütün

Prototürk bir uygarlık olduğu Prof. Dr. Semih Güneri tarafından kanıtlanan Güney Sibiry (Altay-Sayan) Okunyeve Kültür evresinden (MÖ: 2300-1500) Güneş (Kün Ana) betimlemeli bir sin taş.³

evrelerini tamamlaması 29 buçuk gün sürer. Bu nedenle kamerî aylar dönüşümlü olarak 29 ve 30 gün kabul edilir. İslam dünyasında; Kamerî takvimin başlangıç günü Hz. Muhammed'in (SAV) Mekke'den Medine'ye hicret ettiği tarihtir.

Ay'a dayalı takvim, sadece Müslüman gökbilimcilerin veya Arap alimlerin düzenledikleri bir takvim türü değil. Bugün İslam ülkelerinin yanı sıra Museviler de de Ay takvimini hâlâ kullanmakta. Ancak tek farkla. Museviler başlangıç noktası olarak yaklaşık 3 bin 7 yüz yıl önce meydana geldiği kabul edilen yaradılış gününü baz alırlar.

Bir yılı 543 gün süren Hicri / Kamerî takvimde mevsimler sabit değildir. Söz gelimi herhangi bir yıl Zilkade ayının 15'inde başlayan ilkbahar, 5 yıl sonra Zilhicce ayının 20'sinde başlar. Sebebi ise belli. Mevsimler dünyanın Güneş etrafındaki dönüşüne bağlı olduğu için, bu doğal durum Ay takviminde kaymalara neden oluyor. İslam'da dini bayramlar ve diğer kutsal günlerin her yıl farklı zamanlarda kutlanması da aynı nedene dayanıyor. Hangi kitabında okuduğumu hatırlıyorum; Gazeteci-Yazar Taha Akyol'un belirttiği gibi bu durum, "evrensel din olan İslam'ın, ibadet

şartları için bir tür coğrafya ve iklim adaleti sağlamıştır. Ama mesela tarımda öşür vergisini "Ay takvimine göre düzenlerseniz, kış ortasında tarım vergisi toplamak zorunda kalabilirsiniz..."

Mısırlılar MÖ 2700 yılında, bir yılın 365 günden biraz fazla olduğunu hesaplamışlar. Bir yılın 365 günden ne kadar fazla olduğu sorusu takvim üzerinde çalışanları epey uğraştırmış aslında. Çünkü birkaç dakikalık hesap hatası, geçen yüzyıllar içinde birikmekte, zamanla gerçek yıl ile takvimin gösterdiği yıl arasında farklılıklar oluşmaktaydı. Roma İmparatoru Julius Cesar'ın görevlendirdiği gökbilimciler bir yılı 365 gün 6 saat olarak hesaplamışlar.

**Uluğ Bey
yaşadığı
15. yüzyılda
bir yılın kesin
süresini iki
dakikalık bir
yanılmayla
hesaplamıştır.**

Uluğ Bey Rasathanesi

Türk Astronomu Uluğ Bey ise 365 gün 5 saat 50 dakika olarak hesaplamış. Astronominin gelişmesiyle birlikte yapılan kesin hesap ise 365 gün 5 saat 48 dakika. Görülüyor ki Uluğ Bey sadece iki dakikalık bir yanılmayla bir yılın süresini hesaplamış.

Osmanlı devrinde 1650'lere kadar bütün resmi işlemler Kamer-î Hicri takvimle yürütüldü. Ama iki takvim arasındaki 11 günlük farkın yol açtığı güçlükler nedeniyle 1676'da Güneş'e dayalı takvim üzerinde çalışmalar yapıldığını tarih kaydediyor. 1739 tarihinde, yılın başlangıç ayı Mart olarak kabul edilen Güneş takvimi; resmi işlerde özellikle de mali işlerde kullanılmaya başlandı. 1790 yılında ise Şems-î hicri adı altında yeni bir sistem kabul edildi. Bu da bir Güneş takvimi sistemiydi. 1839 yılına gelindiğinde ise Rumî takvim yürürlüğe girdi ve bütün resmi ve mali işlemler bu takvime bağlandı. Ama Şems-î Rumi tarihlemenin yanına Kamer-î Hicri tarihin de konması 19. Yüzyıl sonlarına kadar bir kural olarak kaldı. Rumi takvim,

Julien takvimini esas alan bir Güneş takvimi idi. 1 yıl; 365 gün 6 saat olarak kabul ediliyordu. Mart ayı yılbaşı olarak kabul

edilmişti. Bu gelenek 1983 yılına dek sürdü. Devletin gelir-gider ve bütçe öngörülmesi Mart ayında görüşülürdü. 26 Aralık 1925 tarihinde ise Miladi takvim kabul edildi. 1760'larda Osmanlı bürokrasisinin kullanmaya başladığı Miladi takvim de yine bir Güneş takvimiydi; 1839'da kabul edilen Rumî takvim gibi. Aslında dünyamız Güneş'in bir uydusu. Kendi eksenini etrafında dönerken, Güneş'in etrafında da muazzam bir düzen içinde dönüp duruyor...

Kişioğlu, zaman denilen olguyu; doğanın döngüsünü gözlemleyerek anlamış ve anlamlandırmış olmalı. Ancak nasıl olduğunu çözmek için on binlerce yıl beklemiş. Kadim Türkçede "öd" olarak adlandırılan zaman kavramı Gök Tanrı ile ilişkilendirilmişti. Gök Tanrı, zamanın da tanrısıydı. Dolayısıyla zamanın kendisiydi. "Ezeli"liğe vurgu yapan bu yorum, çağına göre ileri bir düşüncedydi.

Vahapcandan8850@gmail.com

- 1- ESİN, Emel; "Türk Kozmolojisine Giriş" Kabalıcı
2- ÇOBANOĞLU, Özkul; "Toplumsal ve İktisadi Kökleriyle Türk Mitolojisi" (Bilim ve Ütopya) Aralık 2016, Sayı 270. İst. Sf. 32 3- GÜNERİ, Semih; "Türk Altay Kuramı" Kaynak Yay., 2018, İST.

Hazırlayan:
Ş. GÜLBİN GÜZEY

Bilginizi Denetleyin

1-Eskiden parasız yatılı anlamına gelen kelime hangisidir?
a-Leyli
b-Leyli talabe
c-Pansiyoner
d-Leyli meccani

2-Hangisi “bal kabağı”nın tohumuna verilen addır?
a-Kabak çekirdeği
b-Göbek çekirdek
c-Ayçekirdeği
d-Bal çekirdek

3-Hangisi küçük hayvanlar bitkiler ve diğer yaşayan organizmalar tarafından oluşturulmuş organik taşlardan değildir?
a-Inci
b-Kehribar
c-Safir
d-Mercan

4-Yüzde ses çıkarmaya ,soluk alıp vermeye yarayan boşluk hangisidir?
a-Ağız b-Avurt
c-Şakak d-Çene

5-Bayağı, sıradan olan için aşağıdaki ifadelerden hangisi kullanılmaktadır?
a-Azade b-Amiyane
c-Acizane d-Avare

6-Çimentonun su yardımı ile kum, çakıl gibi maddelerle karışması sonucu oluşan sert, dayanıklı inşaat maddesine ne ad verilir?
a-Beton b-Tuğla
c-Briket d-Kolan

7-Değişik ülkelerden bir birinin dilini bilmeyen insanların anlaşabilmelerini sağlamak amacıyla uydurulmuş, yapay bir dil olan ve adını İspanyolca Umut sözcüğünden almış olan dil hangisidir?
a-Bonasera
b-Esperanto
c-Komestai
d-Esmeralda

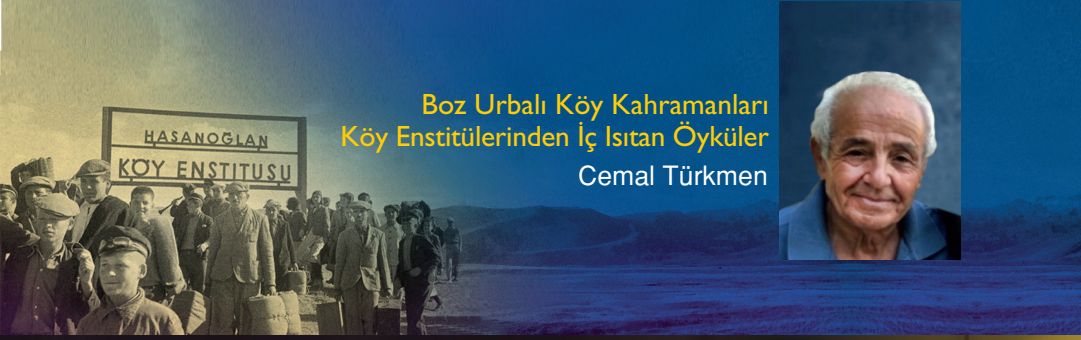
8-Eskiden akıl hastanelerinde görev yapan hademelere hangi isim verilir?
a-Zabit b-Zaptiye
c-Güllabi d-Gulyabani

9-Davranışları kesin ve çabuk olana ne ad verilir?
a-Cevval b-Harbi
c-Fahur d-Azmi

10-“Havası alınmış boşluk” anlamına gelen kelime hangisidir?
a-Nefrit b-Vakum
c-Zoonoz d-Perçem

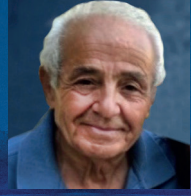
11-Bir yazarın gezdiği, gördüğü yerler hakkında yazdığı esere ne denir?
a-Seyahatname
b-Babürname
c-Geziname
d-Sürname

12-Aşağıdaki balıklardan hangisine “tavuk balığı” da denir?
a-Çipura
b-Kefal
c-Palamut
d-Mezgit

Boz Uralı Köy Kahramanları
Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler

Cemal Türkmen

Şu Uzun Gecenin Gecesi Olsam

Birkaç gündür Savaştepe'de mandolin, keman seslerinde bir azalma vardı. Var olan seslere de bir hüznün egemendi. Diğer öğrenciler gibi Mehmet ve arkadaşları da üzgündü. Öğretmenleri Macide Kültür gitti gideli müzik dersleri boş geçiyordu. Yerine bir öğretmen verildi mi verilmedi mi, bilmiyorlardı. Belki bir atama yapılmıştı ama henüz göreve başlayan bir müzikçi yoktu. Boş geçen dersler en çok müziğe yatkın öğrencileri

Olay,
1943 yılının
bahar
aylarında
yaşanmıştır.

üzüyordu. Yöneticiler de atamanın gecikmesinden, derslerin boş geçmesinden çok rahatsızlık duyuyorlardı. İvedi bir önlem alınmalı, dersler doldurulmalıydı. Öğretmen kadrosu içinde müzik derslerini verebilecek yeterlikte birisinin olmayışı sıkıntıyı artırıyordu. Ama böyle eli kolu bağlı beklemek de onların yöntemi değildi.

Son günlerde Müdür Sıtkı Akkay ile eğitim başı Zeki Tunaboylu'nun kafasını en çok meşgul eden »

sorun, boş geçen müzik derslerini doldurmaktı.

Akkay'ın gözlerinin parlamasına neden olan öneri Zeki Tunaboylu'dan geldi:

"Ben geçen çarşamba öğleden sonra saat üçte Ankara Radyosu'nun bir programını dinledim."

Zeki Bey'in saat üçte radyo dinlediğini söylemesi bir anlamda bir itiraftı. Çünkü radyo Zeki Bey'in okuldaki odasında değil, evindeydi. Sıtkı Bey, Tunaboylu'ya karışık bir yüz ifadesiyle baktı.

"Açtım radyoyu, yeni başlayan 'Bir Türkü Öğreniyoruz' programını dinledim."

"?.."

Tunaboylu Müdürün bakışından merakını anlamıştı, açıkladı:

"Şöyle ki; bu program saat üçte başlar. Muzaffer Sarısözen çıkar radyoya, en müzikten anlamazlara bile tek tek tane tane, sakın sakın türkü öğretir."

Sıtkı Akkay böyle bir programı bilmemenin ezikliği içinde;

"Duymuştum ama dinlemediğim için bilmiyordum," dedi.

"Ben dinledim ve biliyorum. Bu program bir müzikçi gelene kadar bizim işimize yarayabilir."

"Yani müzik öğretmeninini yerini Muzaffer Sarısözen mi alacak?"

"Vallahi de aynen öyle Sıtkı Bey."

"Olur mu dersin?"

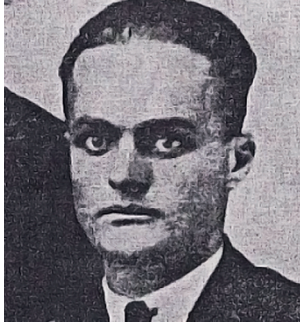
"Niye olmasın?"

"İyi, ama o saatte radyoyu okula nasıl götürüleceğiz?"

"Radyoyu götürmeyeceğiz. Talebeyi radyonun yanına getireceğiz."

Eğitim başı Zeki Tunaboylu'nun, Evinde, neredeyse eni yarım metreyi bulan pilli bir radyosu vardı. Pilleri; anot ve katot diye iki parçadan oluşuyordu. Bunlar radyo gövdesinin içine gizlenemeyecek boyut ve ağırlıkta iki ayrı parçaydı. Anot, dikdörtgen prizma biçiminde ve yaklaşık 7-8 kilo ağırlığındaydı.

Katot ise bir kilogram kadar ağırlığı olan, yaklaşık 25 cm yüksekliğinde silindirik bir parçaydı. Konutun çatısına gerilen 8-10 metre uzunluğunda bir bakır tel de anten görevi yapıyordu. Zeki Tunaboylu radyoyu evine kurarken epeyce uğraşmış neredeyse bir gün boyunca çatı ile

Eğitimci, şair Zeki Tunaboylu

oda arasında mekik dokumuştusu. Bu boyutta bir radyoyu, kurulduğu yerden kıpırdatmak bile bir olaydı. Bu nedenle, eğer radyodan yararlanmak gerekecekse, radyo öğrencilerin ayağına değil, öğrenciler radyonun ayağına gelecekti. Olsun, gelirlerdi, sorun yoktu. Yeter ki dersler boş geçmesin, müzik öğretmeni gelinceye değin, müziğe ayrılan zaman dolu dolu geçsin.

Ama tüm öğrencileri radyonun olduğu eğitim başkanının konutuna getirmek de pek mantıklı değildi. Daha uygulanırlığı kolay bir yöntem bulmalılardı. Buldular da. Her sınıftan kulağı müziğe yatkın ikişer öğrenci seçildi. Bunlar, çarşamba günleri yayın saatinde Tunaboylu'nun konutunun penceresinin önünde toplandılar. Çünkü Tunaboylu radyoyu ancak pencerenin önüne kadar taşımayı başarmıştı. Seçilmiş öğrenciler radyo programını dinleyerek öğrenecekleri türküyü müzik derslerinde arkadaşlarına öğretecekler, böylece müzik derslerinin hakkı bir ölçüde verilebilecekti.

O çarşamba seçilen öğrenciler, Tunaboylu'nun penceresinin dibinde toplandılar. Ellerinde kalemleri ve şarkı-türkü defterleri vardı. Kimi

Program başladığında Mustafa Sarısözen'in biraz boğukça ama etkili ve sevecen sesi duyuldu:

"Muhterem dinleyiciler! Bugünkü 'Bir Türkü Öğreniyoruz' programında bir Çorum Türksüsü öğreneceğiz: Şu Uzun Gecenin Gecesi Olsam.

Ben bu türküyü sayın Niyazi Biçerel'den dinleyip notaya aldım. Şimdi isterseniz bu güzel türküyü önce korumuzdan dinleyelim."

Türküyü seslendiren koro, Sarısözen yönetimindeki Yurttan Sesler Korosu'ydü. Koro, türkünün iki dörtlüğünü söyledi. Sarısözen yine boğuk ve biraz da hüzünlü sesiyle;

"Şimdi de türkünün sözlerini öğrenelim," diyerek türkünün sözlerini dize dize, dinleyenlerin yazmalarına

olanak sağlayacak aralıklarla söyledi.

Şu uzun gecenin gecesi olsam...

Sılada bir evin bacası olsam (anam anam)

Dediler ki nazlı yarin pek hasta...

Başında

okuyan hocası olsam (anam anam)

Sarısözen türkünün üç kıtasını ağır ağır söyleyerek isteyenlerin

Halk müziği sanatçısı ve derleyicisi Muzaffer Sarısözen

yerde bağdaş kurmuş, kimi bir tahta parçasının üzerine oturmuş, kimi de bir taşın üzerine yerleşmişti.

Savaştepe Köy Enstitüsü keman grubu

yazmasına olanak sağladıktan sonra “Şimdi türküyü bir defa da ezgiyle dinleyelim.” dedi.

Bu sefer türküyü, Yurttan Sesler Korosu’nun saz ekibi seslendirdi.

Savaştepe’nin kulağı müziğe yatkın öğrencileri programı can kulağıyla dinliyorlardı. Özellikle Sarısözen’in boğuk çıkan kısık tonlu duygulu sesi ilgilerini çekiyordu.

“Türküyü bir de solo olarak dinleyelim.”

Yurttan Sesler Korosu’nun kadın seslerinden biri türküyü solo olarak seslendirdikten sonra Sarısözen, dinleyenleri de olaya katmak için:

“Sayın dinleyiciler, kıymetli

türkü dostları, bu sefer siz de bizimle birlikte söyleyebilirsiniz?” dedi.

“Yalnız şu hususa dikkat etmemiz gerekir ki sanatçımızdan dinlerken siz de farkında olmuşsunuzdur; türkünün her kıtasının ikinci ve dördüncü mısraları icra edilirken ‘anam anam’ nakaratları

söylenmektedir. Bunu bilhassa hatırlamanızda fayda vardır.”

Önce sazlar başlangıç yaptı “Şu Uzun Gecenin Gecesi Olsam”a. Sonra koro seslendirdi ilk dörtlüğü. Ankara Radyosu’nun müzik programı, beklenen yararı sağlıyor, Savaştepe Köy Enstitüsü’nde bir müzik dersi olarak işlev görüyordu. Ama o an için Sarısözen ve Yurttan Sesler ekibi bunu bilmiyorlardı, bilseler kim bilir ne kadar mutlu olurlardı. Müzik

Ankara Radyosu’nun müzik programı, beklenen yararı sağlıyor, Savaştepe Köy Enstitüsü’nde bir müzik dersi olarak işlev görüyordu.

kulakları iyi köy çocuklarının birkaç seslendirmede çabucak kavrayıp

başarıyla seslendirdikleri türkünün nağmeleri önce Zeki Tunaboylu'nun evinin açık penceresinden içeri girip odaları dolaşiyor, sonra dersliklerde, atölyelerde ya da tarım alanlarında çalışmakta olan arkadaşlarının kulağına kadar gidiyordu.

Program bitince, Zeki Tunaboylu¹ radyosunu pencere önünden masa üzerine taşıyıp, haftaya çarşamba günü saat üçe kadar penceresini kapattı. Radyo programından türkü öğrenmek ve öğretmek üzere seçilmiş öğrenciler de müzik derslerinde zorunlu ve gönüllü müzik öğretmenliği yapmak üzere arkadaşlarının yanına gittiler.^{2/3} •

(Mehmet Duru, Savaştepe Köy Enstitüsünde Sanat Eğitimi, s.153, 154)

1. Zeki Tunaboylu 1906'da Bulgaristan/Plevne'de doğdu. 1923 yılında Türkiye'ye gelecek Edirne Öğretmen Okulu'nu 1929'da bitirdi. Sındırgı İlkokulu'nda öğretmenlik yaptı. Köy enstitülerinin açılmasıyla birlikte Savaştepe Köy Enstitüsü'nde çalışmaya başladı. Yürütmekte olduğu müfettişlik görevi sırasında Zonguldak'ta

denetimden dönerken bir trafik kazasında yaşamını yitirdi (1949).

Zeki Tunaboylu'nun çocuk edebiyatı dalında kitapları bulunmaktadır.

2. "Bir Türkü Öğreniyoruz" programından yararlanarak türkü öğretmek yöntemi, ileriki zamanlarda, müzik öğretmenlerinin rehberliğinde de sürdürülmüş, öğrencilerin müzik dağarlarına bu yolla onlarca türkü katılmıştır.

3. Sarısözen'in Bir Türkü Öğreniyoruz programından diğer enstitülerde de yararlanıldığı anlaşılmaktadır. Bu konuda Gönen Köy Enstitüsü ve Sonrası adlı kitabın önsüzünde Prof. Dr. Kemal Kocabaş şunları söylemektedir:

Savaştepe, Aksu Köy Enstitülerinde olduğu gibi 1940'lı yıllarda Ankara Radyosu'nda Muzaffer Sarısözen'in "Bir Türkü Öğreniyoruz" programının Gönen'de de önemli bir eğitim-kültürel işlevi olmuş.

Gönen çıkışlı Necati Kıyak "Ömer Uzgil halk türkülerini öğrenmemiz için yayın saatinde bizi evinin yakınına götürürdü. Dışarıya bir hoparlör yerleştirmişlerdi. Halk türkülerinin yayınlanacağı saatte defter ve kalemlerimizle oraya giderdik. Muzaffer Sarısözen söyleyecek türkünün sözlerini, yazılabilecek yavaşlıkta söylerken biz de defterlerimize yazardık. Yazma işi bitince programdaki türkü, küçük parçalar halinde besmesine uygun söylenirdi, biz de tekrarlardık.

Sonunda türkü bütünüyle söylenirdi, biz de söyledik. Her programda sadece bir türkü yayınlanırdı. Bu sayede o yıl on türkü öğrenmiştik." şeklinde anlatarak o dönemdeki kültürel imceyi bize aktarı.

Mustafa Kemal'den

Birinci imtihan Harbiye'de ve subay olduğum sıralarda başımdan geçenlerdi.

İkinci imtihan Libya tecrübesiydi...

Üçüncü imtihan; Dünya Harbi'nden. Beni Doğu Cephesi'ne gönderdiler. Her şey bozuk. Ordu bitkin. Kendi şerefimi ve orduyu kurtarmak lazım. Uzun bir mücadele ile başladım.

Bu tecrübeler bana sabrı, bir fikre bağlanmayı ve o fikirde durmayı ve sonra da insanları öğretmişti:

Bir gerçeği de öğrenmiş oldum:

Tehlike insandan kaçır!

• Falih Rıfkı Atay, Çankaya, s.77-78 (Mustafa Kemal'in anlatımı)

Nuh'un Gemisi

Resim: Edward Hicks. Noah's Ark (1846)

Rivayete göre Nuh bu yolculuğun yapıldığı gemiyi servi ağacından yapar. Tahtaların arasından içeri su sızmasın diye içten ve dıştan ziftlenmişti.

Gemi, bir katı insanlara, bir katı evcil ve yabani hayvanlara ve bir katı da kuşlara ayrılmış olarak üç (bazı kaynaklara göre altı) katlıydı.

Yazan: OLCAY BAĞIR

Tek tanrılı üç dinin kutsal kitabında da anlatılır Nuh'un hikâyesi. Yer-yüzü sularla kaplanınca Nuh peygamber, karısı, üç oğlu ve üç geliniyle birlikte yaptığı dev gemiye binerek bu yıkıcı tufandan kurtulurlar. Dev gemiye her hayvanın erkeği ve dişisini de almışlardır. Böylelikle gemidekiler sayesinde insanlık ve hayvanlar âlemi yok olmaktan kurtulmuş ve yeniden üremişlerdir. Nuh'a "Adem'den sonra insanlığın ikinci babası" denilmesi de bundandır.

Irkların ortaya çıkışı da Nuh tufanıyla açıklanır. Nuh'un oğullarından Sam, Arabistan yarımadasına gider ve Ortadoğu halklarının ortak atası olur. Yafes, Asya kıtasına gider ve Asya halklarının atası olur. »

Ham ise Afrika'ya yerleşir, siyahilerin atası olur. Bu söylencede en çok dikkat çeken Ham'dır. Zira söyleneceye göre Ham, babası Nuh'u çıplak olarak görüp güler. Nuh da ona beddua eder. Afrikalıların siyah derili olması bu bedduaya dayandırılır.

Amerika'nın Kentucky eyaletinde Nuh'un Gemisi'nin tam boyutlu bir kopyası ve gemiyi gezen ziyaretçiler (altta)

Sunay Akın'a göre Nuh'un gemisiyle aylar süren seyahati "tarihin en renkli yolculuğu"dur. Rivayete göre Nuh bu yolculuğun yapıldığı gemiyi servi ağacından yapar. Tah-taların arasından içeri su sızmasın diye içeriden ve dışarıdan ziftlenmişti. Gemi, bir katı insanlara, bir katı evcil ve yabani hayvanlara ve

bir katı da kuşlara ayrılmış olarak üç katlıydı. Bazı kaynaklarda geminin altı katlı olduğu yazar. Geminin her katında ışık ve havalandırma için pencereler vardı.

Kaynaklarda geminin boyutlarıyla ilgili değişik bilgiler verilir. En sık kullanılan bilgilerse geminin uzunluğunun 300 arşın (135 metre), genişliğinin 50 arşın (22,5 metre) ve yüksekliğinin de 30 (13,5 metre) arşın olduğu bilgileridir.

Nuh'un Gemisi'ndeki hayvanlarla ilgili söylenceler

13. yüzyılda yaşamış olan İran kökenli Arap yazar el-Kazvanî'nin günümüze kadar ulaşan Acaib el-Mahlukat ve Garaib el-Mev-

cudat (Acayip Yaratıklar ve Garip Varlıklar) adlı eserinde Nuh'un Gemisi'yle ilgili bir söylence geçer. Zeki Tez'in, başucu kitabı niteliğindeki mükemmel eseri Mitolojinin Kültürel Tarihi kitabında aktardığı söylenceye göre Nuh'un Gemisi'nde hayvan dışkıları çoğalınca, tanrı, Nuh'a filin kuyruğunu çekmesini

söylemiş. Nuh peygamber filin kuyruğunu çekince filden biri erkek biri dişi iki domuz çıkmış. Bunlar gemideki gemideki hayvanların pisliklerini yiyerek çevreyi temizlemişler. Domuzun burnunu okşayınca burun de-

liklerinden iki fare çıkmış. Fareler gemini tahtalarını kemirmeye başlayınca tanrı Nuh'a aslanın iki gözü arasını ovalamasını söylemiş. Sonunda aslan hapşırınca aslanın burun deliklerinden, aslana benzeyen hayvanlar olarak biri erkek biri dişi kedi çıkmış ve bunlar farelere saldırmışlar.

Söylencelerden eşek de nasibini almıştır. Gemiyeye binmesi yasaklanan şeytan, eşeğin kuyruğuna tutunarak gemiyeye binmeyi başardığından, eşek uğursuz sayılmıştır.

Avustralya kaynaklı bir anlatıma göre gerçekte Nuh'un üç gemisi vardı. Biri dinazorlarla, diğeri nesli tükenmiş hayvanlarla dolu olup bunlar aşırı yük nedeniyle

Avustralya kaynaklı bir anlatıma göre gerçekte Nuh'un üç gemisi vardı. Biri dinazorlarla, diğeri nesli tükenmiş hayvanlarla dolu olup bunlar aşırı yük nedeniyle batmışlardı.

batmışlardı. Nuh'un da bulunduğu üçüncü gemi ise kanguru gibi keşeli hayvanların sayesinde havayla dolup şişmiş bot gibi olduklarından batmamış ve tufan sonrası Avustralya'ya inmiştir.

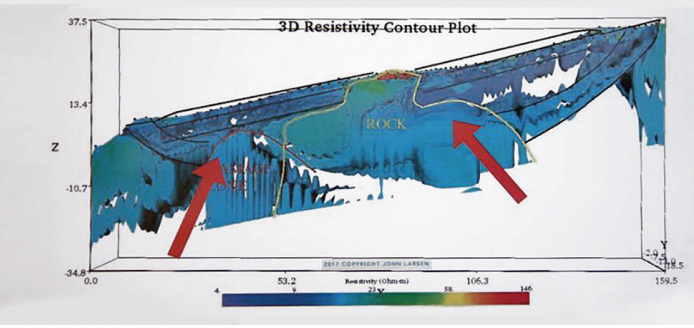
Nuh'un Gemisi nereye indi?

Dünyada, Nuh'un Gemisi'nin indiğine inanılan ve kutsal kabul edilen birçok dağ var. Bunların çoğu Ortadoğu'da, özellikle de Anadolu topraklarındadır.

Süphan, Nissir, Cilo ve Cudi dağlarının yanı sıra, Nuh'un Gemisi'nin doruğunda yer aldığına en çok inanılan dağ Ağrı Dağı'dır. Bu söylenceler bilimsel çalışmalara da kaynaklık etmiş, zaman zaman Ağrı Dağı araştırmacıların ve maceraperestlerin akınına uğramıştır.

3D İŞLENMİŞ SONUÇLAR

Ağrı Dağı'nda Nuh'un Gemisi'nin kalıntılarının olduğu iddia edilen alan (üstte) Amerikalı bilgisayar mühendisi ve arkeolog Andrew Jones tarafından yer altı görüntüleme çalışmasıyla ortaya çıkarılan alanın 3 boyutlu görüntüsü. (Ok ile işaretli bölgelerin geminin zarar gördüğü kayalıklar olduğu iddia edilmektedir)

Sunay Akın'ın Bir Çift Ayakkabı kitabında verdiği bilgilere göre Nuh'un Gemisi'nin Ağrı Dağı'ndaki izinin görüldüğü fotoğraf, harita çalışması için dağın üstünde uçan bir uçaktan, o sırada askerlik görevini yapan ünlü fotoğraf sanatçımız Ara Güler tarafından çekilmiştir.

şumun lav akıntısından da önce var olduğu kanaatine vardım. Aldığım ölçülerde boyunun 150, eninin 50 metre, yüksekliğinin de dıştan, lavlardan itibaren de 6,5 metre olduğunu gördüm. Bölge Ağrı ve Tendürek etekleriydi. Derhal aklıma Nuh'un Gemisi geldi. Mantıka

Yüzbaşı
İlhan Durupınar

Ancak bu fotoğrafı yorumlayarak geminin varlığını ortaya atan, harita uzmanı Yüzbaşı İlhan Durupınar'dır. Durupınar şunları söyler:

"11 Eylül 1959 Cuma günü çalışmalarım esnasında, Doğubeyazıt civarında mezkûr mıntıkanın haritasını yaparken lavlara gömülmüş hakikaten enteresan bir şekle tesadüf ettim. Bu şekil vadide sel ve lav yatağındaydı. Fakat bir kenarını da kısmen lavlar örttüğü için uzun araştırmaların sonunda bu olu-

ve estetik bakımından bir uygunluk vardı. Sonra düşündüm: Acaba sulara dayanan bu gemi sonradan lavlar tarafından tahrip edilemez miydi? Herhalde edilmedi. Pompei harabelerinde de küllerin muhafaza ettiği ve taşlaştırdığı, yüzünün ifadesi dahi bozulmamış insan cesetleri bulunmamış mıydı?”

Nuh'un Gemisi'nin Şırnak'taki Cudi Dağı'na indiği de yaygın rivayetlerden biridir. Şırnak'ın asıl adının “Şer Nok”, onun aslının “Şehr-i Nuh” (Nuh kenti) olması gelenekten gelen bir kanıt olarak kabul edilmektedir.

Tufan olayı dünyanın birçok mitinde de geçer. En bilineni

Sümerlerin Gılgamış Destanı'dır. Gılgamış, ölümsüzlük arayışları sırasında tufandan yaptığı gemi sayesinde kurtulan Utnapiştim ve karısını bulup onlara ölümsüzlüğün sırrını sorar.

Bir başka tufan miti Antik Yunan'dadır. Zeus insanları büyük bir selle cezalandırır. Selden yalnızca Prometheus'un ölümlü oğlu ve gelini kurtulur. Çünkü Prometheus oğlu Deukalion'u uyarmış ve gemi yapmasını söylemiştir. Bu mitin devamında insanlık Deukalion ve karısı sayesinde tekrar dünyaya yayılırlar.

Bunlar dışında da Hint, Çin, Avustralya, Meksika ve Avrupa mitlerinde de tufan anlatılarına rastlanır. •

Mamut dişinden 41.500 yıllık kolye

Mamut dişinden yapılmış 41.500 yıllık bir kolye ucu, Avrasya'da modern insanların yapmış olduğu bilinen en eski takı olabilir. Takının üstündeki süslemelerin Güneş veya Ay'ın döngüleriyle ilişkili olabileceği düşünülüyor.

Bilim insanlarından oluşan bir ekibin yayımladığı makalede, şu anda iki parça halinde olan kolyenin 2010 yılında Polonya'nın Stajnia

Mağarası'nda yürütülen arkeolojik kazılar sırasında bulunduğu ve yapılan son radyokarbon tarihleme çalışmalarının buluntuyu yaklaşık 41.500 yıl öncesine tarihlendiği belirtiliyor. Yapılan açıklamada, kolyenin dekorasyonu, birbirini düzensiz bir şekilde takip eden 50'den fazla noktali desenlerden ve iki tam delikten oluştuğu söyleniyor. Bu noktali desenlerden her birinin başanlı geçen bir avı ya da Ay'ın veya Güneş'in döngülerini temsil edebileceği düşünülüyor.

Mamut dişinden yapılmış kolyenin iki farklı görünümü.

Tarihten Sayfalar

Erhan Kanyılmaz

Fidel Castro'nun Zafer Yürüyüşü

Fidel Castro ve kendini destekleyen devrimcileri Havana'ya girerken, 8 Ocak 1959.

Küba Devrimi 1959 yılının Ocak ayında başarıya ulaştığında Fidel Castro için önemli bir sorun vardı. Çünkü kendisi Havana'dan yaklaşık 900 km uzaktaydı. Buna rağmen Castro, başkente yapacağı yolculuğunu bir zafer yürüyüşüne dönüştürdü.

Küba diktatörü Fulgencio

Batista, 1 Ocak 1959'un erken saatlerinde Havana'dan kaçtığında, Fidel Castro adanın diğer ucunda bulunuyordu ve Batista'nın uçuşu onu şaşırtmıştı. Castro ülkenin güneydoğu tarafında sıkışıp kalmıştı. Rakibi durumunda olan rejimin en üst düzey komutanları ile kısmen müttefik durumda olan gerilla

kuvvetlerinin başındaki yöneticiler ise başkentin bulunduğu ülkenin kuzeybatısına doğru yönelmişti. Yarışı kaybedeceğini bilen Castro, içinde bulunduğu elverişsiz durumu bir fırsata çevirdi. Ardından adaylı boydan boya katedeceği sekiz günlük zafer yürüyüşüne başladı. Amacı Batista'nın yerine geçerek ülkeyi yönetmekti.

General Batista 1940'larda ilerici ve demokratik anlayışa sahip bir kişiydi. O yıllarda yapılan seçimler sonunda ülkenin başkanı oldu. Görev süresi bittikten bir süre sonra 1952'de bir askeri darbeyle tekrar iktidara döndü. Seçimleri iptal etti, muhalefeti bastırdı. Kübalıların aleyhine, kendine kişisel maddi kazanç sağlamak için ABD Mafyası ile anlaşmalar yaptı. Statükoyu değiştirecek bir seçim yolu olmayınca, Küba'daki muhalefet grupları şiddeti de içerecek şekilde ayaklanma yolunu seçti.

Castro'nun başında bulunduğu grubun isyanı 26 Temmuz 1953 tarihinde ülkenin Doğu Eyaleti'nin büyük bir şehri olan Santiago'da başladı. Buradaki kırsalılara geniş çaplı saldırılar düzenlendi. Castro hapse atıldı. Serbest bırakıldıktan

sonra, Meksika'ya sürgüne gönderildi. Burada bulunduğu sırada Küba'nın Doğu Eyaleti'nin dağlarında gerçekleştireceği gerilla mücadelesinin planını yaptı. Ulusal Devrimci Hareket adlı grup Castro'nun 26 Temmuz Hareketi ya da M26 adı ile bilinen oluşum ile birleşti. Devrimci Direktörlük adlı grubun da dahil olmasıyla Küba'daki isyan hareketi kentlerde gerçekleştirilecek direniş odaklandı.

Castro'nun halk tabakasından oluşan isyancı grubu, 1956 yılının sonlarında Sierra Maestra dağlarına gitti. Birkaç ay sonra, Devrimci Direktörlük Havana'daki başkanlık sarayına saldırdı. Batista kıl payı kurtuldu. Bu olay esnasında

Batista Sierra Maestra dağlarını gösteren haritanın yanında, Mart 1957

Devrimci Direktörlük oluşumunun lideri olan José Antonio Echeverría öldürüldü. Sağ kalanlar Küba'nın merkezindeki Escambray dağlarına kaçarak Castro'dan bağımsız şekilde gerilla eylemlerini başlattı.

Yaşanan iç anlaşmazlıklar nedeniyle İkinci Cephe adlı bir grup ortaya çıktı. Böylece ülkede üç ayrı gerilla kuvveti faaliyet göstermeye başladı. Ancak bunların ortak düşmanı Batista idi. Bunun haricinde de kendilerine birtakım hedefler koymuşlardı.

Batista, 1958 yılının yaz aylarında ülkenin doğusunda Castro'ya karşı bir operasyon başlattı. Muazzam üstün gücüne rağmen, Küba ordusu gerilla savaşına hazırlıksızdı. Gerçekleşen çatışmalar neticesinde Küba ordu birlikleri büyük yenilgilere uğradı. Böylece M26 ülkenin batısına doğru ilerleme fırsatını yakaladı. İsyancılar Küba'nın merkezindeki bazı kilit şehirleri ele geçirdiğinde, Batista arkasında bir iktidar boşluğu bırakarak Dominik Cumhuriyeti'ne kaçtı. Bunun üzerine Castro, Batista'nın yerine geçecek kişinin kendisinden başka birisi olmadığını göstermek üzere meşhur yürüyüşünü başlattı. Fidel Castro başlattığı hareketi şu sözlerle özetledi:

“Devrim şimdi başlıyor ve bu sefer 1898 yılındaki gibi olmayacak. Çünkü o zaman Kuzey Amerika'dan gelenler ülkemizin efendisi oldu. Cumhuriyetimiz ilk defa özgür olacak.”

Castro'nun yürüyüşü 1 Ocak 1959 tarihinde Santiago'da 200 bin kişinin önünde yaptığı konuşmanın ardından başladı. Burası M26'nın kalesi konumundaydı. Castro'nun

halkla ilişkiler konusundaki yeteneği çok iyiydi. Ayrıca Che Guevara isyancıların elindeki radyoyu kullanarak etkili konuşmalar yapıyordu. Halk bu konuşmalarla hazırlandıktan sonra Castro, saklandığı yerden bir kurtarıcının ortaya çıkması gibi halkın önüne geldi. Castro'nun propaganda işlerini yapan Carlos Franqui o günleri daha sonra şöyle hatırlıyacaktı:

“Biz, yani sakallular eskilerin azizleri gibi dağlardan indik. İnsanlar çılginlar gibi bizi karşılamaya koştı. Bize dokundular ve kirli sakallarımızı öptüler. Yaşadıklarımız gerçek bir yeni yıl partisiydi.”

Che Guevara

Castro, o gece Santiago'yu Küba'nın başkenti ilan etti. Bu onun tek başına aldığı bir karar değildi. Ancak rakiplerine verdiği mesaj çok açıktı. O nerede ise iktidar da oradaydı. Ancak Castro, ülkenin geleceğini şekillendirmek için doğudaki destekten daha fazlasına ihtiyacı olduğunu biliyordu. Mutlaka Havana'ya ulaşmalıydı. Ama İkinci Cephe ve Devrimci Direktörlük oraya

Castro'dan önce vardı.

Bir süre M26 ile hareket etmelerine rağmen güven vermeyen bu gruplar Castro'nun karşısındaki tek problem değildi. Batista tarafından 1956 yılındaki darbe girişiminden sonra hapse mahkûm edilen Albay Ramón Barquín, diktatörün ayrılmasının ardından serbest bırakıldı. Barquín, Havana'nın Columbia bölgesindeki garnizonu ele geçirdi. Batista karşıtı kimliği ile başkent'in önemli bir bölümünün kontrolünü ele geçiren Barquín güçlü bir rakip olarak ortada duruyordu. Halktan aldığı desteği sürdürmek isteyen Castro, derhal kendi kontrolündeki radyodan bir konuşma yaptı. Konuşmada geçen can alıcı cümle "*Sivil hükümetten başka bir çözümü asla kabul etmeyeceğiz.*" şeklinde idi.

Castro, gelişen bu durumlar üzerine Guevara'nın ve Cienfuegos'un kontrolünde olan grupları Havana'ya gönderdi. Kendisi ise ülkede hızını kendinin belirleyeceği bir yürüyüş yapmaya karar verdi. Amaçlara ulaşmak için yürüyüş kışmen bir zafer turu, kısmen de siyasi kampanya şeklinde olacaktı.

Boyunda bir Kutsal Bakire Meryem tılsımı ve geniş omuzlarında bir M-2 tüfeği olan Castro, üstü açık bir Jeep ile Santiago'dan ayrıldı. Havana yolundaki büyük şehirlerde durarak, saatlerce süren konuşmalarla kafasındaki yeni Küba vizyonunu açıkladı. Konuşmaları dinleyenler kısa sürede Castro'ya destek verir hale geliyordu. O

dönemdeki İngiliz Büyükelçisinin gözlemlerine göre; yol kenarlarına dizilmiş, meydanları doldurmuş binlerce insan vardı. Bu insanlar 190 cm boyu ile Küba standartlarına göre oldukça uzun olan Castro'ya dokunmak için birbirleriyle yarıştıyordu. Halk onu José Martí, Robin Hood, Garibaldi ve hatta Hz. İsa gibi bir kurtarıcı ayrıca Küba'nın bağımsızlık ikonu olarak görüyordu. Castro'nun yürüyüşü iyi başlamıştı ama başkent için savaşmak zorunda kalma olasılığını da göz ardı etmiyordu. Gittiği her yerde daha fazla devrimciyi ve eski askeri kendi grubuna katılmaya teşvik ediyordu.

Castro'nun yaptığı konuşmalar Cesnasında halka iç içe olmasının özel bir amacı vardı. İnsanların Küba'nın geleceğini şekillendirecek kişinin kendisi olduğuna inanmalarını sağlamaya çalışıyordu. Bunun için de konuşmalardaki kullandığı tarz tek seçenek gibi görülüyordu. Artık o siyasi entrikalar içinde Küba dağlarının derinliklerinde yaşayan gizemli bir kanun kaçağı değil, devleti yönetmeye hazır büyük bir adaydı. Castro kadın haklarından tarım reformuna kadar hemen her konuda izleyeceği politikaları içeren konuşmalar yapıyor ve bunları binlerce insan dinliyordu.

Batista diktatörlüğünün zirvede olduğu dönemlerde bile liberal ve adil bir yargıç olan Manuel Urrutia, diktatörün ayrılmasından sonra ülkenin başkanı seçildi. Bu isim üzerinde isyancı gruplar ve finans

çevreleri mutabakat sağlamıştı. Ancak bütün taraflar Urrutia'nın ülkeyi kontrol altında tutmak için yetersiz olacağını da biliyordu. İsyancı gruplar arasında Castro'nun Batista sonrasında silahlı kuvvetlerin komutanı olması için uzlaşma sağlanmıştı. Bu nedenle Castro, kalabalıklara seslenirken cumhurbaşkanı onu istediği sürece bu görevi sürdüreceğinin altını çiziyordu.

Castro, başladığı yürüyüşün gelecekteki siyasi yaşamını sağlamlaştırmak için çok önemli olduğunun farkındaydı.

Castro'nun hem eski rejimden hem de kendinden sonra iktidara aday olabilecek kişiler arasından çok sayıda düşmanı vardı. Bu nedenle

Castro, başladığı yürüyüşün gelecekteki siyasi yaşamını sağlamlaştırmak için çok önemli olduğunun farkındaydı.

yapılan yürüyüş esnasında güvenlik ihtiyacı ortaya çıkıyordu. Kardeşi Raúl ve grubun askeri lideri olan Huber Matos ile özel bir görüşme yaparak kendisinin başına bir şey gelmesi durumunda bu ikilinin yerine geçmesini istedi. Ancak Castro'nun bahsettiği yer henüz Küba liderliği değildi. Ülkenin doğusunda insanların kalplerini kazanmış olması Castro için umut vericiydi. Ama bu destek henüz tüm ülke için geçerli değildi.

Havana'ya ilk giren ve başında Eloy Gutiérrez Menoyo'nun bulunduğu İkinci Cephe, kendine göre bazı nedenlerden dolayı kışlaları ve hükümet binalarını ele geçirmedi. Menoyo, devrime karşı hala bir askeri darbe ihtimalinin olduğunu ve İkinci Cephe'nin başkent sokaklarında devriye gezmeye devam edeceğini vurguluyordu.

Devrimci Direktörlük ise farklı uygulamalara yöneldi. Bir kışladan çok sayıda silah aldı ve onları eski merkezi olan üniversitede depoladı. 1957 yılında Batista'ya karşı büyük ayaklanmanın yapıldığı yer olan başkanlık sarayını da ele geçirdi. İsyancıların zafer öncesinde kendi aralarında yaptıkları anlaşmalar, savaştan sonra Castro'ya askeri kontrolü verse de bu siyasi liderliği kapsamıyordu. Devrimci Direktörlük Batista'ya uzun süredir muhalefet ettiği için ödül istiyordu.

Castro, M26'nın öncülleri olarak Havana'ya ulaşan gruplara derhal kışlaları kontrol altına almalarını emretti. Bunun üzerine Che Guevara, limana bakan ve sömürge zamanından kalan kaleyi ele geçirdi. Camilo Cienfuegos ise Barquín ile pazarlık yapmak için Camp Columbia garnizonuna gitti. Barquín asilerin halk desteğinin kendisinkinden çok daha fazla olduğunu fark etti. Ayrıca başında olduğu silahlı gruplar peş peşe yenilgi yaşadıkları için moral seviyesi çok düşüktü. Hal böyle olunca Barquín köşeye sıkıştı. Ardından Küba'daki en önemli kışlaları Cienfuegos'a teslim etti.

Bu gelişme, isyancı koalisyonun zaferini teyit etti. Ayaklanma sona ermişti ancak devrimin alacağı şekil hâlâ belirsizdi.

Batista sonrasında ortaya çıkan durumda Castro'nun karizması ve ülkenin kritik altyapısını güvence altına alma kararlılığı onu baskın siyasi ve askeri lider konuma getirdi. Artık Küba'daki tartışmasız en güçlü kişiydi. Yürüyüşün geri kalanında devrim sonrasında ülkeyi nasıl yönetmesi gerektiğine odaklandı.

Yürüyüş sırasında Castro rotada önemli bir değişiklik yaptı. Anayoldan ayrılarak güneydeki Cienfuegos şehrine gitti. Burası önemli bir deniz üssüydü ve Castro, 1957'de Batista'ya isyan eden deniz piyadelerine saygılarını sunmak istedi.

Daha da önemlisi, şehir İkinci Cephe tarafından kurtarılmıştı. M26, Küba'daki diğer tüm büyük garnizonları, hapishaneleri, limanları ve havaalanlarını kontrol etmesine rağmen Cienfuegos, Castro'nun nispeten zayıf olduğu bir yerdi. Daha da kötüsü, bu şehir bir Amerikalı olan William Morgan tarafından yönetiliyordu. Castro, Morgan'a kendine boyun eğmesini gerektiğini

söyleyerek "Küba'da zafere ulaşmış bir devrim var. Artık imtiyazlı küçük gruplar yok." şeklinde cümleler sarf etti.

ABD, bir gün sonra Urrutia'nın kurduğu yeni hükümeti resmen tanıdı. O dönemde ABD Dışişleri Bakanı olan John Foster Dulles'in Başkan Eisenhower'a yazdığı bir notta, "Geçici Hükümet komünist lekedden arınmış görünüyor ve ABD ile dostane ilişkiler sürdürme niyetinde olduğuna dair işaretler var." şeklin-

Santa Clara'da geçit töreni yapan devrimci gruplar, Ocak 1959

de ifadeler bulunuyordu. Castro ise bu arada yabancı gazetecilere verdiği demeçlerde iktidarı ele geçirmek için bir hırs içinde olmadığını belirtiyordu.

Castro, Havana'ya yaptığı yürüyüşün son sabahında, Devrimci Direktörlüğün merhum lideri José Antonio Echeverría'nın ailesiyle tanışmak için Cárdenas'ta durdu.

Rakip olduğu zamanlarda Echeverría'yı "terörist" olarak nitelendirmişti. Şimdi ise Echeverría'nın ağlayan annesine sarılıyordu. Ayrıca kız kardeşinden Echeverría'nın halefleriyle kendisi arasında arabuluculuk yapmasını istedi. Artık Castro Havana'dan sadece 150 km uzaktaydı. Yürüyüş televizyonda yayınlanıyordu ve başkentte hemen hemen her hanede televizyon izleniyordu. Havana hazırdı ve Castro'yu bekliyordu.

Castro Havana'ya girdiğinde orada bulunan foto muhabiri Burt Glinn, gördüklerini "*Kalabalık o kadar büyük ve hareketliydi ki geçit törenine katılanları seyircilerden ayırt etmek imkansızdı. Herkes iç içe geçmişti.*" şeklinde rapor etmişti. Kendisi yaşanan bu kargaşa içinde ayakkabısını ve fotoğraf makinesini kaybetti. Chevrolet araçlarına binmiş isyancılar, tankların üzerine yığılmış insanlar ve at sırtındaki köylülerin hepsi bir aradaydı. Ayrıca çıplak ayaklı dilenciler, ayakkabı boyacıları ve fakir çocuklar da dahil olmak üzere herkes sokaktaydı. İnsanlar Castro'nun yürüyüş kafilesine el sallıyordu. Sirenlerin, kornaların, ışıkların, kilise çanlarının ve top seslerinin birbirine karıştığı bu ortamda insanlar "Viva la revolución!-Yaşasın Devrim" diye bağırıyordu.

Castro'nun yürüyüşünün son noktası Camp Columbia Kışlası oldu. Oradaki konuşmasında zaferden çok ülkenin önünde bulunan sorunlara odaklandı. Ona göre birçok

zorluk vardı. Sosyal demokrasi gelişecekti. Seçimler yapılacaktı. "*Kişisel hürsün devrimin kaderini tehlikeye atmasına izin verilmeyecek.*" dedi. Castro hiç kimsenin dik-tatör olmayacağını vurguladı.

Yaşanan bu gelişmelerden sonra hareket alanını yitiren Devrimci Direktörlük dağıldı. Silahlarını bıraktı, üniversite binalarını terk etti. Bazı üyelerine yeni hükümette uygun görevler verildi. İkinci Cephe liderleri ise başkomutanın himayesi altında orduda bazı makamlara getirildi.

Urrutia, fiilen Başkan olsa da gerçek durum böyle değildi. Çünkü Castro'nun gerçekleştirdiği yürüyüş, Küba'yı gerçekten kimin yönettiğini kesin olarak göstermişti. Başkan Urrutia fiili duruma sadece altı ay dayanabildi. Castro ülkeyi herkesten daha iyi anlamıştı. Ülkenin doğu kesiminde dezavantajlı konumda olduğu durumu bir fırsata dönüştürdü. Kübalıları müreffeh bir geleceğin garantörü olduğuna ikna edecek kadar büyük bir algı yaratmıştı.

Castro o gece Camp Columbia'da yaptığı konuşmada Küba halkına demokratik güvenceler vermiş ve bunlar genel kabul görmüştü. Bunun nedeni Castro'nun yürüyüş esnasında sergilediği performanstı. Ancak yürüyüş esnasında yaratılan etki dört yıl içinde bütün kıtayı nükleer çatışmanın eşğine getirecek şekilde Castro'nun uyguladığı politikaları yeniden şekillendirecekti. •

erhankanyilmaz@butundunya.com

Enerjide Dönüşüm Dönemlerinin Jeopolitik Arka Planları

Günümüzde, ağırlıklı fosil yakıtlara dayalı bir küresel enerji sistemimiz var. Ulaştırma sektörünün ağırlıklı yakıtı olan petrol, halen en çok kullanılan fosil yakıt. Petrolü, elektrik sektörünün ağır topu kömür izliyor. Görece daha az

sera gazı salımı ve verimliliği ise doğal gazı, üç fosil yakıt arasında giderek öne çıkarıyor.

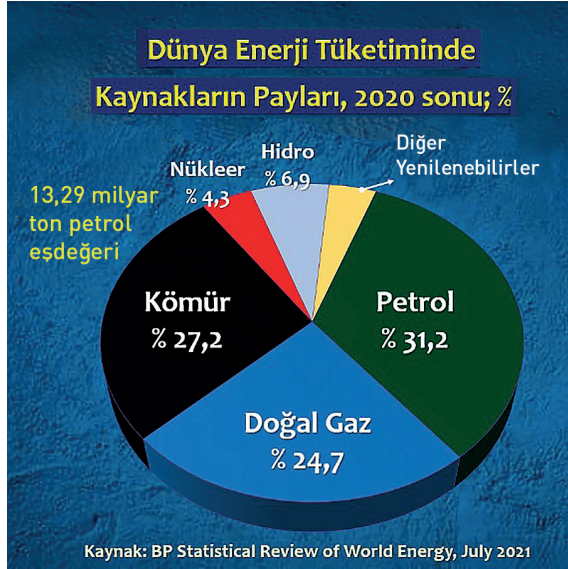
Geleceğe yönelik senaryolarda, payını koruması, hatta kimi senaryolarda arttırması beklenen tek fosil yakıt doğal gaz... Enerji kaynakları, >>

ekonomik gelişmeye ve dönemin gereksinimlerine göre öne çıkıyor, ya da 'altın çağını' tamamlıyor.

16. yüzyılın başlarında (gemi ve ev inşası ve en çok da ısınma ihtiyacı için) oduna olan talebin hızla artması, önce Norveç ve İsveç'in, daha sonra ise Kuzey Amerika ile Avrupa ekonomilerinin entegrasyonlarına yol açmıştı.

Kömür, birim miktarı yakıldığında, oduna göre çok daha fazla ısı verdiği ve odunun olmadığı yerlerde de yaygın olarak bulunabildiği için hızla kullanım alanı kazandı. Sadece ısınma amaçlı yakıt olarak değil; maden eritme, alaşım hazırlama ve elektrik üretimi için de kullanıldığı

için, önemi hızla arttı. Bomba, fişek gibi bazı askeri malzemelerin imalatında da kömür kullanılmaya başlandı. Bu süreçte James Watt, (kömürü yakıt olarak kullanan) buhar makinesini geliştirmek için uzun yıllar büyük çaba harcadı. Buhar makinesinin keşfi ve ekonomik

Dünya Enerji Talebinde Kaynakların Payları; % (Yüzde)

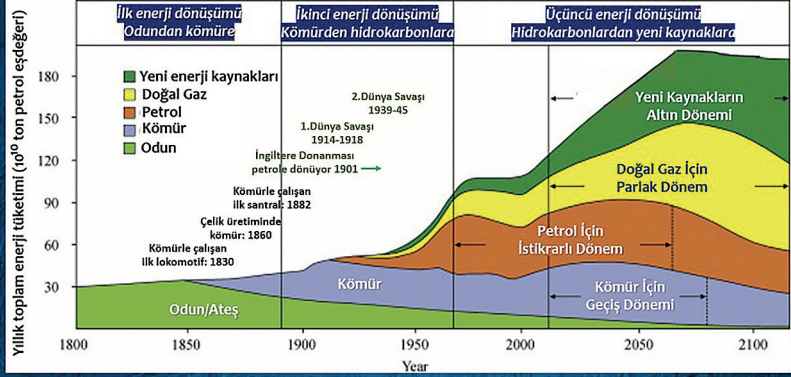
2020 – 2040 (Açıklanan Politikalar Senaryosu-STEPS), WEO 2021 (Stated Policies Scenario)

ENERJİ KAYNAKLARI	2020	2030	2040	2050
Kömür	26	22	19	16
Petrol	29	30	28	27
Doğal Gaz	24	23	23	23
Nükleer	5	5	5	5
Hidro	3	3	3	3
Diğer Yenilenebilirler	9	13	18	23
"Geleneksel" Biyokütle**	4	3	2	2
Fosil Yakıtlar Toplamı	79	75	70	66

** Odun, odun kömürü, kuru yaprak, tezek, vb.

Kaynak: World Energy Outlook 2021, International Energy Agency, Ekim 2021

Enerji tüketiminde dönemler ve geleceğe yönelik tahminler

Kaynak: Energy revolution: From a fossil energy era to a new energy era; Science Direct, Zou Caineng ve diğerleri

olarak kullanılabilir düzeye gelmesiyle, sanayinin ve ulaşımın “doğası” temelden değişti (1769). Kömür madenlerine sahip ülkelerin yanı sıra, kömürü sanayide, elektrik üretiminde kullanan teknolojileri geliştiren ülkeler, dünya sahnesinde öne çıktılar. Savaş gemileri başta olmak üzere, trenler, sanayi kuruluşları, santraller, vb. kömür kullandıkça, **“Birinci Enerji Dönüşümü”ne kömür ve onu etkin olarak kullanan İngiltere, Almanya, ABD gibi ülkeler ve SSCB damgasını vurdu.**

Ancak, enerji güvenliğinin, uluslararası ilişkilerde belirleyici konuma gelmesi, yaklaşık yüzyıl önce ve Birinci Dünya Savaşı’ndan hemen önceki yıllarda gerçekleşti (Petrol ve gazın, odun ve kömürden sonra öne çıkması).

“İkinci Enerji Dönüşümü”nün Temel Dinamikleri

“Energy Revolution: From a fossil energy era to a new energy era”¹

adlı çalışmalarında yazarlar, enerji tüketiminde 3 dönemden söz ederken, kömürden petrole (ve doğal gaza) dönüşüm dönemini, “ikinci enerji dönüşümü” olarak adlandırıyorlar. Bu dönüşümün en önemli tetikleyicisi; İngiliz donanmasının, büyük rakibi Alman donanmasına üstünlük kurmasını sağlayan, kömürden petrole (fuel oil) geçişi olarak kabul edilir. İngiltere’de 1912, 1913 ve 1914’te üç ayrı denizcilik programı yapıldı. Buna göre, yeni gemiler petrole çalışacak, kömürlü petrol tüpeye dönüştürülecekti. 1904-1910 yılları arasında ‘Bahriye Nazırı’ ve önemli bir strateji uzmanı olan Amiral Fisher’in “Fuel oil birgün denizcilik stratejisinde ihtilal yaratacaktır. Sürat artacak, verimlilik ve manevra kabiliyeti sağlayacak” saptaması, İngiltere’ye (Almanya karşısında) büyük üstünlük sağlarken, enerji jeopolitiğinde de muazzam bir dönüşüme neden olmuştur.

“Savaştan önce petrol, kömürün yerini almaya başlamıştı. Böylece, gemileri hareket ettirmek için üretilen buhar, iki; hatta içten patlamalı makinalarda kullanıldığı takdirde de dört kat daha ucuz hale gelmişti. Sadece maliyet azalmamış, gemiler çok daha hızlı hareket eder olmuştu. Petrol, denizcilikte kademeli olarak kömürün yerini alıyordu. Ancak petrol kaynakları, tamamen kontrol altına alınmalı; yabancı payı olmamalıydı. İngiltere'nin güvenliği, bu noktadan sonra; Newcastle'daki kömürden, İran'daki petrole dayanmaya başladı.”²

Bu süreçte, sadece deniz gücü değil, kara gücü de petrole döndü. 1914'ün köhneleşmiş atlı hücum gücü, 1916 Somme Savaşı'nda, yerini ilk kez kullanılan tanklara; atlı taşımacılık, yerini motorize araçlara bıraktı. Uçaklar ve ağır silahlar daha büyük önem kazanmaya ve mekanizasyon, savaş alanında egemen olmaya başladı. Buna bağlı olarak sanayi, savaş aygıtlarını “besleyebilmek” için, artan miktarlarda petrole gereksinim duydular. Tarihte ilk kez sınırlar, gelecek savaşlarda da stratejik

üstünlük sağlayabilmek için, petrol sahalarını içerecek biçimde genişletilmeye başladı.

İngiltere İran'da 1901'de APOC (Anglo-Persian Oil Company-Şimdiki BP) ile devreye girdi. 1914 yılında, 1. Dünya Savaşı başlamadan hemen önce İngiliz hükümeti, APOC'un %51 hissesini devraldı. Böylece İngilizler, bir yandan savaşta kullanacakları yakıtı güvence altına alırken, bir yandan da bu kaynağın kesintisiz akışını sağlayabilmek için, İran yönetimini doğrudan kontrol etme çabasına giriştiler. Ruslar da İngilizlerin bu hamlelerine karşı, benzer girişimlerde bulundular. İran'da iktidara gelen (getirilen) Şah'lar (Nasiruddin, Muzaferuddin, Mehmed Ali, Rıza, Rıza Muhammed) iktidarlarını, hep bu emperyal aktörlere sırt dayayarak

ve onlara petrol-den pay vererek sürdürdüler.³

Tarihte ilk kez sınırlar, gelecek savaşlarda da stratejik üstünlük sağlayabilmek için, petrol sahalarını içerecek biçimde genişletilmeye başladı.

1921'de İngiltere desteği ile gerçekleşen darbeye ve petrolün İngilizlere peşkeş çekilmesine karşı çıkan yurtsever milletvekili Musaddık, Mayıs 1951'de

petrolün millileştirilmesini sağladı. Ancak bunun “bedelini” CIA tarafından organize edilen darbe ile Ağustos 1952'de devrilerek ödedi!

Dönemin İngiltere Dışişleri

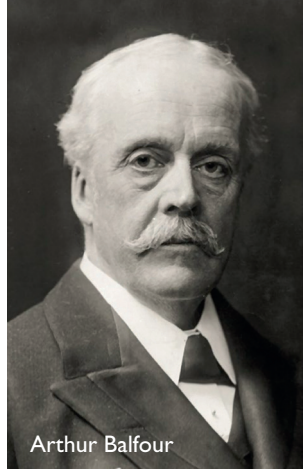
Bakanı Edward Grey, 27 Mart 1911'de "Temel hedefimizi daima hatırdta tutmamızın önemli olduğuna inanıyorum; bu da Basra Körfezi'ndeki ve onu tamamlar nitelikteki Mezopotamya'daki İngiliz çıkarlarını korumaktır." derken, Sadrazam Mahmut Şevket Paşa, "Kuveyt ve Katar gibi çölden ibaret iki kaza yüzünden İngiltere ile ittifak çıkaramayız. Bu ehemmiyetsiz topraklardan ne gibi faydamız olabilir? Kuveyt ve Katar'ı İngiltere'ye bırakmaya ve zengin Irak vilayetimizle uğraşmaya karar verdim." diyerek;⁴ bir yandan çöküşün, diğer yandan stratejik miyopluğun⁵ ibret verici örneğini sergiliyordu. Osmanlı toprakları, Birinci Dünya Savaşı sonrasında işgal edilirken, İtilaf Devletleri'nin en büyük ödüllü kuşkusuz, dünyanın en zengin petrol kaynaklarını barındıran topraklar oluyordu.

Dönemin İngiltere Dışişleri Bakanı Arthur Balfour'un şu sözleri bu durumun somut özetiydi:

"... ne Başkan Wilson ne de bir başkası, Dicle ve Fırat'ın çevresindeki geniş toprakları Osmanlı'ların denetimine bırakmak isteyecektir. Bu durumda sormak isterim: Mezopotamya'daki Küçük Zap Suyu'na kadar veya yeterli derecede zengin su kaynaklarını denetim altına alacak

şekilde, ordularımızla ilerlememizin büyük yararı yok mudur? Bunu başardığımızda, petrol yataklarının büyük çoğunluğu da elimize geçmesi olacaktır" (13 Ağustos 1918).⁶

Amiral Slade, Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru hazırladığı raporunda, Mezopotamya petrole-

Arthur Balfour

rinin ele geçirilmesinin önemine vurgu yapıyordu. Bu rapor Savaş Kabinesi'ne, Kabine Sekreteri tarafından şu notla iletilmişti: "Amiralin bana gönderdiği harita, Mezopotamya'da Kuzey'e ilerlemenin askeri nedenlerin ötesinde haklı gerekçeleri olduğunu açıkça göstermektedir. Mezopotamya'nın değerli petrol kuyula-

rını savaş bitmeden ele geçirmek bir avantaj olacaktır." Savaş Kabinesi, Amiral Slade'ın raporunu, 13 Ağustos 1918 günü görüşmüş ve sonuçta Başbakan Lloyd George, "Savaş sona ermeden Musul'a ulaşılmalı" talimatını vermiştir. Ve Musul, 14 Kasım 1918'de İngiliz Ordusu emrindeki bir Hint Süvari Birliği tarafından, ele geçirilmiştir. Sonrası malûm...

İkinci Dünya Savaşı ve Sonrasında Petropolitik

"ABD 2. Dünya Savaşı'nda, mevcut petrol rezervlerinin üçte birini tüketti. Bu savaşta,

müttefiklerin harcadığı 7 milyar varil petrolün, 6 milyar varilini ABD sağlamıştı.⁷ Yapılan hesaba göre, mevcut rezervler 13 yılda tükenecekti. Bu durum, dönemin ABD Başkanı Roosevelt'i büyük endişeye sevk etti ve Roosevelt, "sağlam ve güvenilir" rezerv bulma kararı aldı. ABD'nin "ilgisi", Orta Doğu'ya ve özellikle S. Arabistan rezervlerine yoğunlaştı. Roosevelt döneminde, 1941'de S. Arabistan'la, 'Kiraya verme-ödünç verme sözleşmesi' imzalandı. Ardından Başkan'a, 'ABD'nin savunması açısından yaşamsal göreceği ülkelere askeri malzeme kiraya verme veya satma yetkisi verildi. 1943'te S. Arabistan, ABD için 'yaşamsal önemde' olarak tanımlandı. Görüldüğü gibi, ABD'ye petrol akışının ne pahasına olursa olsun kontrol altına alınması için belirlenen strateji, adım adım hayata geçiriliyordu. Roosevelt, Yalta'da Stalin ve Churchill ile görüştüktan sonra, Şubat 1945'te Süveyş Kanalı'nda, kral İbni Suud ile USS Quincy gemisinde, tutanağa geçirilmeyen 5,5 saatlik "tarihi" görüşmesini yaptı.⁸ Daha sonraki tüm ABD Başkan'larının da teyit ettikleri gibi, S. Arabistan'dan uygun fiyatla petrol temini ve Basra Körfezi'nden kesin-siz petrol akışının teminatına karşılık,

Jimmy
Carter

Suud sülalesinin güvenliği garanti edildi. İran'ı, Venezuela'yı ve çeşitli ülkeleri, kendi çıkarı doğrultusunda "diktatörlükle" yönetildikleri için suçlayıp, ambargo koymakta tereddüt etmeyen ABD; USS Quincy gemisine, köleleri eşliğinde gelen Kral İbni Suud ile anlaşma yapmakta bir an bile tereddüt etmemiştir.

1945 yılında yayınlanan ABD Dışişleri Bakanlığı belgesi, "Suudi Arabistan petrol rezervleri, dünyanın en büyük rezervleri arasında... Bu rezervler, iki nedenle bizim kontrolümüzde olmalı! Bir yandan tükenen rezervlerimizin karşılanması, diğer yandan dost olmayan ellere geçmemesi için..." diyordu. Truman, Eisenhower ve Nixon Doktrinleri de aynı "yaşamsal" gerekçelerle, "S. Arabistan'ın korunmasını" temel hedef olarak tanımladılar.

Bir diğer çarpıcı örnek olan Carter Doktrini, dönemin

ABD Başkanı Carter tarafından 23 Ocak 1980'de "Birliğin Durumu" konuşmasında dile getirdiği ilkelere, sonradan verilen addır. Zamanlamasını anımsamak gerekirse; 1979'da Sovyetler Afganistan'a müdahale etmiş, İran'da ise ABD'nin Körfez'deki bekçisi Şah Pehlevi devriler, "İslam Devrimi"

gerçekleştirilmiştir. Konuşmanın ve doktrinin en çarpıcı cümlesi, kanımca şu cümledir:

“Herhangi bir dış gücün, İran Körfezi’nin kontrolünü ele almaya teşebbüs etmesi, ABD’nin yaşamsal çıkarlarına bir saldırı olarak değerlendirilecek ve bu teşebbüs, askeri güç dahil her yolla engellenecektir.”

Sanki ABD, Körfez’in özbeöz evladı imiş gibi! O Körfez ki dünya deniz yoluyla petrol ticaretinin %35’ini sağlamaktadır. Körfez çıkışındaki Hürmüz Boğazı’ndan günde 20,7 milyon varil petrol ticareti gerçekleşmektedir.

ABD Dışişleri Bakanı olmak dahil, üst düzey görevlerde bulunmuş James Baker’ın şu sözleri çarpıcıdır:

“Ben dört farklı yönetimde görev yaptım. Her birinde de ulusal güvenlik politikası olarak, gerekirse İran Körfezi’ndeki enerji rezervlerini korumak için savaşa gireceğimiz hususu, yazılı olarak yer almaktaydı.”

Ronald Reagan döneminde ise ABD, UNOCAL şirketi adına, Türkmenistan yönetimine baskı yapmış ve Arjantin’in Bridas şirketinin daha önce aldığı imtiyazı elinden almıştır. Bu imtiyaz, dünyanın 4. en büyük gaz rezervlerine sahip Türkmenistan gazının, Afgan coğrafyasından geçerek Pakistan ve Hindistan’a ulaşmasını hedefleyen Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan (TAPI) Gaz Boru Hattı içindir. O dönemde

de Afganistan yönetimi Taliban’ın elindedir. Reagan, Taliban yönetimini, 1985 yılında Beyaz Saray’da ağırlarken, “Bu beyefendiler, Amerika’nın kurucu babalarının ahlaki eşdeğerleridirler.” demekten hiç sıkılmamıştır.

Yeter ki doğal gaz, ABD’nin kontrolünde taşınsın, yeter ki hem üretkenler hem ithal edenler el altında bulunsun ve yeter ki ABD şirketleri para kazansın! Yıllarca âtıl kalan bu proje, şimdiki ABD yönetimi ile Taliban arasında, bugün yeniden ivme kazanıyor.

ABD Savunma Bakanlığı’nın “düşünce kuruluşu” Rand Corporation’ın, dilimize “Uzun Savaş’ın Geleceğini Ortaya Koymak” diye çevrilebilecek 2008 yılında yayınlanan raporundan bazı alıntılar yapalım. Raporda açıkça şunlar söyleniyor: “Dünya ispatlanmış petrol rezervlerinin yoğun olduğu coğrafi alan, Selefi-cihatçı ağ örgüsünün güç alanı (Orta Doğu) ile çakışmaktadır. Bu durum da petrol arzı ve uzun savaşımız (petrol kaynaklarını kontrol) arasında kolay kırılmayacak ve basitçe tanımlanamayan bir bağlantı yaratmaktadır. Görünür yakın gelecekte, dünya petrol üretim artışı ve toplam petrol arzı ağırlıklı olarak İran Körfezi’nden sağlanacaktır. Bu nedenle bölgenin stratejik önemi, uzun savaşın yaşama geçirilmesi süreci ile etkileşim içinde olacaktır. ‘Böl ve Yönet’ stratejimiz, çeşitli Selefi-cihatçı gruplar arasındaki fay hatlarının

RONALD REAGAN MEETS WITH THE TALIBAN

“THESE GENTLEMEN ARE THE MORAL EQUIVALENTS OF AMERICA’S FOUNDING FATHERS.” – RONALD REAGAN, 1985

istismar edilmesine ve bu grupların birbirlerine karşı cephe almalarının sağlanması suretiyle; enerjilerini (bize değil) aralarındaki iç çatışmaya odaklandırmaları hedeflerine dayanmaktadır. Bu strateji, ağırlıklı olarak örtülü faaliyetlere, istihbarat operasyonlarına, konvansiyonel olmayan savaş yöntemlerine ve (bize yakın) ülke içi güvenlik güçlerinin desteklenmesine dayanmaktadır.ABD liderleri, ayrıca ‘Sürekli Şii-Sünni Çatışması’ eksenli bir strateji temelinde ve bunda da İslam dünyasında giderek güç kazanan Şii hareketine karşı, muhafazakâr Sünni rejimlerinin (İran’a karşı, otoriter Sünni rejimlerinin) yanında yer alarak, bu çatışmanın köriklenmesinden yararlanabilirler.’ Daha ne kadar açık anlatsınlar?

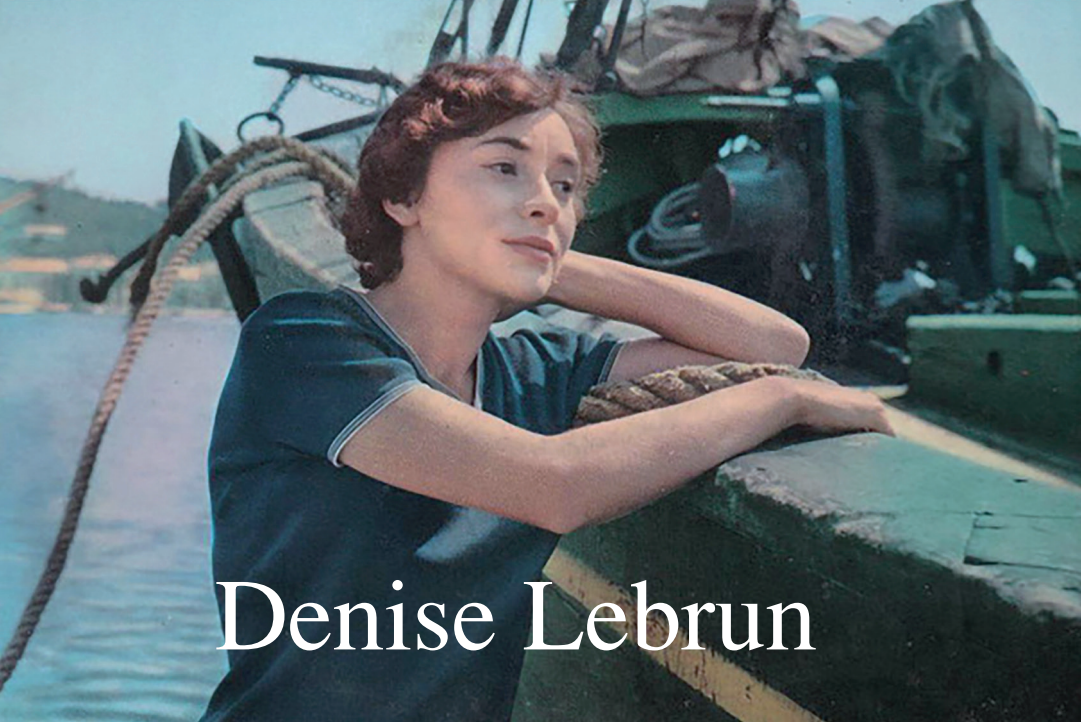
Doğal olarak, enerji kaynaklarının kontrolüne yönelik planlamalar ve stratejiler, sadece ABD’ye özgü değil. Geçtiğimiz yıl 3,8 milyar varil petrol, 136 milyar metreküp gaz ithal eden Çin’in, kuşkusuz küresel ölçekte ve “tıkır tıkır” işleyen bir stratejisi var. Diğer

yandan dünyanın en zengin doğal gaz rezervlerine sahip Rusya’nın da bu kaynakları çok etkin kullana-

rak dış politikasını ve ekonomisini güçlü kılan, daha farklı bir stratejisi var. Zaman içinde bunları da ayrıca değerlendirmeye çalışacağız. Ama bunlardan daha önce, fosil yakıtlar ağırlıklı mevcut enerji karışımından; yenilenebilir kaynaklar, enerji verimliliği ve talep tarafı yönetimi ağırlıklı yeni bir enerji ve ekonomi düzenine geçişin, yeni enerji politikasını değerlendirmeye gayret edeceğiz. Bu ayki yazımızı, izninizle burada sonlandırdım. Hepinize sağlıklı, huzurlu, gönülünüzce geçecek bir yıl dilerim. •

necdetpamirbd@gmail.com

- 1- Energy revolution: From a fossil energy era to a new energy era; C. Zou, Qun Zhao, Bo Xiong, July 2016
- 2- Kaynak: Imperial Quest for Oil: Iraq 1910-1928, Helmut Meicher; Aktaran: Hikmet Uluğbay
- 3- Of Blood and Oil – How the Fight for Petroleum in WW1 Changed Warfare Forever, MilitaryHistoryNow.com
- 4- 11 Mart 1913’te; Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Petropolitik, Hikmet Uluğbay.
- 5- Kuveyt ve Katar: 2020 yılında, dünya petrol rezervlerinin %7,4’ü, gaz rezervlerinin % 14’ü (BP, 2021). Türkiye, 2020’de, tükettiği petrolün %92’sini, doğal gazın %99’unu ithal etti.
- 6- Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Petropolitik, Hikmet Uluğbay.
- 7- Blood and Oil, Michael Klare
- 8- Prof. Michael Klare’in “Kan ve Petrol” adlı kitabından ve çekilen belgesel filminden
- 9- <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG738.html>

Denise Lebrun

Edith Piaf, arkadaşı Denise Lebrun için şöyle diyor:

*“Bu kadın bana gençliğimi anımsatıyor...Yetenekli bir genç....
Ve benden sonra en iyi şarkı söyleyebilecek kişi de kendisidir...”*

1970’li yılların sonlarında, dünyaca ünlü Fransız sanatçı Edith Piaf’ın yaşamı tek kişilik oyun “Bravo, A Musical Portrait of Edith Piaf” Şikago’da Denise Lebrun tarafından sergilenmeye başlandı. O zamanlar öğrenci olduğum Şikago’da, kısıtlı bütçeme karşın, bu

güzel müzikali seyretmişim. Eseri, Denise Lebrun’dan seyretmenin bir başka heyecan verici tarafı da sanatçının gerçek yaşamda Edith Piaf’ın arkadaşı olmasıydı. Adeta, oyun Edith Piaf ile olağanüstü bir iletişimdi.

Oyundan sonra, sanatçının

kendisiyle tanışmayı ve Edith Piaf'ı birinci elden dinlemeyi çok arzuldum. Ülkemden kalan alışkanlıkla, ünlü kişilere kolay ulaşamayacağımı biliyordum. Çok genç olmanın cesaretiyle; tiyatro çıkışında bilet satış noktasına adım ve telefon numaramı bıraktım ve Denise Le Brun ile görüşmek istediğimi söyledim.

Üniversite yıllarımda, aynı zamanda çalışıyordum. İşyerimdeki santrale, Denise Lebrun beni ararsa, mutlaka bağlamasını da tembih etmiştim. Bir hafta sonra,

Denise Lebrun beni aradı. Çok ağır bir Fransızca aksanlı İngilizceyle “Ben Denise Le Brun, sizi aramamı istemişsiniz” deyişi hâlâ kulaklarımda canlıdır.

Şikago’da bir Türk öğrencisi olduğumu, müzikali izlediğimi, kendisiyle tanışmayı çok istediğimi söyledim. Bir an durakladı ve memnun olacağını söyledi. Perşembe

günü saat 17.00’de, Belmont Oteli’nin lobisinde bulaşabileceğimizi ve görüşmenin tam 30 dakika süreceğini çok net belirtti. Bulaşacağımıza sevinmenin şaşkınlığı ve mutluluğunu, çok yadırgadığım ve net ifade edilen zaman sorunuyla birlikte tecrübe etmiştim.

Söylenen perşembe günü, saat tam 17’de; mevcut olan tek takım elbiseyi giyinmiş ve elimde bir buket çiçekle otelin lobisine girdiğimde çok heyecanlıydım. Birkaç dakika sonra Denise Lebrun karışmıştı. Elimi içtenlikle sıktıktan sonra, otelin pastane bölümüne geçmemizi ve her gün taze sunulan frambuazlı tartların kendisine Fransa’yı aratmadığını söyledi. Karşılıklı oturmadan önce, çiçeğimi verdim ve çaylarımız geldiğinde ilk tanışma bölümü bitmiş ve biz koyu bir sohbe başlamıştık bile...

“Seyretmiş olduğun gösteri bir anlamda benim bebeğimdir. Yapıtın büyük bir bölümünü ben yazdım. Bu konunun bilinmesini ve ön plana çıkarılmasını istemediğim için bundan bugüne dek bundan söz etmedim. İstedim ki yapıtla ilgili yorumlar, performansa odaklı olsun. Aksi takdirde, konunun içeriğine ve yazmış olduklarıma kayabilirdi” diye sözlerine başladı ve hemen ekledi:

“Piaf’ın yaşamıyla ilgili bu gösteriyi çok uzatmak istemiyorum, çünkü ben Piaf’ı yeniden canlandırma rolünü üstlenmek istemiyor ve kendi kariyerimde ilerlemek istiyorum. Edith Piaf da beni bu

konuda bizzat uyarmıştır. Ben kendim olmak istedim ve bu konuda da sanıyorum başarılı oldum.”

Ayrıca, müzikaldeki şarkıların İngilizce çevirilerini ve İngilizce kafiyeye yapısını çok başarılı bulduğumu söyledim. Bana, Los Angeles’a döndükten sonra, şarkı sözlerini postalayacağını söyledi. Bir ay sonra tüm sözler tarafıma ulaştırılmıştı.

Denise Lebrun Türkiye’ye hiç gelmemiştir. Defalarca Yunanistan’a gittiğini söylemişti, acaba benim bir tepkimi mi ölçmeye çalışıyor diye düşünürken hemen ardından söylediği cümle sadece beni şaşırtmamış, aklımdan geçmekte olan düşüncemden dolayı utandırmıştı:

“Demir, senin ülken tarihin hiçbir döneminde başka bir milletin boyunduruğu altında yaşamamıştır!” O zaman beni hoşnut eden bu görüşün önemi ve derinliğini yıllar sonra anlayacaktım.

Amerikalı arkadaşlarımın aksine, ülkemiz hakkında ve özellikle İstanbul ile ilgili detaylı bilgi sahibi olması çok dikkatimi çekmişti. Bana, Amerika’da kalacak mısın, diye sorduğunda, kesin “hayır” yanıtını alınca, biraz şaşırmış ve nedenini sormuştu. Kendisine, iyi yetişip ülkeme hizmet edeceğim gibi üst perdeden âdeta bir nutuk çektikten sonra da ailemi ve ülkemi çok özlediğimi söyleyince yüzünde tatlı bir gülümsemeye, “bu biraz da

büyümeyle ilgili, sonraları düşüncem değişebilir” demiş ve hemen eklemiştir: “İnsanın özleyeceği kimseleri olması çok büyük bir şanstır.”

Görüşmenin sonunda, sohbetten çok zevk aldığını, 15 dakika daha zaman ayırabileceğini belirtti ve bana bir arkadaşımın beraber oyununu bir daha izleyebilmem için iki kişilik davetiye verdi.

Edith Piaf

Son on beş dakikamızda uzun uzun Edith Piaf’ı ve onunla ilgili anılarını anlattı. (Bir bölümünü aşağıda sizlerle paylaşıyorum.) Ve biraz daha bana yaklaşarak ve eğilerek çok samimi bir şekilde:

“Demir, kanımca Edith Piaf gelmiş geçmiş en büyük Fransız şarkıcısıdır; ben onun adına da sana teşekkür etmek isterim ve bu görüşmeyi Edith’in de hissettiğine inanıyorum o da bizle beraberdi,” dedi.

İnsan bir şeyi çok ister ve kafasına koyarsa kesinlikle başarılı duygularıyla, tam 45 dakika sonra,

kendisinden izin istedim. Beni çok mutlu ettiğini ve o günü hiç unutmayacağımı söyledim. Denis Lebrun da bana, bir sanatçı için hayranlarınca gösterilen yakınlığın büyük mutluluk olduğunu söyledi. Keşke bugünkü imkânlar olsaydı, cep telefonum ile o görüşmeyi fotoğraflayabilseydim, e-posta olsa; iletişimi devam ettirip yazışabilseydim diye hayıflanmadığım olmuyor değil. Ancak, elimde birkaç fotoğraf, birkaç e-posta mesaj, belki de bu buluşmayı hafızama bu denli net kayıt etmeme ve koruyor olabilme- me engel olacaktır.

“Ben ev sahibiyim” dedi ve hesabı kendi imzaladı.

Denise Lebrun ile buluşabilmenin, bana ayrılmış olan zamanın ve gösterilen yakınlığın bilincine çok sonraları vardım. Bugün bile etkisinde olduğumu söylemek isterim ve o gündün bu yana da çok büyük bir güçle inanıyorum ki büyük bir sanatçı olmak yalnızca yetenek ve profesyonel eğitim işi değildir. Benim için değerli ve iyi yetişmiş bir sanatçı; hiç beklenmeyen bir anda, dünyanın öbür ucundan, karşısına çıkabilecek bir insana, zaman ayırabilmeyi bir iş disiplini kabul eden anlayış, o bilinmedik, sürpriz insanın ülkesi ve tarihiyle ilgili yorum yapabilecek bir kültür birikiminin varlığıdır.

(*) Edith Piaf'ın yaşamını anlatan müzikal Kaldırım Serçesi olarak, 1982 yılında ülkemizde sahneye konmuştur. Değerli sanatçımız, rahmetli Gülriz Sururi tek kişilik bu oyunda çok büyük başarı elde etmiştir.

Denis Lebrun Yazdı: Arkadaşım Edith Piaf

1960'ta Paris'te yaşayan genç bir şarkıcıydım. Kendi şarkılarımı besteliyordum. İlk şöhreti, ünlü müzikhol Bobino'dan teklif aldığım zaman yakaladım. Sahnede bana eşlik eden piyanistim Jacques Lesage, aynı zamanda Edith Piaf'ın da piyanistiydi.

Bir gün telefonum çaldı. Piaf benimle görüşmek istiyordu. O günlerde Fransa'da, Edith Piaf tarafından davet edilmek, Charles De Gaulle ile tanışmakla eş anlamlıydı.

Kendimi, şarkı sözlerimi yazan arkadaşım Jean ile birlikte, Edith Piaf'ın, Lannes Bulvarı'nın üzerindeki evinin önünde bulduğum an çok heyecanlıydım. Bir köşeye oturdum. Bir süre arkadaşım ile konuştuktan sonra, aniden bana döndü ve “Sen, yaşamını kazanmak için neyle uğraşıyorsun?” diye sordu.

“Hiçbir şeyle...” diye yanıt verdim.

“Hiçbir şey mi?”

“Şarkı söylüyorum... Bazen...”

“Şarkı mı söylüyorsun?.. Ne söylüyorsun?”

“Çoğunlukla sözleri bana ait olan ya da Jean ile birlikte yazdığımız şarkıları söylüyorum.”

Başucundaki zili çaldı. Sekreter hanım içeri girdi.

“Salona geçelim” dedi. “Bu genç bayan bana şarkı söyleyecek.”

Panik içinde kim, diye sordum: “Ben mi?”

“Evet, tabii sen.”

Salonda büyük bir piyano, bir divan ve birkaç iskemleden başka hiçbir şey yoktu.

“Piyanoda eşlik edecek kimse yok” dedim.

“Piyaniste gerek yok” dedi.

İyi bilinen bir şarkımı söyledim. Bu şarkı daha sonraları Edith’e Jene Regretted Rien’i besteleyen Charles Dumont’a aitti.

Dikkatle dinledikten sonra, öğüt vermeye başladı: “Çok fazla kendini veriyorsun. Çok enerjini harcama... Sen sahnede iki saat kalacağın zamanlarda ne yapacaksın? Seyirci topluluğu, her zaman haklıdır. Aynı zamanda hep, daha çoğunu, daha güzelini ister. Hep ister... Onları, bir âşik gibi fethetmen, kalplerini kazanman gerek. Sana olan sevgilerini korumak için çok savaşman gerekir. Hiç, ama hiçbir zaman, yorgun ya da üzgün olduğunu duyumsattırmaman gerek. Aksi takdirde hemen seni bırakır ve başka birini sevmeye başlarlar.”

Benimle birlikte çalışmak istediğini, kendisini her gün aramamı istedi. Yanımdaki, arkadaşşıma dönerek şöyle dedi: “Bu kız bana kariyerime başladığım ilk günleri anımsatıyor. Yeteneği var. Benden sonra kendisini komik duruma düşürmeden şarkı söyleyebilecek tek kişi bu kızdır.”

Bu ilk buluşmadan sonra, her gün Edith Piaf’la çalışmaya gittim. Benim için en güzel zamanlar ikimizin yalnız kaldığı dakikalardı. Bana yaşamından söz ederdi. Kaybetmiş

olduğu küçük kızı Marcelle’in ölümüne ne denli çok üzüldüğünü anlatırdı. Kızı öldüğü zaman, Edith bir gecekonuda yaşıyor ve sokaklarda şarkı söylüyormuş. “Küçük bir kıza nasıl bakabilirdim, ben kendime bile bakmayı beceremiyordum” derken ne denli büyük bir acı duyduğu yüzünden belli oluyordu.

Yaşamının en büyük aşkı, Marcel Cerdan’dan söz etmeyi de severdi. Marcel’in New York’a gelirken uçak kazasında öldüğü gece New York’un ünlü Versailles Salonu’nda nasıl sahneye çıkabildiğini sormuştum. Kolay değildi, dedi. “Ancak çıkmam lazımdı. Beni seyretmek için gelen insanlar, o gece için programlarını yapmışlar, biletlerini almışlardı. Onları yarı yolda bırakamazdım.”

Kısa zamanda, Piaf’ın Lannes Bulvarı’ndaki apartmanının ayrılmaz bir parçası olmuşum. Piaf’ın apartmanı gelen ve gidenin hiç eksik olmadığı, ziyaretçilerin saatlerce yerlerde oturarak kendisini dinlediği, adeta bir tren istasyonunu andırıyordu. O güldüğü zaman konukları da gülerdi ve Piaf çok gülerdi, çoğunlukla da çok yüksek sesle gülerdi. Ancak, bu güzel hava ziyaretçilerin birer birer evlerine, eşlerine ve çocuklarına dönecekleri zaman kaybolurdu. O, yalnızca “hemen kalkıyor musunuz” demekle yetinir, evi boşaldığı zaman gösteri dünyasının gerçek yüzünü ve yalnızlığını duyumsardı.

Yaşamı çok sevdiği için, insanlara özellikle gençlere çok bağlıydı. Zamanında çok para kazanmasına

karşın, ben kendisini tanıdığımda beş parasızdı. Maddiyatı önemsemezdi. Sahip olduğu yetenek ve edinmiş olduğu ünü, parayla satın almak olası değildi...

Edith'i Bobino'da son seyredişimde sonunun yakın olduğunu duyumsamıştım. Bunu, kendi de biliyordu. Edith Piaf 1963 yılının Ekim ayında, kırk yedi yaşında öldü.

Edith bana, "Benim cenazem en iyi gösterim olacak" demişti. Haklı çıktı... Son yolculuğuna yüzbinlerce hayranı eşlik etti. O gün tüm Paris ağladı.

Edith Piaf için çok şey söylenmiştir. Ancak, benim için Edith efsanesi kendisini tam anlamıyla kariyerine adanmış olmasından, sahne ve sahne dışı çalışmalarındaki disiplininin gelir. Ben öyle bir kadın tanıdım ki, tüm yalnızlığını ve acılarını seyircisinin sevgisi ve alkışları ile doldurmuştu.

Hâlâ devam eden ününün temelinde eskiye özlemin büyük rolü vardır. O, unutulamayan eskidedir. İnsani duygularının gösteri dünyasında yer aldığı bir eskide... Ve o eski dünyada, Edith Piaf son kahkahayı atan kişidir.

Denise Lebrun'un Yaşam Öyküsü

Fransız asıllı ve Parisli olan Denise Le Brun, Fransız Kültür Bakanlığı ve Fransa Ülke Yayın Kurumu'na bağlı olan Maitrise de la Radio et Television Française'den,

dokuz yıllık eğitimi sonrasında, müzik ve Fransız edebiyatı dallarında çift diploma alarak mezun olmuştur. Maitrise'deki eğitimine ek olarak Dennis Dines'den tiyatro dersleri almış ve Sacha Pittoef ekibinde oynamıştır.

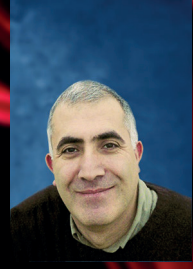
Solti, Kodaly, Maazel gibi dünyaca ünlü müzisyenlerle beraber çalışan, Paris'in ünlü Olympia, Bobino ve Mouilain Rouge gibi salonlarında ve Avrupa'nın çeşitli kentlerinde Jacques Brel ile birlikte konserler veren, Fransa'da çeşitli plaklar yapan Denise Le Brun, Avustralya ve Afrika konserlerinden sonra Atlantik'in öbür yakasına geçmiş ve Amerika'da da çok ünlü olmuştur.

Denise Lebrun'un en fazla bilinen müzikali Jacques Brel Hayatta ve Paris'te Yaşıyor ise de en çok beğenilen şovlarının başında Bravo, A Musical Portrait of Edith Piaf geliyor. Robert Guillaume ile birlikte New York, Chicago, Boston'da sahneye çıkan, The Threepenny Opera, Şikago'da Irma La Douce rolünde, Boston Pops'ta oynayan, tek kişilik gösteri Piaf, Brel ve Le Brun ile zirveye çıkan sanatçı; Amerika'da ve uluslararası alanda çeşitli ödüller almıştır. Denise Lebrun, son olarak da Dallas Tiyatrosu Forumu tarafından Olağanüstü Başarı Ödülü almış ve en sevilen sanatçı seçilmiştir. •

demiraytacbd@gmail.com

"Hiçbir zaman enkaz haline gelmiş insanlara gülmem. Çünkü onların cehennemini iyi bilirim."

Edith Piaf

Fransa'nın Shakespeare'i
Molière 400
Türkiye'nin Shakespeare'i
Orhan Asena 100
Yaşında

Molière

Orhan Asena

Jean Baptiste Poquelin ya da bütün dünyanın belleğindeki adıyla Molière 400 yıl önce işgal korkusuyla surlarla çevrili; oğlu Güneş Kral'a yerini bırakmaya hazırlanan XIII. Louis'in tahta ama yönetimin iplerinin Kardinal'in elinde olduğu Paris'te 15 Ocak 1622'de doğdu.

Babası sarayın döşemecisi,

annesi de bir döşemecinin kızıydı. 11 yaşında annesini, üç yıl sonra da üvey annesi yitiren oğluna babası saraydaki yerini bırakmak istiyordu. Cizvitlerin kolejine gönderilen Jean, okulda eski Yunanca ve Latinceyi sadece kutsal kitabı ezberlemek ve okumak için öğrenmedi; edebiyat ve felsefe okyanusuna yelken açtı.

Galileo ve Kepler'le mektuplaşan, onlarla aynı görüşte olan Filozof Gassendi'den özel dersler aldı.

Çocukluğunda dedesinin tiyatroya götürdüğü Jean, babasıyla el sanatlarını sergilemek için gittiği şenliklerde kendini tiyatro çadırlarında buluyordu. Okulda bu ilgisi daha da arttı. Arkadaşı Cyrano de Bergerac'ın oyunlarına katkıda bulundu. Oyunculğu meslek olarak seçtikten sonra, kendine sahne adı olarak 1625'te katledilen bir yazarın; aynı zamanda bir köyün adı olan Molière'i seçti. Arkadaşlarıyla

yarışamayınca taşraya yöneldi. 12 yıl "Bir değneği bile oynatabilir" denilecek kadar tiyatronun her noktasında çalışan, deneyimler elde eden Molière tiyatroyu halka sevdirdiği gibi toplumu, bireyi yakından tanıdı.

Doğuştan komedyya oyuncusu olan Molière'in gönlü tragediyadaydı. Kendini kabul ettirmek için çabalıyordu. Saray'da sergilediği günümüzde kayıp olan "Sevdalı Hekim" oyunu başarısızdı ancak Molière'in yaptığı konuşma XIV.

XIV. Louis ve Molière, Versailles sarayında öğle yemeğinde

bir topluluk kurdu. Borç batağında sahneye çıkan, tiyatrosunu yaştırmaya çalışan Molière bir tenis salonunu kiraladı. Topluluğun başarısızlığı Molière'in borç yüzünden cezaevine atılmasına yol açtı. Babasının yardımıyla kefaletle çıktı ama sahne tozunu yuttuğu için tiyatroya koştu. Paris'teki güçlü tiyatrolarla

Louis'i etkiledi. Kral Paris'te kalmalarına ve Saray'ın korumasındaki İtalyan komedyenlerin egemenliğindeki krallık tiyatrosundan dönüşümlü olarak yararlanmalarına izin

verdi. Yaşamının geri kalan 15 yılını bu uğurda harcadı. Aşık olduğu kadının kızı ile evlendi.

Kraldan destek olsa da, sarayın hoşuna gidecek oyunlar sergilese de sırtını halka dönmedi. Katı, uzun uzun, sıkıcı, ağır konuşmaların baskın olduğu oyunların yerine toplumsal sorunların da işlendiği sarayı da

halkı da iğneleyen, yaşamı sorgulayan yapıtlar yazmaya, sergilemeye girişti. Bireyi kahkahaya boğarken izleyiciyi yüzüne tuttuğu ayna ile düşündürdü. “Gülünç Kibarlar” dönüm noktası oldu. Önsözünde “gerçek kibarları değil, sahte kibarları yermek” istediğini söylese de düşmanları katlanarak arttı. Besledikleri kinle sağlığında bir şey yapamadıkları Molière’in ölü bedenine acı çekirtmek istediler. Oyunu 15 gün yasaklandı. Şikayetçi daha fazla kişinin hü-

Ölçülü yazar Molière bütün kişileri yaşadığı çağdan, konuları gündelik yaşamdan, konuşmaları ise günlük yediden yetmiş herkesin anlayabileceği dilden aldı.

cum edercesine oyunu izlemeye gitliğini gördü. Düşündürücü gülmenin hiç eksik olmadığı oyunlarıyla ile taşlamalarını sürdürdü. Saraydan ısmarlanan 15 günde yazdığı “Münasebetsizler”i kral çok beğendi, oyuna bir “münasebetsiz”i de kendisi kattı. Yobaz bir din adamını anlattığı önsözüne “Ayrıcalığı olan bir toplum katının gereğini anlayamıyorum” diye yazdığı Tartuffe yasaklandı. Birkaç gün geçmeden İtalyan oyuncular, Molière’inkinden daha ağır, kaba, saldırgan yergi ve dolu bir oyun sahneye koydu. Kral “Molière’in oyununa ateş püskürenlerin bu oyuna neden ses çıkarmadıklarını bilmek isterdim” dedi. Yanıtı anında geldi: “Bu oyun onların umursamadıkları dini, cenneti gösteriyor; Molière’in komedyası ise kendilerini gösteriyor onlara. Buna göz yumarlar mı hiç!” Tutucuların

baskısıyla oyunu yasaklamak zorunda kalan kral tepkisini Molière’in topluluğunu kendi koruması altına alarak gösterdi.

Kralın isteğiyle “Türk törenleriyle, Doğulu yaşayış biçimiyle alay eden bir oyun da yazdı. Zengin bir Parisli burjuvanın aile hayatını ele aldı. Onun kibarlaşmaya çalışırken düştüğü gülünç durumları; yani önce kendi yurttaşlarının budalalıklarını sergiledikten sonra Türklerle ilgili şeylere geçti.”

“Herkes bilir ki komedyalar Hoynanmak için yazılır” diyerek Mozart, Byron, Kierkegaard, Baudelaire’i etkileyen Don Juan oyununu yazdı. İngiltere’den geldiği için kan dolaşımı buluşunu yadsıyan, pusulası para, kralın uydusu, hekimlere, hakimlere, bilgiçlere, iki yüzlü sahtekarlara, soylu giysili kaba sabalara, çıkarı için önüne gelene çelme takan vefasızlara savaş açtı. “Herhangi bir sahnede rahatça oynanabilecek, dekorun yardımından

hiçbir şey beklemeyen oyunlar” yazdı. Ölçülü yazar Molière bütün kişileri yaşadığı çağdan, konuları gündelik yaşamdan, konuşmaları ise günlük yediden yetmişe herkesin anlayabileceği dilden aldı. Hem Kralın hem de halkın sevgisini kazanarak büyük bir başarıya eren Molière için tiyatro bütün insanlığa tutulan bir aynadır.

Moliere'nin Harbiye Muhsin Ertuğrul Sahnesinde sergilenen Hastalık Hastası eserinden bir sahne

Alkışlandığı ölçüde taşlanmaya, giyotin altına sokulmaya çalışılıyordu. Bir yığın tuzak, engel, zorluk karşısında güçlü kalmayı başaran Molière “iş”te deği “eş”te yenilgiye uğradı. Çevresini saran ölüm önce dostlarını elinden aldı. İkinci oğlu,

birincisi gibi ancak on beş gün yaşayabildi. Sarayın bestecisi “Ya ben ya Molière” deyince kral ona sırtını döndü. Her zaman oyunlarının ilk gösterimini sarayda yapan Molière bu kez son oyunu “Hastalık Hastası”nı doğrudan doğruya halka oynamak zorunda kaldı. Zorlukları aşabilecek desteklerden yoksun bırakılınca “ölebilecek duruma gelmeden önce ne çok acı çekmek zorunda kalıyor kişi” diyerek ölümle sahnede dövüştü. Dostları dinlenmesini, sahneye çıkmamasını istediğinde “Ne yapayım istiyorsunuz? Geçinmek için gündeliğinden başka hiçbir şeyi olmayan zavallı, elli işçi var; ben oynamazsam, ne yapar onlar?” dedi.

Dostları dinlenmesini, sahneye çıkmamasını istediğinde “*Ne yapayım istiyorsunuz? Geçinmek için gündeliğinden başka hiçbir şeyi olmayan zavallı, elli işçi var; ben oynamazsam, ne yapar onlar?*” dedi.

“İnsanları güldürmeyi üstlenmek acayip bir iş” diyen Molière oyunu dördüncü kez oynamak için sahneye çıktı. 17 Şubat 1673 günü “Gerçekten ölümü yaklaşmıştı; hem

de birkaç saat yakındı. O akşam sahnede “Juro” kelimesini telaffuz ederken boğazı tıkanı. Esasen sanatkârın telaffuzunda bir peltek taraf vardı; halkın bu telaffuz pek hoşuna gidiyordu. Herkes Moliere’in bu kelimeyi telaffuz ederken bilhassa bir tutukluk yaptığını sanarak, büsbütün kahkahaları savurmaya başladı. Fakat hakikatte ise sahnedeki adam ölümle pençeleşiyordu. Biraz sonra işin farkına varan kulisteki aktörler perdeyi indirdiler. Moliere’i soyunma odasına götürerek yatırdılar. Henüz ölmemişti. Ağzından kan geldiğini gören dostları hayretler içinde bakıyorlardı. O ise “Neden şaşırıyorsunuz bu bir şey mi? Hayatta ben bundan daha beter kanlar kustum” diyerek onları teselli etmeye çalışıyordu. (Kendisinden ayrı yaşayan) Karısını çağırma rica etti, onu o kadar üzen kadın şimdi başucunda ağlıyordu.

Karısı geldiğinde, çoktan ölen Moliere’in cenazesini tövbe etmeden öldüğünü söyleyerek kiliseye sokmadılar. Dini tören gereği başında beklemesi gereken mahallenin iki rahibi buna ve semt mezarlığına gömülmesine karşı çıktı. Paris başpiskoposuna giden ve yalvaran karısı geri çevrildi. Ancak toprağa verilmesi için kralın ayaklarına kapanarak (gündüz saatleri dışında ve törensiz, gösterişsiz yapılması koşuluyla izin alabildi) 24 Şubat 1673 günü, gece karanlığında cenazesi mezarlığa götürüldü. Louis XIV’un baskısıyla dünyanın en büyük adamlarından biri böyle sessizce ve

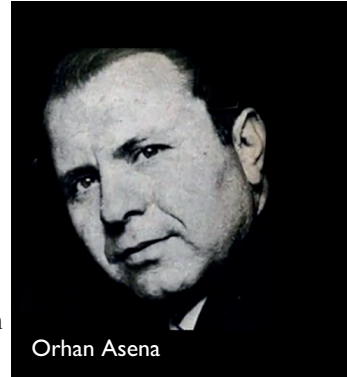
adeta hakaretle gömüldü. Fransa’nın yetiştirdiği en büyük oyun yazarının bugün sembolik anıt mezarı var ama gerçekte nerede gömülü olduğunu kimse bilmiyor.

Dünya tiyatrosunun üzerinde yükseldiği ana direklerden Shakespeare beş, Molière dört yüz yıldan beri dünya çapında, hemen hemen tiyatronun soluk alıp verdiği her dilde hayat bulan, en ünlü, en bilinen, en sık, en çok sahnelenen zamanın eskitemediği eserleriyle her yerde alkışlanıyor. Molière dolaylı yoldan Türk tiyatrosunun temellerini de attı. Ahmet Vefik Paşa’nın çevirileri ve uyarlamalarıyla Molière “belki de hiçbir yerde, hiçbir dilde kendisine bu kadar güzel, bu kadar layık bir eş bulamamıştır.”

*

Onların bayrağını taşıyan Orhan Asena yüz yaşında.

Molière’den tam üç yüzyıl sonra Türkiye’nin Shakespeare’i Orhan Asena 7 Ocak 1922’de Kurtuluş Savaşı’nın en şiddetli yılında Diyarbakır’da doğdu. Onu dedesi tiyatroya götürmedi ama içindeki tiyatro ağacının yeşermesini sağladı. Ziya Gökalp, Süleyman Nazif, Ali Emiri, İshak Sükûti gibi kentin yetiştirdiği aydınların adının eksik olmadığı

Orhan Asena

sohbetlerin yapıldığı konakta büyüdü. Annesi, Ziya Gökalp'in ablası olan babaannesi ona Doğu, Batı ve Türk edebiyatının en seçkin yapıtlarını daha okula gitmeden okudu. Babaannesi öldüğünde ilkokul dönüncü sınıfta olan Asena "Ondan aldıklarımı ona vermem gibi bir şey oldu" dediği ilk şiirini yazdı. "Hürrem Sultan" oyunundaki Şehzade Mustafa'nın öldürülüşü olayı da konaktaki konuşmalardan aklında yer etmişti.

İlk şiirleri kenttin can damarı olan nehirden adını alan "Dicle Kaynağı" dergisinde yayımlandı. Diyarbakır Halkevi'nin şiir yarışmasında birinci olan Asena'nın çalışmalarını ulusal dergilerde de yer buldu. Lisede yazdığı "İntikam" adlı bir perdelik oyununu edebiyat öğretmeni beğendi, sahnelemek istedi. Okul müdürü "ben sahneye kız çıkartmam" diyerek karşı çıktı.

Dedesinin ölümünden sonra ailenin ekonomik durumunun bozulması üzerine parasız yatılı olarak tıp fakültesine gittiğinde izlediği ilk tiyatro olan Zehirli Kucak'tan çok etkilendi. Oyun yazmaya ara verdi. Okumaya ve oyun izlemeye yöneldi. İlk görev yeri Batman'da Petrol Arama Kampı'nda sürekli

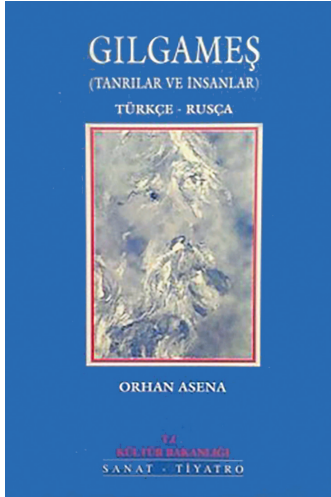
Dostoyevski okudu. "İlk ciddi çalışmam" dediği "Bir Ölü Dolanıyor" oyununu yazıp Şehir Tiyatroları'na gönderdi. "Dikkate değer diline rağmen oynanmaya değer bulunmamıştır" sözleriyle geri çevrildi. Düş kırıklığına uğrasa da "Yeşil Türbe Sokağı" adlı oyununu Devlet Tiyatroları'na gönderdi. Yanıt alamayınca mektup yazıp, Ankara'ya

görüşmeye gittiği Muhsin Ertuğrul, "Bilirsiniz bir doktor eline neşteri alır almaz iyi bir ameliyat çıkaramaz, sizin de sahne bilginiz eksik, sizin çok güzel bir diliniz var; ama ikinci derecedeki insanların daha canlı, birinci derecedekiler daha çok sizin dilinizden konuşuyor" dedi.

9 yıl sonra uzmanlık eğitimi

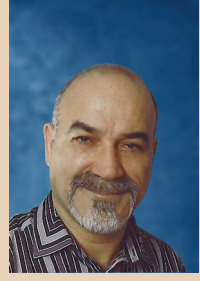
için geldiği Ankara'da "Gılgamış, Tanrılar ve İnsanlar"ı yazdı. 1954'te Ankara'da Büyük Tiyatro'da sahnelenen oyun ile yaşamı "Gılgamış'tan önce ve Gılgamış'tan sonra" diye ikiye ayırdı. "İnsana bakış açımı daha doğru bir perspektife oturtmuş. Beni kalemime muhtaç, kalemimin esiri yapmamıştır" dediği mesleğini çocuk doktorluğunu sürdüren, Orhan Asena arta kalan zamanlarda yazdığı oyunlarla Türkiye'nin Shakespeare'i oldu. •

yasarozturkdbd@gmail.com

İnsanlar Yaşadıkça

Mehmet Ünver

PİŞMAN OLMAMAK İÇİN

İnsanlar, geçmiş hataları ve sevaplarıyla değerlendirecek yaşa geldiklerinde geriye bakıp yaşamlarının muhasebesini yaparlar. Yaşadıkları güzel günler ve hüznü anılar gözlerinin önünden geçer. Hepimizin yaşamında iyi ve kötü günler olmuştur, hayat kimseye ayrıcalık yapmaz. Oysa söz konusu 'pişmanlık' olunca durum biraz değişiyor.

Siz gençler bu konuda şanslısınız çünkü ileride pişmanlık duyacağınız davranış ve kararlarınızı düzeltmek için halen vaktiniz var. Gelecekte bir gün; "keşke öyle yapmasaydım, keşke o denli yanlışlıklar içinde olmasaydım" dememek için şimdiden kendinizi değiştirmeye başlamalısınız. Bugünün gençleri olan sizler de ileri yaşlara geldiğinizde geçmişin muhasebesini yapacaksınız. Yaşam gereği aynı yollardan geçtiğim için size »

Hatalarınızdan ders alıp kendinizi değiştirmezseniz gelecekte buruk pişmanlıklarla yaşamanız kaçınılmazdır.

“Gençliğimde şaka kaldırmayan, soğuk bir kızdım. (...) Kendimi yalnızca derslere vermiş dostluk ilişkilerini tamamen unutmuştum. Koskoca okulda dertleştiğim bir arkadaşım bile yoktu.

söyleyeceklerim var:

Geçenlerde benimle yaşıt olan bir hanım arkadaşım la sohbet ediyorduk. Zamanında iyi bir kariyer yapmış ve şimdilerde emekliliğini yaşamakta olan bu dostumla sohbetimizde konu okul anlarına gelince birden buruklaştı ve peş peşe, 'keşke' ile başlayan cümleler kurmaya başladı. İstanbul'un önemli bir kız lisesinde yatılı olarak okumuştı ve hep iyi bir öğrenci olmuştu. Buna karşın sohbetimiz ilerleyip genç kızlık günlerinin ayrıntısına girdiğinde geçmiş pişmanlıkları su yüzüne çıkmaya başladı: “Gençliğimde şaka kaldırmayan, soğuk bir kıydım. Diğer kızlar ders saatleri dışında eğlence peşinde koşarken ben bir kenara çekilir onlardan ne kadar farklı onlardan ne kadar olgunum diye kendi kendimi teselli ederdim. Aile bireylerimin son derece otoriter kişiler olması beni fazlasıyla etkilediği için davranışlarımda gencecik arkadaşlarımla örnek alacağıma teyzeme ya da halama öykünerek yaşlı bir

hanım gibi davranıyordum. Açıkçası olduğumdan çok daha ileri bir yaşın havasına bürünmüştüm. Nitekim çok geçmeden okul arkadaşlarımla bana 'teyze' diye bir isim takılar. Onlar yatakhanece gece geç saatlere kadar gırgır ve şamata ile vakitlerini geçirirken ben bir köşede olgun ve örnek abla havalarında suspus otururdum. Kendimi yalnızca derslere vermiş dostluk ilişkilerini tamamen unutmuştum. Koskoca okulda dertleştiğim bir arkadaşım bile yoktu. Diğerleri ara sıra dersi kırar; hatta geceleri nöbetçileri atlatıp gizlice sinemaya kaçarlardı. Bense boşalmış yatakhanece bir başıma saatlerin geçmesini beklerdim.

Ne işe yaradı ki? Şimdi o günleri pişmanlıkla anıyorum. Hayatımın dört senesini geçirdiğim okulda pek seilmeyen bir şahsiyet olacağıma, diğerleri gibi tatlı heyecanlar yaşamayı ihmal etmeden yaşına uygun davranan bir genç kıyd olsaydım keşke...”

Söyledikleri geç gelen bir

pişmanlığın tipik örneği idi ve artık geri dönüp o günleri değiştirmesine olanak yoktu. Ne yazık ki, ben de geçmişime baktığımda “keşke” ile başlayan cümleler kuruyorum.

Örnekle vermek gerekirse; gençlik döneminde çok çabuk sinirlenen, hiçbir lafın altında kalmamayı hedef edinmiş gergin bir yapıya sahiptim. Hal böyle olunca benimle yakınlaşmak isteyenleri kolayca kırabiliyor, iyi dostluklar kuracağım akranlarımı kendimden uzaklaştırıyordum. O günlerde fazlaca alıngan, her şeye ve herkese çok kolay küsen bir insandım. Bunun nedenleri vardır elbette, öte yandan çevremdeki neşeli, cıvıllı cıvıllı yaşlıtlarıma bakarak onları örnek almam gerektiğini de bilecek yaşıyordum. Ne yazık ki bu fırsatı kaçırdım. En azından yaşamımın hatırı sayılır bir döneminde huysuz, alıngan ve gergin bir insan oldum. Bu yüzden de kurulabilecek çok güzel dostlukları ve yaşanacak değerli anıları elimden tersiyle ittim. Aradan uzun yıllar geçip de geriye baktığımda o fırsatları kaçırdığım

için hayıflanıyorum. Oysa artık çok geç. Keşke farklı davransaydım.

Sevgili gençler; eğer bu yazımı okuyorsanız şöyle bir durup düşünün; benim ve hanım arkadaşımın yaptığı gençlik hatalarını sakın yapmayın. Şanslısınız çünkü yaşınız gereği gelecekte pişmanlık duyacağınız hatalı davranışlarınızdan arınabilecek zamanınız var. Lütfen bu fırsatı kaçırmayın. Sizlere önerim; biraz daha esnek, biraz daha ılımlı olup bazı konuları oluruna bırakmanızdır. Atalarımız: “Su akar yolunu bulur” demişler. Bu sözün kıymetini iş işten emey geçtikten sonra anlamadım. Şimdilerde, “keşke” ile başlayan pişmanlık cümleleri geçiyor aklımdan. “Keşke hayatı daha az ciddiye alsaydım, keşke öyle alıngan olmasaydım, keşke dostlarla paylaşılan güzel anları gençlik günlerimin merkezine koyacak şekilde davranıp o denli hırslı olmasaydım.” Hızla geçen o gençlik günlerimde kendimi çevremdekilerden soyutlayacağıma birazcık olsun şaka kaldırıp güler yüz gösterseydim şimdilerde bu pişmanlıkları yaşamazdım.

***Sevgili gençler,
şanslısınız çünkü
yaşınız gereği
gelecekte pişmanlık
duyacağınız hatalı
davranışlarınızdan
arınabilecek
zamanınız var.***

Bu yaştan sonra adeta günah çıkarır gibi bunları düşünmenin hiçbir yararı yok. Benim kuşağım için geri dönme şansı bulunmuyor. Sanırım çocukken evde el bebek gül bebek büyütülmüş olmam ve çevremde günlerimi paylaşabileceğim az sayıda yaşıtımın bulunması iletişim kurulması zor bir insan karakteri geliştirmeme neden olmuş olabilir. Ne yazık ki bu acı gerçeği orta yaş dönemime adım attığım şu günlerde anlıyorum. Keşke o zamanlar bu konuda beni uyaracak ve gelecekte pişmanlıklar yaşamama engel olacak deneyimli bir büyüğüm ya da danışabileceğim bir dostum olsaydı.

Öte yandan az önce de belirttiğim gibi sizlerin hatalarınızı gözden geçirip kişisel gelişiminizi sevilen ve aranan bir insan olarak değiştirmek için halen vaktiniz var. Şundan emin olmanızı istiyorum: Şimdilerde kafanıza taktığımız, size sıkıntı verip yüreğinizi daraltan pek çok konuyu bir süre sonra unutacak hatta ne kadar gereksiz yere kendimi üzmüşüm diye buruk bir gülümseyişle o günleri anacaksınız. O zaman lütfen bu fırsatı kaçırmayın ve değişin. Çevrenizdekiler tarafından sevilip güvenilen, hayatı güzelleştirmek adına hiçbir fırsatı kaçırmayan bir insan olmaya ne dersiniz? Bundan güzel ne olabilir ki?

Değişmenin ilk ve en önemli adımı; kendi öz varlığını sevip saymak, ikincisi ise karşınızdakine duygudaşlık göstermesini bilmektir.

Bizim gençliğimizde bu kavramlar pek bilinmezdi, az sayıda bilen büyüklerimizse bizleri uyararak gibi önemli bir görevi üstlenmedi maalesef. Keşke azıcık vakit ayırıp daha ılımlı, daha açık yürekli olmayı, karşınızdakinin yüreğini kazanmasını öğretselerdi bize. Olmadı ne yazık ki; o hırslı ve gergin gençlik günlerimizde hep kendimizi ön plana çıkartıp diğerlerini bizim için olmazsa da olur kişiler olarak gördük. Bunun ne denli yanlış olduğunu o zamanlar kırdığım ya da hiç önemsemediğim insanlarla yıllar sonra karşılaştığımda anlıyorum. Aslında onlarla çok iyi dostluklar kurabilirmişim. Artık çok geç.

Siz gençler bu konuda şanslısınız. İleride pişmanlık duyacağınızı davranışlarınızı şimdiden düzeltmek için vaktiniz var. Bu fırsatı kullanın. Asla kimselere özenmeyin, aileniz ve dostlarınız sizi siz olduğunuz için seviyorlar. Gereğinden fazla hırs ve kıskançlık yalnızca sizi mutsuz eder. Esnek bir insan olmaya gayret ederken kendinizi sevip önemsemeyi de ihmal etmeyin. Unutmayın kendinize ne kadar saygı ve sevgi duyarsanız çevrenize de o oranda olumlu davranır varlığını hakkında olumlu izlenimler alırsınız. Bunun üzerinde muhakkak düşünün gençler. Çünkü hayat çok çabuk geçiyor ve eğer hatalarınızdaki ders alıp kendinizi değiştirmezseniz gelecekte buruk pişmanlıklarla yaşamanız kaçınılmazdır. •

mehmetunverbd@gmail.com

ÇİNİ SANATI

*“Çini sanatının notaları lale,
karanfil, gül ve sümbüllerdir.”*

Mehmet Gürsoy

Mimari bezeme sanatında iç mekân ve dış kütle bezemesinde seçkin ve özel bir yeri bulunan çini sanatı, Orta Asya’dan Anadolu’ya uzanan bir serüvene sahiptir. Sanat tarihinin baş tacıdır.

Öteden beri söylenen sözlerle *“Her güzellik sanattır veya her sanat güzelliktir. Sanatta güzellik,*

estetik ve biçim esas alınır.”

Sarayları, köşkleri, camileri, türbeleri, medreseleri, kümbetleri, su kemerlerini, kültür merkezlerini, çeşmeleri ve külliyesi süsleyen çiniler, ruhu, benliği ve felsefesi olan bir yaşam biçiminin aynaları olarak değerlendirilir. »

İstanbul Çinili Cami

İlk olarak Türkler, Orta Asya'da çini imâl etmişlerdir. Orta Asya'daki Kâşân şehriden dolayı çiniye “Kâşî” denildiği bilinmektedir.

Kâşân şehrinde yapılan kazılarda bulunan fırın artıkları ve parça çiniler gösteriyor ki, çini Türkler tarafından bir sanat olarak değerlendirilmiş ve birbirinden güzel eserler verilmiştir. Orta Asya'daki Hunlar, Karahanlılar, Uygurlar, Gazneliler çini ve seramik sanatını kitâbelerde ve binâlarda yapı malzemesi olarak kullanmışlardır.

Orta Asya mimarisinde 11. yüzyıldan itibaren yoğunlaşan bezeme sanatları içinde çinicilik, ön planda yerini almıştır. Semerkant, Buhara, Kaşgar, Yesi, Balasagun,

Taşkent gibi yerleşim yerlerinde bulunan tarihi yapıların iç ve dış mekânlarında görülen çini bezemeleri tarihe ışık tutmaktadır.

Osmanlı çini sanatının iki önemli merkezi İznik ve Kütahya'dır.

Ünlü şair A. H. Tanpınar, Bursa'da Zaman şiirinde çinileri betimler:

“...Yüzlerce çeşmenin serinliğinden / Ovanın yeşili, göğün mavisini / Ve mimarilerin en ilahisi / Yeşil Türbesi'ni gezdik dün akşam /

Duyduk bir muski gibi zamandan / Çinilere sinmiş kur'an sesini / Fetih günlerinin saf neşesini...”

Osmanlı çini sanatının iki önemli merkezi İznik ve Kütahya'dır. İznik'te 13. yüzyıldan itibaren başlayan çini üretimi 17. yüzyıla kadar sürmüştür. 13. yüzyılda üretim yapan ikinci merkez Kütahya'da üretim kısa sürmüştür. 1725 yılında

Damat İbrahim Paşa'nın gayretleri ile İstanbul Tekfur Sarayı'nda önemli bir çini atölyesi kurulmuşsa da kısa sürede kapanmış.

İznik atölyelerinde 16. yüzyılda uygulamaya başlanan kırmızılı sıraltı tekniğinde çiniler, 17. yüzyıl içinde atölyeler kapanıncaya kadar sürmüştür. Daha sonra kırmızı sıraltının kabarık mercan kırmızısı kahverengi rengine dönmüş ve kabarıklığı azaltılmış. Zamanla tüm renklerde soluklaşmalar görülmüş, renklerde karışmalar olmuş, çin bulutu ve selvi örgeleri çoğalmıştır. Medine ve Mekke betimlemeleri 17. yüzyıl İznik çinilerine konu olmuş, mavi-beyaz tekniğinde beyaz üzerine koyu mavi ve firuze renkli çiniler üretilmiştir.

Kırmızılı sıraltı tekniğiyle çalışan İznik atölyeleri kapanınca, Kütahya çini üretimi merkezi olmuş ve ünlü gezgin Evliya Çelebi, 1670'te Kütahya'da 34 çini atölyesi bulunduğunu ifade etmiştir. 1718 tarihli fermanda çini üretiminin desteklenmesi istenmiş ve 1710 tarihli fermanda, İstanbul'dan Kütahya'ya 1500 çini levha ismarlandığı ibaresi yer almıştır.

Kahire ve Kudüs gibi merkezlere, Kütahya'da üretilen çiniler gönderilmiş. 17. ve 18. yüzyıllarda Kütahya atölyelerinde üretilen Kâbe betimlemeli özgün panolar

öne çıkmıştır. 19. ve 20. yüzyılda Kütahya'da çini üretimi yeniden canlanmıştır.

17. ve 19. yüzyıllar arasında yapılan, İznik ve Kütahya çinilerinden en değerli örnekleri içeren yapılar arasında, İznik Eşrefzade Rumî Camisi (1619), İstanbul Çinili Cami (1640), Üsküdar Yeni Valide Camisi (1663), Beylerbeyi Camisi (1778), Ayasofya I. Mahmut Kütüphanesi, Topkapı Sarayı Hünkâr Sofası Hamamı, Bayrampaşa Tekkesi, III. Mustafa Türbesi (1773) belirtilebilir.* 1994 yılında, ABD İndiana Üniversitesi ile Kültür Bakanlığı işbirliğinde açılan Türk El Sanatları Sergisi'ne katılan çini ustası Mehmet Gürsoy başta olmak üzere Kütahya çini ustaları, yaptıkları uygulamalı tanıtımlarıyla aylarca ilgi odağı olmuşlardı.

Çinili el zili

UNESCO tarafından 2009 yılında "Yaşayan İnsan Hazinesi" ödülü verilen Mehmet Gürsoy, Kütahya çinisini dünyaya tanıtmak için 50 ülkede 72 sergi açtı.

Çiniciliği "göz musikisi" olarak nitelendiren 44 yıllık çini ustası Mehmet Gürsoy, Kütahya'nın tarihi mekânlarından Germiyan Sokakları'ndaki atölyesinde 16. yüzyıla ait desen ve boyama tekniklerini uygulayarak "ateşte açan çiçekler" olarak adlandırılan sanata katkıda bulunan

Gürsoy, “Çini bana göre bir göz musikisidir. Bu sanatın notaları da laleler, karanfiller, güller ve sümbüllerdir. Çininin diğer bir anlamı da kıymetli taşların rengini sır altına gizleme sanatıdır. Bu kıymetli taşlar ise mücevher yapımında kullanılan mercandır, zümrüttür, firuzedir, lapistir. Bunların dışında çininin üçüncü bir tarifi daha vardır: Çini, ateşin oyunudur çünkü göz nurunu dökeriz

zarif olduğunu dile getiriyor.

Gürsoy, “1986 yılında Cumhurbaşkanlığı himayesinde vazo, tabak ve pano kategorilerinde çini yarışması düzenlenmişti. Bu yarışmada uluslararası jüri üyeleri üç dalda da ödüllü bana layık gördü. 2009 yılına geldiğimizde ise UNESCO beni miras taşıyıcı olarak kabul etti ve çini sanatında ‘Yaşayan İnsan Hazinesi’ olarak ilan etti.” diye konuştu.

ve 950 derece ateşe veririz, bahtımıza ne çıkarsa. Türk çini sanatı bütün gönülleri fetheder.” diyor.

Çini sanatına başladığı yıllarda 16’ncı yüzyılda kullanılan renklerin olmadığını belirten Gürsoy, bütün renkleri mercan kırmızısını, zümrüt yeşilini, lapis mavisini ve firuzeyi, tek tek hayata geçirdiğini ecdadımızın çini eserleri, mücevher renkleriyle bezediğine; çiniciliğin her geçen yıl gelişme gösterdiğine işaret ederek, son dönemde Kütahya’da yapılan eserlerin daha kaliteli ve

Mehmet Gürsoy, çinilikte yetiştirdiği 50’ye yakın öğrencisinin bu sanatı ülke genelinde halk eğitim merkezlerinde, üniversitelerde öğrettiğini sözlerine ekledi.

İpek Yolu’nda İznik Molası eserinde şair Mehmet Öklü, İznik Çinisi şiiirinde şöyle demekte:

“Buharalı-İznikli ustalaların” kâşi” dediği / Turkuvaz bir evrenin Sinanları görünür / O firuze, o lacivert, o nar çiçeği rüyada / Yediveren güllerin elvanları görünür!...Toprağa can veren sevgi mimarlarının / Çağları yoğuran irfanları görünür / ‘Cami-lerin çinisi bitmeden başka işe bakılmaya’ / Diyen padişah fermanları görünür / Süllüs bir lalezar ferahfeza bir zirvede İznik / Tarihimin en görkemli zamanları görünür.”

Özgün Çini sanatı, mercan kırmızısı ve sır altı tekniği ile sanat tarihine damgasını vurmuştur. •

yahyaaksoybd@gmail.com

(*) Ayla Ödekan-Mimarlık ve Sanat Tarihi (1600-1908)-Türkiye Tarihi sf. 439

Aziz Nesin

Aziz Nesin 1915 yılında İstanbul'da doğdu. Süleyman İptidai Mektebi, Kuleli Askeri Lisesi, Kara Harp Okulu ve Askerî Fen Okulu'nu bitirdi. Güzel Sanatlar Akademisi Süsleme Bölümünde eğitim aldı. Üsteğmen rütbesinde takma adlarla gazete ve dergilere şiir ve denemeler yazdı. Kars'ta, görevliken askerî tayınlarının bir bölümünü köylülere dağıttığı için ordudan atıldı.

Bir süre bakkallık, muhasiplik yaptı. 1945 yılından başlayarak "Yedigün" dergisinde, Tan gazetesinde, Vatan gazetesinde çalıştı;. Sabahattin Ali ile birlikte "Marko Paşa" mizah gazetesini çıkardı. Amerikan yardımının Türkiye üzerindeki emellerine değindiği "Nereye Gidiyoruz?" adlı yazısı henüz yayımlanmadan 1947 yılında 10 ay ağır

hapis ve 3 ay 10 gün Bursa'da gözaltında bulundurulma cezasına çarptırıldı.

1948 yılında da "Azizname" adlı kitabı yüzünden dört ay tutuklu olarak yargılanıp beraat etti.

1949 yılında Birleşik Krallık Prensisi II. Elizabeth, İran Şahı Rıza Pehlevi, Mısır Kralı I. Faruk'u aşağıladığı iddiasıyla açılan dava sonucunda 6 ay hapse mahkûm edildi.

1954 yılında takma adlarla "Akbaba" dergisinde öyküler yazmaya başladı.

1955 yılında 6-7 Eylül olaylarının "Komünist komplosu" olduğunu iddia eden Demokrat Parti iktidarında 100'e yakın sol görüşlü kişi ile birlikte tutuklanıp 9 ay cezaevinde kaldı. Çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanan gülmece öyküleri, röportajları ve fıkralarıyla Çağdaş Türk edebiyatının tanınmış ve en verimli kalemlerinden biri oldu. »

1956'da Kemal Tahir ile birlikte Düşün Yayınevi'ni kurdu.

1965 yılında Berlin ve Weimar'daki Antifaşist Yazarlar Toplantısı'na davetli olarak katılıp Polonya, Sovyetler Birliği, Romanya ve Bulgaristan'a gitti.

1966 -1978 yıllarında Bulgaristan'da uluslararası gülmece yarışmasında Altın Kirpi; Milliyet Gazetesi Karagöz oyunu yarışmasında, Moskova'daki uluslararası gülmece yarışmasında birincilik; "Çiçü" adlı oyunuyla da Türk Dil Kurumu en iyi oyun ödülü ile onurlandırıldı.

1972 yılında Nesin Vakfı'nı kurarak kimsesiz ve yoksul çocukların bakım ve eğitimlerini üstlenen kitaplarının tüm gelirini vakfa bağışladı.

1976-1980 arasında her yılın edebiyat ürünlerinden seçmelerin bulunduğu Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı'nı çıkardı.

1974'te Asya-Afrika Yazarlar Birliğinin Lotus Ödülü'ne, 1976 yılında da da Bulgaristan'da düzenlenen gülmece kitabı uluslararası yarışmasında birincilik ödülleriyle layık görüldü.

1977 yılında Türkiye Yazarlar Sendikası Başkanı seçilen Nesin, uzun yıllar bu göreve devam etti.

1978 yılında "Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz" adlı romanıyla Madaralı Roman Ödülü'nü kazandı, 1982'de Vietnam'daki Asya-Afrika Yazarlar Birliği toplantısında ülkemizi temsil etti;

1984 yılında Aydınlar Dilekçesi girişiminde bulundu.

1985 yılında Birleşik Krallık PEN Kulüp onur üyeliğine seçildi ve TÜYAP'ın düzenlediği "Halkın Seçtiği Yılın Yazarı Ödülü"nü kazandı.

1989 yılında "Demokrasi Kurultayı"nın toplanmasında etkin görev aldı ve oluşturulan "Demokrasi İzleme Komitesi"nin iki başkanından biri oldu. Aynı yıl, Sovyet Çocuk Fonu'nun ilk kez verilen "Tolstoy Altın Madalyası"na değer görüldü. 1993 yılında Pir Sultan Abdal etkinliklerine katıldığı Sivas'ta 37 kişinin yaşamını yitirdiği Madımak Oteli Katliamı'ndan yaralı olarak kurtuldu.

UNESCO'nun yayımladığı adlı dünya çeviri bibliyografyasına göre Türkçe eser veren yazarlar arasında Orhan Pamuk, Yaşar Kemal ve Nâzım Hikmet'in ardından eserleri yabancı dillere en çok çevrilen dördüncü sırada yer alan Aziz Nesin, 1995 yılında yaşama veda etti.

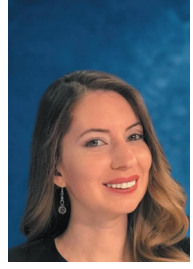
*İnsan yalnızca söylediklerinden değil,
sustuklarından da sorumludur.*

AzizNesin

Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San Sungunay

2,9 Milyar İnsan İnternet Kullanmıyor

Birleşmiş Milletler, dünya genelinde internet kullanımına ilişkin rapor yayımladı. Rapora göre, internet kullanan kişi sayısı 2019'da 4,1 milyardan, 2021'de 4,9 milyara

çıktı. 2,9 milyar kişi ise hala interneti kullanmıyor. İnternet kullananların yüzde 96'sı gelişmekte olan ülkelerde yaşıyor.

2 Küba, Fidel Castro İçin Müze Açtı

Küba hükümeti, ölümünün beşinci yılında, Fidel Castro'ya adanmış Devrim Sarayı adında bir müze açtı. Müzede Castro'nun askeri üniformaları, kişisel eşyaları ve diğer dünya liderleri ile olan fotoğrafları sergilendi. Devrim Sarayı'nda ayrıca kütüphane, matbaa ve tiyatro bulunuyor. Müzede, Castro'nun yaptıkları hakkında bilgi

veren belgesel de yer alıyor. Fidel Castro, 25 Kasım 2016'da Havana'da vefat etmeden önce, kendisi için heykel dikilmesini ve ona saygı gösterilmesini yasaklayan bir yasayı onaylamıştı. Yetkililer, Devrim Sarayı'nın Castro'nun istekleri doğrultusunda olduğunu belirtti.

3 Mısır'da Antik Gezinti Yolu Törenle Açıldı

Mısır'ın Luksor kentinde, 3 bin yıl öncesine uzanan yenilenmiş antik gezinti yolunun açılışı yapıldı. Koç Başlı Sfenks Yolu'na ait kalıntılar ilk olarak 1948'de keşfedilmişti. Açılışı yapılan, bin 200 koç başlı sfenksin sıralandığı yaklaşık 3 kilometre uzunluğundaki tarihi koridorun restorasyonuna 2005'te başlanmıştı. Firavunlar dönemine ait Karnak ve Luksor tapınaklarını birbirine bağlayan "Koç Başlı Sfenks Yolu" 2 bin 700 metre uzunluğunda. Uzun süren arkeolojik kazılarla ortaya çıkarılan tarihi koridorun açılış törenine Mısır Cumhurbaşkanı Abdulfettah el-Sisi, bazı bakanlar,

yabancı ülkelerin büyükelçileri, uluslararası basın kuruluşları ve sanatçılar katıldı. Törende, büyük bir orkestra antik Mısır dönemini temsil eden enstrümanlar ile Firavunlar dönemine ait müzikler çaldı.

4 Fas'ta 600 km'lik Nehir Kuruma Tehlikesi Altında

Kuzey Batı Afrika ülkesi Fas kuraklık tehlikesiyle karşı karşıya.

Ülkenin en büyük nehirlerinden Moulouya Nehri kurumaya yüz tuttu. Yaklaşık 600 kilometre uzunluğundaki nehir, Atlas Dağları'ndan doğarak Akdeniz'e dökülüyor. Nehirdeki kuraklık, bölgedeki tarım arazilerini ve biyolojik çeşitliliği tehdit

ediyor. 11 sivil toplum kuruluşu ortak açıklama yaparak çevre felaketi uyarısında bulundu. Nehirdeki kuruma nedeniyle biyoçeşitlilik ve ekosistemin bozulduğu, inşa edilen barajların ve pompa istasyonlarının ardından su tedariklerinin azaldığı belirtildi.

5 Uzay Aracı ile Asteroid Çarpışacak

Amerikan Ulusal Havacılık ve Uzay Ajansı NASA, Dünya'yı ileride yaşanacak bir felaketten korumak amacıyla geliştirdiği uzay

aracını başarıyla fırlattı. 330 milyon dolarlık projeye gerçekleştirilen DART'ın görevi, Dünya yörüngesine yakın hareket eden bir asteroide kasıtlı çarparak dönüş hızını ve hareket yönünü değiştirmek. Bir sorun çıkmaması durumunda uzay aracı Eylül 2022'de, 160 metre çapındaki Dimorphos (dimorfos) isimli asteroide 24 bin kilometre hızla çarpacak. DART'ın asteroide ulaşması 10 ay sürecek ve çarpışma Dünya'dan 11 milyon kilometre uzakta gerçekleşecek. Çarpışma sonunda Dimorphos'un yavaşlayarak mevcut yörüngesinden 10 dakika uzaklaşacağı belirtildi.

6 Çin'de Son 42 Yılın En Düşük Doğum Oranı

Çin'de doğum oranı ilk kez yüzde 10'un altına düştü. 2019'da 14 milyon 650 bin bebek doğan ülkede, 2020'de 12 milyon bebek dünyaya geldi ve doğumlar önceki yıla göre yüzde 18 azaldı. Yüzde 1,3 olan kadın başına doğum oranı,

nüfus artışı sırasında istikrarını gösteren yüzde 2,1'in altında kaldı. Doğum oranı ile ölüm oranı farkını gösteren doğal nüfus artış oranı ise son 42

yılın en düşük seviyesine geriledi. Uzmanlara göre, bu durum, Çin nüfusunun azalma ve yaşlanma yönelimine girdiğine işaret ediyor. 2020 sonunda düzenlenen 10 yıllık nüfus sayımı sonuçlarına göre ise Çin nüfusu, 2010-2020 yıllarında yüzde 5,3 artışla 1 milyar 411 milyonu aşmıştı.

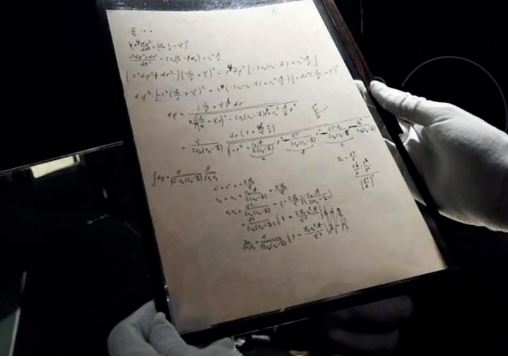

7 Frida Kahlo'nun Otoportresi 34,9 Milyon Dolara Satıldı

20. yüzyılın usta ressamlarından Frida Kahlo'nun otoportresi açık artırmada 34,9 milyon dolara satıldı. Bu rakam Latin Amerika'dan bir sanat eserine ödenen en yüksek fiyat

olarak kayıtlara geçti. Meksikalı ressam Kahlo'nun "Diego ve Ben" adlı eseri, sanatçının son otoportrelerinden biriydi.

8 Albert Einstein'in Defteri 13 Milyon Dolara Satıldı

Ünlü fizikçi Albert Einstein'a ait elyazması, Paris'te yapılan açık artırmada alıcı buldu. Yarısı Einstein tarafından yazılmış 54 sayfalık defter 13 milyon dolara satıldı. Defter, navigasyon gibi teknolojilerin temelini atan teoriye ait notlar içeren iki dökümandan biri olma özelliğini taşıyor. Nobel Fizik Ödülü kazanan Einstein, 76 yaşında Amerika'da hayatını kaybetmişti.

9 En Gelişmiş İnsansı Robot

İngiltere'de Cornwall merkezli bir teknoloji şirketi olan Engineered Arts, "dünyanın en gelişmiş insansı" robotunu ürettiğini duyurdu. Firma, Ameca adlı robotu

Youtube üzerinden tanıttı. Görüntülerde Ameca'nın gözlerini açmadan önce omzunu ısıttığı ve oldukça inandırıcı bir şaşkınlık ifadesine büründüğü görüldü. Ameca, ilk olarak 2016 yılında ortaya çıkan ve gerçekçi bir yüze sahip, göz kırpan, bir yandan diğer tarafa bakabilen ve konuşabilen, süper zeki, insan benzeri bir yüzü olan Sophia'nın gelişimini takip ediyor.

10 Kadın Nüfusu Artıyor

Birleşmiş Milletler, 201 bölgeyi kapsayan bir araştırma yaptı. Sonuçlara göre; 125 ülkede kadın nüfusunun erkeklerden daha fazla olduğu ortaya çıktı. 10 milyon daha fazla kadının yaşadığı Rusya ilk sırada yer aldı. Rusya'yı 3,79 milyon fazla kadın sayısı ile Brezilya, 3,46 milyonla ABD, 3,18 milyonla Ukrayna takip etti. 76 ülkede ise erkek nüfusu kadınları geride bıraktı. Türkiye nüfusunun ise yüzde 49,9'unu kadınlar, yüzde 50,1'ini erkekler oluşturuyor. •

sezinsansungunaybd@gmail.com

OCAK AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

1-(a) Baltalama	6-(c) Uyarıcı	11-(b) Çevre bilimi
2-(c) Temel, taban	7-(c) Sürüm	12-(c) Uzlaşma
3-(a) Yonga	8-(d) Yalıtkan	13-(b) Pay
4-(d) Boğumlanma	9-(c) Göz yangısı	14-(d) En uygun
5-(d) Tekerci	10-(c) Dar, küçük	15-(d) Yatırım

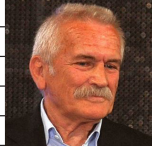
"Bilginizi Denetleyin"

- 1-(d) Leyli meccani
- 2-(a) Kabak çekirdeği
- 3-(c) Safir
- 4-(a) Ağız
- 5-(b) Amiyane
- 6-(a) Beton
- 7-(b) Esperanto
- 8-(c) Güllabi
- 9-(a) Cevval
- 10-(b) Vakum
- 11-(a) Seyahatname
- 12-(d) Mezgit

Kare Bulmaca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	Y	A	V	U	Z	Ö	Z	K	A	N	T	A	R	A	
2	U	R	A	L		N	E	O		E	K	E	N	E	K
3	S	A	R	A	B	A	N	D	A		E	K	A	H	İ
4	U	F	O		E	L	A		R	E	T	İ	N	A	
5	F		Ş	E	N		A	S	E	T	O	N		V	E
6	Z	N		P	İ	S	T	O	N		N		S	E	T
7	İ		Z	İ	N	A		N	A	R		F	E	T	A
8	Y	U	R	T		A	L	A		A	R	A	L		M
9	A	L		E	F	T		R	A	K	U	N		B	İ
10		A	B	L	A		İ	T	A	L	İ	K		N	
11	A	K	A		R	O	M	A		M	E		İ	S	
12	N		R	U	A		A	K	S		T	A	N	İ	K
13	A	R	A		Z	A	R	A		A		N		R	A
14	M	A	N	G	İ	Z		L	A	Z	A	N	Y	A	
15	U	S		O		A	L	A	N		H	A	T	T	A
16	R	A	S		İ	M	A		A	S					
17		T	E	K	M	E		A	F	İ					
18	B		B		B	T	U		O	N					
19	A	R	A	B	A		R	O	R	O					
20	L		T	A	T	V	A	N		P					

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Bade Çapa, Muğla

Yiğit Cengiz Seçgin

Ekin İnce, İstanbul

Doruk Kaya, Alanya

Yiğit Yaşar, Ordu

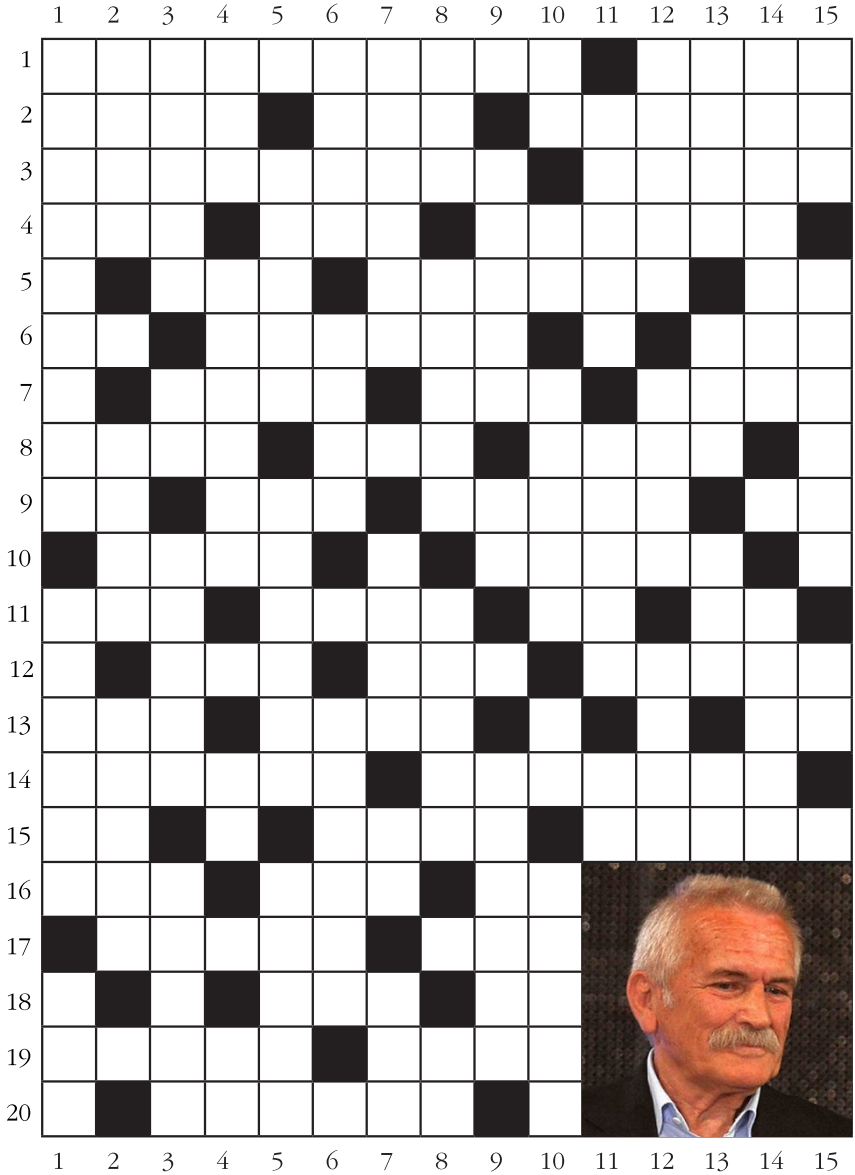
Beren Bozoğlan,
İzmir

Ada ve Yağmur Bozkurt, İstanbul

Selen ve Beril Temizsoy, Mersin

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

SOLDAN SAĞA: 1-1942-2019 yılları arasında yaşamış olup, 'Yengeç sepeti', 'Büyük Yalnızlık' adlı filmlerinden de tanıdığımız fotoğrafta görülen sinema yönetmeni ve senaristimiz.- Bağ budamaya ya da ağaç kesmeye yarayan eğri bir tür bıçak. 2-Asya ile Avrupa'yı birbirinden ayıran sıradağlar.-Yapısına girdiği sözcüğe yeni anlamı katan yabancı bir ek.- Ekim yapmak için ayrılmış toprak parçası. 3-Araplardan alınmış ağır adımlarla yapılan bir İspanyol dansı.-Papatya çiçekleri. 4-Belirlenemeyen gök cisimleri için kullanılan bir kısaltma.-Bir göz rengi.-Gözün en iç tabakası. 5-Neşeli.-Genellikle oje çıkarmakta kullanılan bir kimyasal.-Bir bağlaç. 6-Çinkonun simgesi.-İtenek.-Çevresi duvarlı, üstü düz, yerden yüksek yer. 7-Aralarında evlilik bağı olmayan kişiler arasındaki cinsel ilişki.-Çok taneli bir meyve.-Bir tür Yunan peyniri. 8-Memleket.-Güzel, hoş.-Asya'da bir göl. 9-Bir renk.-Bankalar arası para transferlerinde kullanılan bir kısaltma.-Kuzey Amerika'da yaşayan kürklü bir hayvan.-Bizmutun simgesi. 10-Büyük kız kardeş.- Belli bir zamana bırakma, erteleme. 11-Eli açık, cimri olmayan.-Avrupa'da bir başkent.-Kuzu sesi.-Duman lekesi. 12-İskambilde bir kağıt.-Dingil.-Şahit. 13-Fasıla.-Sivas'ın bir ilçesi.-Eski Mısır'da güneş tanrısı. 14-Argoda para.- Bir çeşit İtalyan makarnası. 15-Akıl.-Saha, meydana.- Üstelik, ayrıca anlamında bir sözcük. 16-Habeş soylusu.-Dolayısı ile anlatma.-Bir takımın gözde oyuncusu. 17-Ayakla bir yere sertçe vurmak.-Caka. 18-Klimalarda kullanılan bir kalori birimi.-Kimyada ketonları gösteren son ek. 19-'..... Sevdası' (Recaizade Mahmut Ekrem'in bir yapıtı).-Bir tür deniz taşımacılığı. 20-Bitlis'in bir ilçesi.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1-' Ortaç' (1895-1967 yılları arasında yaşamış olup,'Üç Katlı Ev', 'Gün Doğmadan' adlı yapıtlarından da tanıdığımız edebiyatçımız).-İçel'in bir ilçesi.-Tatlı bir besin türü. 2-Cennet ile cehennem arasındaki yer.-Haberci.-Gözlem. 3-Kent veya kasabada dış mahalle.-Zirkonyumun simgesi.- Meyve, ağaçlar ve bitkilerin irisi.-Sözünden veya kararlarından dönmeme. 4-Muğla'nın bir ilçesi.- Organ ve vücut yüzeylerini örten hücre tabakası.-Uzakdoğu'ya özgü bir zeka oyunu.-Baryumun simgesi. 5-Batı Afrikad'a bir ülke.-Var sayımsal .- Denizden karaya doğru esen mevsim rüzgârı. 6-'Füsun ...' (pop müzik sanatçımız).-Bir zaman birimi.-Ululuk, yücelik. 7-Nitelikli emeğe dayalı, el becerisi ve ustalık gerektiren meslek.-Bayındır.-Bir nota.-Sınır nişanı. 8-Kimliği gizlemek için kullanılan takma ad.- Balıkların yerini akustik dalgalarla belirleyen sistem.-Bir tür pamuk cinsi.-'..... Emir' (Yönetmen Cecil B. DeMille'in 1956 yapımı filmi). 9-Granitli kayaların ufalanması sonucu ortaya çıkan madde.-Bir binek hayvanı.-Argoda yolsuzluk yapılarak elde edilen şey. 10- Bir soru sözü.- Bir besin türü.-Sayıları belirtmek için kullanılan simgeler.-Yetmez miktarda.-Bir ilimiz. 11-Karbonil grubuna iki alkil kökünün bağlanmasıyla türleyen birleşik.- Pastacı ve terzilerin kullandığı küçük demir çark.-Beddua. 12-Eski Türklerde bir babanın taşınmaz mallarının mirasçısı olan en küçük oğlu.-Ölümlü.-'..... Karenina' (Lev Tolstoy'un bir yapıtı). 13-Eski dilde ufuklar. -Geçtiği yerlere zarar veren taşkın su.-Garaz.-İterbiyumun simgesi. 14-Vücutta görülen gevşeklik.-Etrafı hudutlu ve işlek cadde. 15-İşyan eden.- Seyrek dokunmuş delikli bir tür kumaş.-Kiloamperin kısa yazılışı.

Satranç

Mustafa Yıldız

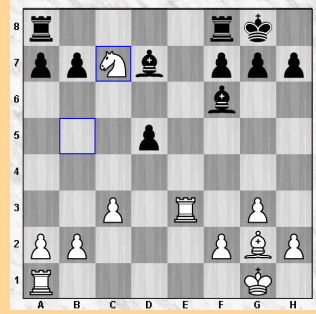

MERT YILMAZYERLİ
TÜRKİYE ŞAMPİYONU

8-18 Aralık 2021 tarihlerinde Antalya'da 10 seçilmiş sporcunun katılımıyla yapılan Türkiye Satranç Şampiyonluğu turnuvasını 7,5/9 puanla Mert Yilmazyerli kazandı. Kayra Kamer 6,5/9 puanla ikinci, Can Işık, 6/9 puanla üçüncü oldular.

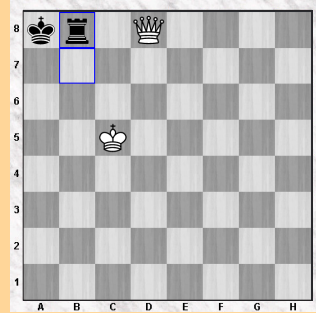
Mert Yilmazyerli - Kayra Kamer, 9. Tur

Açılıştan kopuk bir piyonla çıkan Siyah, fil çiftine karşın savunma psikolojisinden kurtulup atağa geçemiyor. İşte şimdi de Beyaz, at ile kalesini tehdit ediyor.(D) **18...d4** bu nedenle mantıklı görünüyor. **19.cxd4 Fxd4 20.Kd3 Kac8** (20...Fxb2 21.Kxd7 Fxa1 22.Axa8 Kxa8 23.Fxb7 Kf8 yolu da vezir kanadında geçer piyon ile kalan Beyaz için iyi.) **21.Ad5 Fxb2?** Bu kötü hamle ama iyisi de yok. 21...Fc5 denenebilirdi. **22.Kb1 Şh8** Oyunu artık Beyaz kazanmış sayılabilir, Siyah bir figür kaybediyor. **23.Ae3 Fe6** Beyaz, temkinli oynuyor, nasılsa siyah filler kalelerin tehdidinden kurtulamıyor. Yoksa hemen 23.Kxb2 de kazanırdı. **24.Kxb2 Kc1+ 25.Kd1 Kxd1+ 26.Axd1 b6 27.Ae3 Kd8 28.Fd5!** Siyah terk etti. (28...Fxd5 29.Kd1 aleti geri alır.) **1-0**

Ekaterina Atalık - Melih Yurtseven, 4.Tur

Şampiyonanın en uzun ve en ilginç maçı 4. Turda Ekaterina Atalık ile Melih Yurtseven arasında oynandı. 62. hamleden itibaren vezir-kale oyun sonunda uzun uğraşılardan bir sonuç alamayan Beyaz, yukarıdaki konumda belki de 50 hamle kuralına takılıyor diye **104.Vc7?** oynayınca siyah kale kudurdu. **104...Kb5+** Şah kaleyi alırsa pat! **105.Şc4 Kb4+ 106.Şd3 Kb3+ 107.Şe4 Kb4+ 108.Şe5 Kb5+ 109.Şe6 Kb6+ 110.Vxb6** ½ - ½ (Siyah şöyle kazanabilirdi: 104.Va5+ Şb7 105.Vb6+ Şc8 106.Vc6+ Şd8 107.Şd6 sonra mat.)

CARLSEN UNVANINI KORUDU

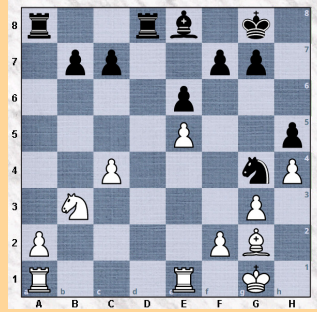
2013'ten bu yana Dünya Satranç Şampiyonu ünvanını elinde tutan Norveçli büyükusta Magnus Carlsen, bu kez karşısına çıkan Rus satranççı Ian Nepomniachtchi'ye hiçbir şans tanımadı. 26 Kasım -12 Aralık 2021 tarihlerinde Dubai'de oynanan karşılaşma + 4, = 7,- 0 maç skoruyla ve Carlsen'in 7,5- 3,5 üstünlüğüyle sona erdi. Şampiyonun çok rahat oynadığı oyunlardan en çok konuşulana ve akılda kalacak olanı 9. oyundu.

Ian Nepomniachtchi – Magnus Carlsen, 9. Oyun

Yukarıdaki konum, 9. oyunda, Carlsen'in 25...h5 hamlesinden sonra oluştu. Dünya Şampiyonu bir piyonu niye bırakır? Acaba b7 piyonunu almakla Beyaz, bir tuzağa mı çekilecek. Burası derin bir kuyu! Yani insan meraktan bile alır. Nepomniachtchi de aldı.

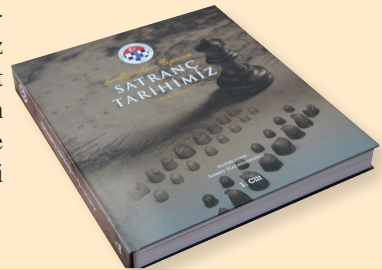
26.Fxb7 Ka4 27.c5?! c6! Beyaz fil tutsak edildi. Bu küçük tuzağı, 1972'deki Spasky-Fischer oyununda Fischer'in Fxh2 sonrası filini yitirdiği konuma benzeten çok oldu ama burada sonuç tam tersi oldu. Tuzağa düşen oyuncu hiç oyun alamadan maçtan boynu bükük ayrıldı. Oyun şöyle devam etti.

28.f3 Bu hamle bir hamle önce oynansaydı belki işe yarardı. **28...Ah6 29.Ke4 Ka7 30.Kb4 Kb8** Fili kurtarma çalışmaları sonuç vermedi. **31.a4 Kaxb7 32.Kb6 Kxb6 33.cxb6 Kxb6 34.Ac5 Af5 35.a5 Kb8 36.a6 Axb6 37.Aa4 c5 38.a7 Kd8 39.Axc5 Ka8** Beyaz terk etti. **0-1**

Yeni Kitap / SATRANÇ TARİHİMİZ

Türkiye Satranç Federasyonu'nun Satranç Tarihimizi Araştırma Projesi kapsamında yayımlanması kararlaştırılan Kültürden Spora Satranç Tarihimiz kitabının 1. cildi yayımlandı. Ahmet Haznedaroğlu tarafından hazırlanan Satranç Tarihimiz 1. Cilt ülkemizde 1900 - 1990 yılları satranç faaliyetlerini konu ediniyor.

mustafayildizbd@gmail.com

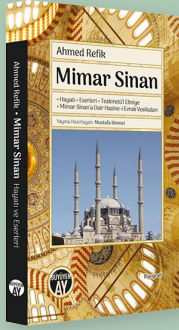
Bize Gönderilen Kitaplardan

Mimar Sinan Hayatı, Eserleri

Büyüyenay Yayınları

Tarihi yedi-
den yetmi-
şe herkese sev-
diren Ahmed
Refik'in 105 yıl
öncesine uzan-
an değişik der-
gilerde yayınlan-
an günümüzde
bulmanın ola-
naksız olduğu

Mimar Sinan hakkında kaleme aldığı yazıları bir araya getiren kitap hem Mimar Sinan'a saygı hem de onu yakından tanımak isteyenlere bir armağan. Mimar Sinan'ın Hassa Mimarbaşı bulunduğu devirlerde su yollarına, inşaata, Sinan'ın şaheseri olan Edirne'deki Sultan Selim Camii'nin inşasına, hususi hayatı ile ilgili işlere dair Divan-ı Hümayun'dan kendisine hitaben yazılıp Hazine-i Evrak'ta mahfuz olan 53 vesika da okurlarla buluyor. İlk belge 1566, son belge de Mimar Sinan'ın vefatından iki buçuk ay evveli olan 1588 tarihini taşıyor. Sinan'ın Divan'a yazdığı mektuplar tamamen zayi olduğu

için, kendisine hitaben yazılan ve şahsına dair meseleler hakkında sadır olan hükümler Hazine-i Evrak'ta tamamıyla mahfuz olarak kalmış. 98 yıllık ömründe erken yaşlardan başlayarak Osmanlı Devleti'nin bütün imar işlerini yöneten medeniyet dünyamızın bu eşsiz hazinesine dair bilgilerin çoğu kendisine hitaben yazılan bu vesikalara dayanmaktadır. Mimar Sinan'ın Tezkiretü'l Ebniye adını verdiği bütün eserlerini anlattığı kitapçık da okuruyla buluşuyor.

Geçmişten Günümüze İstanbul Lezzetleri

Merin Sever
Kültür A.Ş.

Tarih bo-
y u n c a
birçok me-
deniyete ev
sahipliği yap-
mış İstanbul,
bugün de bu
geleğini
sürdürüyor.

Zaten bunca farklı kültürü bünyesinde barındırmış ve yaşatmış bir şehrin mutfak kültürünün bundan muaf olması mümkün müdür? Elbette değil... İstanbul'un geçmişinden günümüze taşıdığı yemek kültürü

rü, bugün eskilerin yanına yenileri de eklenerek kocaman bir sofraya dönüşüyor. Rum, Yahudi, Ermeni mutfaklarının uzun yıllardır İstanbul'a kattıklarının yanı sıra, İstanbulluların aşına oldukları Karadeniz, Antep, Ege, Boşnak, Balkan, Kafkas, Trakya, Mardin, Antakya, Diyarbakır mutfakları gibi yerel mutfaklar da bu sofrada yerlerini alıyorlar. Geçmişten Günümüze İstanbul Lezzetleri, Antik Yunan ve Bizans'tan Osmanlı saray mutfağına, şehrin geleneksel yemeklerinden sonradan eklenen lezzetlere uzanan yazı ve söyleşileriyle hem İstanbul'un mutfak tarihini ele alıyor hem de bu şehrin kucaklayarak benimsediği farklı coğrafyaların mutfaklarını, alanlarının uzmanlarından aktarıyor. İster sokak lezzetlerinin tarihine meraklı olun ister İstanbul'un tatlılarına, bu upuzun sofrada hepsine ve hepimize yer var...

Ekonomi 101

Alfred Mill

Say Yayınları

Ekonomi 101 ekonomi konusunda hiçbir şey bilmeyenlerin gazete-lerin ekonomi

sayfalarında çıkan haberleri okuyup anlayabilmelerini, ekonomiyile ilgili sohbetlere katılabilmelerini ve genel olarak ekonomi bilimi hakkında fikir edinebilmelerini sağlamak için hazırlandı. Bu kitabı okuyarak yatırım araçları, arz-talep dengesi, döviz kurları, mikroekonomi gibi temel ekonomi bilimi kavramlarını öğrenecek, aklınızdaki pek çok soruya yanıt bulacak ve aşağıdakiler gibi başka ilginç sorularla karşılaşacaksınız: Neden bazı ekonomilerde para olarak kâğıt banknotlar kullanılırken bazılarında yüzlerce kilo ağırlığında taş bloklar kullanılır? Enflasyonist politikalar neden diktatörlükle son bulur? Bir ekonomist neden tehdit altındaki hayvanları koruyabilmek için onları yememiz gerektiğini öne sürer? Devlet nasıl olur da firmalara çevreyi kirletme izni satılabilir? Elmaların fiyatını ne belirler? Arz ve talep diye cevapladıysanız doğru cevap vermişsinizdir. Bir doların döviz kurunu ne belirler? Yine, arz ve talep dediyseniz on ikiden vurmuşsunuzdur. döviz piyasasına İngilizler, Amerikalılar ve Japonlar yön verir Döviz piyasasındaki esas oyuncular, birbirine bağlı aracı kurumlardan oluşan bir sistem vasıtasıyla bir araya getirilen büyük bankalardır. Döviz piyasasında spekülasyon yapmak, Las Vegas'ta kumar oynamak kadar kazançlıdır.

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: SİMGE CANITEZ, İSTANBUL

BELKIS MUSTAFA

Mihri Müşfik'in girişimiyle açılan Kız Güzel Sanatlar'ın 1917'de diploma alan, yurtdışına bursla gönderilen ilk öğrencisiydi. Her türlü teknikle, malzemeyle çalıştı. Karşılaştığı insanları, hayvanları, çiçekleri tüm doğayı çizdi. Müziğe, tiyatroya, resme aşık, çalışkan, disiplinli, her an çizime hazır bir şekilde dolaşan, kararlı kadın ressamdı. Müzdan Sait, Nazlı Ecevit, Güzin Duran, Melek Celal sınıf arkadaşlarıydı. 1923'de Mustafa Kemal, eşi Latife Hanım adına açılan Beşinci Galatasaray Sergisi'ne katıldı. Heine, Schiller, Hayyam, Tagor'u Almancadan okurdu. Bir yaşındaki Cumhuriyet onu bursla ikinci kez yurtdışına gönderdi. Hastalandı. "Hayat kısa sanat uzun." 29 yaşında Almanya'da Türk şehitliğinde toprağa verildi. Kardeşi Asım Mutlu, yeğeni Belkis Mutlu bayrağını devraldı. Yapıtlarına "en güzel işimi yaptığımda muhakkak imzalayacağım" diyerek imza atmadı. İlk kişisel sergisi ölümünden 63 yıl sonra açılabilirdi.